

**STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU
POWIATU RADOMSKIEGO
DO 2030 ROKU**

**POWIAT
RADOMSKI**
PEŁEN MOŻLIWOŚCI

Opracowanie:

Starostwo Powiatowe w Radomiu

we współpracy z Wielkopolską Akademią Nauki i Rozwoju Spółka z ograniczoną odpowiedzialnością, Spółka komandytowa oraz Krajowym Instytutem Jakości.

Strategię Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 roku opracowano w oparciu o materiały źródłowe Wydziałów Starostwa Powiatowego oraz powiatowych jednostek organizacyjnych.

Ze względu na dostępność danych publicznych użytych do diagnozy oraz potrzebę zachowania spójności dokumentu, większość danych zawartych w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 roku zostało opracowanych według stanu na 2020 r., o ile nie zaznaczono inaczej.

 Wielkopolska Akademia
Nauki i Rozwoju

 KRAJOWY
INSTYTUT
JAKOŚCI

SPIS TREŚCI

WPROWADZENIE	4
---------------------------	----------

CZĘŚĆ 1: DIAGNOZA STRATEGICZNA POWIATU	8
---	----------

1.	Charakterystyka Powiatu	9
1.1.	Informacje ogólne.....	9
1.2.	Demografia	11
1.3.	Gospodarka i rynek pracy.....	18
1.4.	Środowisko naturalne i przyrodnicze	23
1.5.	Dziedzictwo lokalne.....	26
1.6.	Komunikacja i transport zbiorowy	28
1.7.	Infrastruktura.....	32
1.8.	Edukacja	36
1.9.	Kultura, sport i rekreacja	40
1.10.	Ochrona zdrowia	47
1.11.	Pomoc społeczna i wsparcie rodziny	49
1.12.	Otoczenie powiatu i współpraca samorządowa	54
1.13.	Bezpieczeństwo publiczne.....	56
1.14.	Stan finansów samorządowych.....	61
2.	Ocena jakości życia w Powiecie Radomskim na podstawie wyników badań ankietowych	68
3.	Analiza SWOT	72

CZĘŚĆ 2: STRATEGICZNE KIERUNKI ROZWOJU.....	74
--	-----------

1.	Misja i wizja	75
2.	Obszary strategiczne, cele i kierunki działań	76
3.	Spójność kierunków rozwoju z innymi dokumentami strategicznymi	82
4.	System realizacji strategii, monitoring i ewaluacja	87

ZAŁĄCZNIKI	92
-------------------------	-----------

Załącznik nr 1: Wzór ankiety	93
Załącznik nr 2: Tabela ewaluacyjna.....	99

WPROWADZENIE

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 roku jest podstawowym instrumentem długofalowego zarządzania Powiatem. Określa ona strategiczne kierunki rozwoju w perspektywie do 2030 roku oraz pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości działania władz Powiatu, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań politycznych. Umożliwia efektywne gospodarowanie własnymi zasobami, takimi jak środowisko przyrodnicze i kulturowe, zasoby ludzkie, infrastrukturalne, czy środki finansowe oraz stanowi formalną podstawę do przygotowania wniosków o finansowanie zadań ze źródeł zewnętrznych.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 roku jest dokumentem nadrzędnym względem innych dokumentów strategicznych obowiązujących w Powiecie Radomskim, a także współgra z dokumentami wyższego rzędu – Krajową Strategią Rozwoju Regionalnego 2030 oraz Strategią Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030. Będzie ona wyznaczała również ramy dla planów i programów powstających w Powiecie podczas jej obowiązywania.

Dokument został opracowany na podstawie aktualnych dokumentów wewnętrznych, sprawozdań oraz danych statystycznych. Podstawowym dokumentem prawnym wykorzystywanym podczas przygotowania Strategii była ustawa z dnia 5 czerwca 1998 roku o samorządzie powiatowym. Ponadto wzięto pod uwagę zapisy poprzedniej Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2020 roku. Ważnym elementem w pracach nad Strategią była partycypacja społeczna. Diagnoza strategiczna została uzupełniona o analizę ankiet wypełnionych przez mieszkańców. Ważnym źródłem informacji byli członkowie Zespołu Strategicznego, w skład, którego wchodziłi reprezentanci władz:

- Waldemar Trelka – Starosta Radomski – Przewodniczący Zespołu,
- Joanna Chojnacka – Dyrektor Powiatowego Zarządu Dróg Publicznych,
- Joanna Czerwińska – Dyrektor Wydziału Zdrowia i Spraw Społecznych,
- Jarosław Daszkiewicz – Główny Specjalista Wydziału Inwestycji,
- Marcin Genca – Dyrektor Wydziału Promocji i Rozwoju,
- Arkadiusz Góźdź – Geodeta Powiatowy,
- Halina Janiszek-Stajniak – Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Radomiu.
- Renata Kiraga – Dyrektor Wydziału Ochrony Środowiska, Leśnictwa i Rolnictwa,
- Piotr Kucharczyk – Dyrektor Wydziału Komunikacji,
- Sebastian Murawski – Dyrektor Powiatowego Urzędu Pracy w Radomiu,
- Agnieszka Pasek – Przewodnicząca Komisji Rozwoju Powiatu, Rolnictwa i Ochrony Środowiska,
- Sylwia Pietrasiewicz – Dyrektor Wydziału Budownictwa i Architektury,
- Krzysztof Szewczyk – Dyrektor Wydziału Edukacji,
- Ewa Tkaczyk – Członek Zarządu Powiatu Radomskiego,
- Joanna Wontorska – Skarbnik Powiatu.

Dodatkowo Zespół Strategiczny wspierali eksperci z Wielkopolskiej Akademii nauki i Rozwoju z Poznania:

- Jakub Michałowski – Prezes Wielkopolskiej Akademii Nauki i Rozwoju,
- Irma Kuznetsova – Dyrektor Działu Strategii i Rozwoju Lokalnego,
- Iwona Nowacka – Zastępca Dyrektora Działu Strategii i Rozwoju Lokalnego,
- Marcin Masternak – Starszy Specjalista ds. strategii i rozwoju lokalnego,
- Jakub Jackowski – Starszy Specjalista ds. strategii i rozwoju lokalnego,
- Agnieszka Osuch – socjolog, trener, konsultant.

Koordynatorem prac na Strategię ze strony Powiatu Radomskiego z ramienia Starostwa Powiatowego był Marcin Genca, Dyrektor Wydziału Promocji i Rozwoju Starostwa Powiatowego w Radomiu.

Proces tworzenia Strategii poprzedzono analizą sytuacji społeczno-gospodarczej Powiatu, pogłębioną cyklem warsztatów strategicznych, wywiadów z członkami zespołu ds. opracowania projektu Strategii, pracownikami Starostwa Powiatowego oraz badaniem ankietowym. Warsztaty strategiczne zostały przeprowadzone metodą *design thinking*. Podczas spotkania uczestnicy dyskutowali na temat ochrony środowiska, edukacji, promocji, turystyki, kultury, sportu, usług społecznych, zdrowia, gospodarki, infrastruktury, komunikacji i bezpieczeństwa. Podczas pracy w grupach zdefiniowano silne strony Powiatu oraz szanse i zagrożenia rozwoju. Na tej podstawie wyznaczono cele strategiczne oraz cele operacyjne, a dla nich wyznaczono zadania i działania, których realizacja wpłynie na osiągnięcie postawionych celów. Następnie skonsultowano te zagadnienia z Zespołem Strategicznym i we wrześniu 2021 roku przygotowano projekt Strategii. Po uwzględnieniu uwag Zespołu Strategicznego, projekt został poddany konsultacjom społecznym.

Poniższy schemat przedstawia poszczególne etapy prac nad Strategią:

CZĘŚĆ 1: DIAGNOZA STRATEGICZNA POWIATU

1. Charakterystyka Powiatu

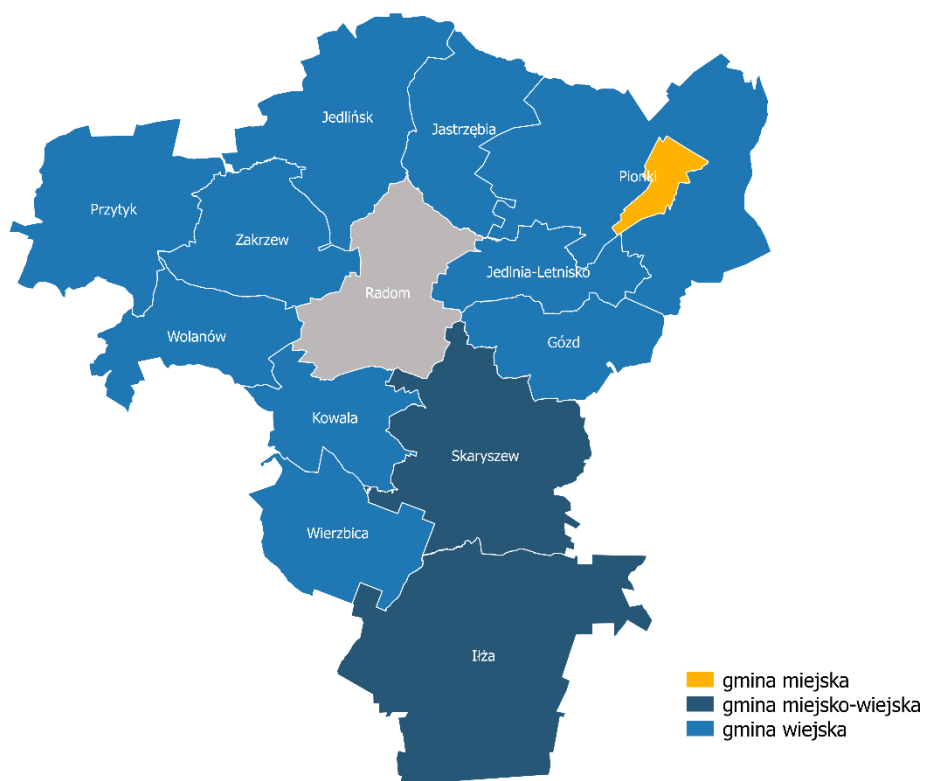
1.1. Informacje ogólne

Powiat Radomski położony jest w południowej części województwa mazowieckiego. Powiat tworzą Miasto Pionki, Gminy: Gózd, Jastrzębia, Jedlińsk, Jedlnia Letnisko, Kowala, Pionki, Przytyk, Wolanów, Wierzbica, Zakrzew oraz Miasto i Gmina Iłża i Skaryszew. Jednostka graniczy z następującymi powiatami: Miastem Radom (powiat grodzki), białobrzeskim, kozienickim, lipskim, przysuskim, szydłowieckim, zwoleńskim i starachowickim. Na jego obszarze zlokalizowane są 403 miejscowości, w tym trzy miasta (Pionki, Iłża i Skaryszew).

Ryc. 1. Położenie Powiatu Radomskiego na tle kraju

Źródło: opracowanie własne.

Ryc. 2. Powiat Radomski oraz Miasto Radom

Źródło: opracowanie własne.

Całkowita powierzchnia powiatu wynosi 1 529,8 km², z czego 61,7 km² (4,0%) przypada na obszary miejskie, a 1 468,1 km² (96,0%) na obszary wiejskie. Największymi gminami są Miasto i Gmina Iłża, Gmina Pionki, oraz Miasto i Gmina Skaryszew zajmujące 42,9% całkowitej powierzchni powiatu. Najmniejszą powierzchnię zajmuje Miasto Pionki (1,2%).

Tabela 1. Struktura powierzchni Powiatu Radomskiego

	powierzchnia (km²)	% powierzchni powiatu
Powiat Radomski	1 529,8	
<i>Miasto Pionki</i>	18,4	1,2%
<i>Gmina Gózd</i>	78,0	5,1%
<i>Gmina Jastrzębia</i>	89,8	5,9%
<i>Gmina Jedlińsk</i>	138,7	9,1%
<i>Gmina Jedlnia-Letnisko</i>	65,6	4,3%
<i>Gmina Kowala</i>	74,7	4,9%
<i>Gmina Pionki</i>	229,7	15,0%
<i>Gmina Przytyk</i>	134,4	8,8%
<i>Gmina Wierzbica</i>	94,1	6,2%
<i>Gmina Wolanów</i>	82,9	5,4%
<i>Gmina Zakrzew</i>	96,3	6,3%
<i>Miasto i Gmina Iłża</i>	256,0	16,7%
<i>Iłża - miasto</i>	15,8	1,0%
<i>Iłża - obszar wiejski</i>	240,2	15,7%

<i>Miasto i Gmina Skaryszew</i>	171,3	11,2%
<i>Skaryszew - miasto</i>	27,5	1,8%
<i>Skaryszew - obszar wiejski</i>	143,8	9,4%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pod względem fizyczno-geograficznym północno-wschodnia część powiatu położona jest w makroregionie Niziny Środkowomazowieckiej, w mezoregionie Równiny Kozienickiej. Obszar ten stanowi równinę denudacyjną, na której zalegają zwydmione piaski, na których zachowały się pozostałości Puszczy Kozienickiej. Centralna część powiatu położona jest w makroregionie Wzniesienia Południowomazowieckiego, w mezoregionie Równiny Radomskiej. Ten obszar stanowi także równinę denudacyjną, położoną jednak na utworach czwartorzędowych, dla których podstawę stanowią warstwy jurajskie i kredowe. Południowo-zachodnia część powiatu położona jest natomiast w makroregionie Wyżyny Kieleckiej, w mezoregionie Przedgórze Łżeckiego. Obszar ten położony jest na północ od doliny rzeki Kamiennej, w obrębie skał okresu jurajskiego tworzących niewysokie wzniesienia.

1.2. Demografia

Na koniec 2020 r. Powiat Radomski zamieszkiwało 152 190 osób. Największa ich część posiadała swoje miejsce zameldowania na terenie Miasta Pionki, Miasta i Gminy Skaryszew, Miasta i Gminy Iłża oraz Gminy Jedlińsk. Łącznie na terenie tych czterech jednostek administracyjnych zamieszkiwało 40,7% wszystkich mieszkańców Powiatu.

Jednocześnie analiza danych zawartych w tabeli poniżej pozwala zauważyć, że w latach 2016-2020 ogólna liczba mieszkańców uległa niewielkiemu wzrostowi (o 560 osób, 0,4%). Najwięcej mieszkańców przybyło w Gminie Zakrzew (511 osób, 4,0%), Gminie Gózd (353 osoby, 4,0%) oraz Gminie Jedlińsk (329 osób, 2,3%). Największy spadek liczby ludności odnotowano w Mieście Pionki (-830 osób, - 4,4%), Mieście i Gminie Iłża (-386 osób, -2,6%) oraz Gminie Wierzbica (-246 osób).

Tabela 2. Liczba mieszkańców Powiatu Radomskiego

	2016	2017	2018	2019	2020	udział w 2020 r.	średnia dynamika
Powiat Radomski	151 630	151 955	152 117	152 291	152 190		100,1%
<i>Miasto Pionki</i>	18 732	18 618	18 427	18 159	17 902	11,8%	98,9%
<i>Gmina Gózd</i>	8 717	8 796	8 913	8 978	9 070	6,0%	101,0%
<i>Gmina Jastrzębia</i>	6 975	7 005	7 000	6 996	7 016	4,6%	100,1%
<i>Gmina Jedlińsk</i>	14 294	14 423	14 507	14 548	14 623	9,6%	100,6%
<i>Gmina Jedlnia-Letnisko</i>	12 596	12 654	12 738	12 838	12 882	8,5%	100,6%
<i>Gmina Kowala</i>	12 035	12 093	12 180	12 247	12 273	8,1%	100,5%
<i>Gmina Pionki</i>	10 031	10 046	10 031	9 979	9 932	6,5%	99,8%
<i>Gmina Przytyk</i>	7 307	7 304	7 285	7 308	7 290	4,8%	99,9%
<i>Gmina Wierzbica</i>	9 854	9 799	9 719	9 672	9 608	6,3%	99,4%
<i>Gmina Wolanów</i>	8 829	8 848	8 847	8 906	8 894	5,8%	100,2%
<i>Gmina Zakrzew</i>	12 797	12 875	13 003	13 222	13 308	8,7%	101,0%
<i>Miasto i Gmina Iłża</i>	14 957	14 860	14 743	14 656	14 571	9,6%	99,3%
<i>Miasto i Gmina Skaryszew</i>	14 506	14 634	14 724	14 782	14 821	9,7%	100,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Za wzrost ogólnej liczby mieszkańców Powiatu w analizowanych latach odpowiadają przede wszystkim dwa czynniki: dodatnie saldo migracji oraz dodatni przyrost naturalny. Analizując dane zawarte w tabeli poniżej można zauważyć, że ogólne saldo migracji w Powiecie Radomskim przyjmowało wartości dodatnie dla prawie każdego z zaprezentowanych okresów – wyjątek w tym zakresie stanowi jedynie rok 2019, w którym ukształtowało się ono na niewielkim ujemnym poziomie. Spośród wszystkich gmin Powiatu największy odpływ ludności odnotowywano w Mieście Pionki, Gminie Wierzbica oraz Mieście i Gminie Iłża. Największy dopływ nowych mieszkańców wystąpił w Gminie Jedlnia-Letnisko.

Na terenie Powiatu ścierają się dwie tendencje migracyjne. Pierwsza z nich dotyczy migracji ludności z obszarów miejskich Powiatu oraz Miasta Radom na tereny wiejskie Powiatu Radomskiego w poszukiwaniu lepszych warunków do zamieszkania (bliskość przyrody, niższe ceny działek budowlanych) i dotyczy głównie terenów i gmin położonych w najbliższych okolicach tych miast. Z drugiej strony można zauważyć znaczny odpływ mieszkańców z terenów gmin wiejskich związany z poszukiwaniem przez nich lepszych warunków zatrudnienia w miastach na terenie powiatu lub innych większych ośrodków miejskich (np. Radom, Warszawa).

Tabela 3. Saldo migracji ludności

	2016	2017	2018	2019	2020	średnia 2016-2020
Powiat Radomski	0,15	0,22	0,55	-0,09	0,38	0,24
<i>Miasto Pionki</i>	-6,84	-5,52	-6,75	-9,52	-7,54	-7,23
<i>Gmina Gózd</i>	2,43	3,09	5,87	1,34	6,31	3,81
<i>Gmina Jastrzębia</i>	6,48	-2,15	0,71	-3,15	1,00	0,58
<i>Gmina Jedlińsk</i>	3,09	2,93	3,46	0,96	4,05	2,90
<i>Gmina Jedlnia-Letnisko</i>	3,18	5,32	6,16	7,66	3,42	5,15
<i>Gmina Kowala</i>	2,34	2,98	2,39	2,87	2,53	2,62
<i>Gmina Pionki</i>	-2,09	1,49	0,60	-1,90	0,40	-0,30
<i>Gmina Przytyk</i>	-1,65	-1,23	-3,56	-1,09	-1,51	-1,81
<i>Gmina Wierzbica</i>	-4,74	-4,47	-5,53	-3,92	-1,35	-4,00
<i>Gmina Wolanów</i>	1,02	-2,16	-2,49	1,47	-1,57	-0,75
<i>Gmina Zakrzew</i>	2,52	2,49	6,18	8,76	4,38	4,87
<i>Miasto i Gmina Iłża</i>	-4,34	-3,62	-2,30	-2,79	-2,53	-3,12
<i>Iłża - miasto</i>	-6,10	-5,58	-3,96	-4,23	-7,24	-5,42
<i>Iłża - obszar wiejski</i>	-3,48	-2,68	-1,50	-2,11	-0,30	-2,01
<i>Miasto i Gmina Skaryszew</i>	5,40	3,98	3,07	0,07	0,61	2,63
<i>Skaryszew - miasto</i>	2,76	0,92	-0,46	-5,49	-8,51	-2,16
<i>Skaryszew - obszar wiejski</i>	6,53	5,28	4,57	2,41	4,40	4,64

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

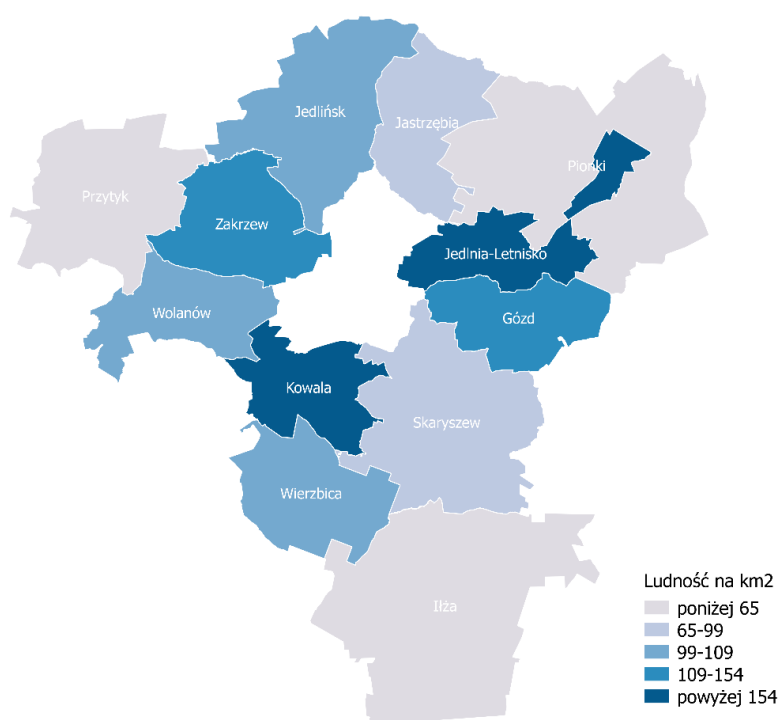
Podobnie, jak w przypadku wskaźnika salda migracji, także wskaźniki przyrostu naturalnego w Powiecie Radomskim w latach 2016-2020 kształtował się przeważnie na stabilnym dodatnim poziomie (z wyłączeniem roku 2020, w którym osiągnął on wartość ujemną). Najwyższe jego wartości można było odnotować na terenie Gminy Gózd, Gminy Zakrzew oraz Miasta i Gminy Skaryszew. Najgorsze wyniki w tym zakresie odnotowano w Mieście Pionki, Mieście i Gminie Iłża oraz na terenie Gminy Pionki.

Tabela 4. Przyrost naturalny

	2016	2017	2018	2019	2020	średnia 2016-2020
Powiat Radomski	0,47	1,58	0,80	1,22	-1,68	0,48
Miasto Pionki	-2,18	-2,68	-3,62	-6,19	-7,15	-4,36
Gmina Gózd	7,28	5,83	5,53	6,16	2,55	5,47
Gmina Jastrzębia	5,04	1,72	0,00	1,00	1,28	1,81
Gmina Jedlińsk	1,89	5,58	2,08	2,20	-0,41	2,27
Gmina Jedlnia-Letnisko	-1,83	-0,79	0,55	0,63	-1,24	-0,54
Gmina Kowala	4,01	2,90	3,30	4,26	-1,47	2,60
Gmina Pionki	-3,59	-0,10	-1,20	-1,70	-4,71	-2,26
Gmina Przytyk	-3,43	0,68	2,05	3,42	-0,41	0,46
Gmina Wierzbica	-1,92	0,10	-0,82	-2,78	-4,88	-2,06
Gmina Wolanów	3,18	4,08	3,16	4,63	-0,56	2,90
Gmina Zakrzew	3,62	4,04	4,02	7,62	1,89	4,24
Miasto i Gmina Iłża	-4,87	-3,15	-3,58	-3,20	-4,59	-3,88
Iłża - miasto	-5,69	-2,89	-6,47	-7,61	-8,52	-6,24
Iłża - obszar wiejski	-4,47	-3,28	-2,20	-1,10	-2,72	-2,75
Miasto i Gmina Skaryszew	2,84	5,21	2,73	4,67	1,69	3,43
Skaryszew - miasto	0,23	2,75	1,37	1,14	0,69	1,24
Skaryszew - obszar wiejski	3,96	6,26	3,31	6,16	2,11	4,36

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

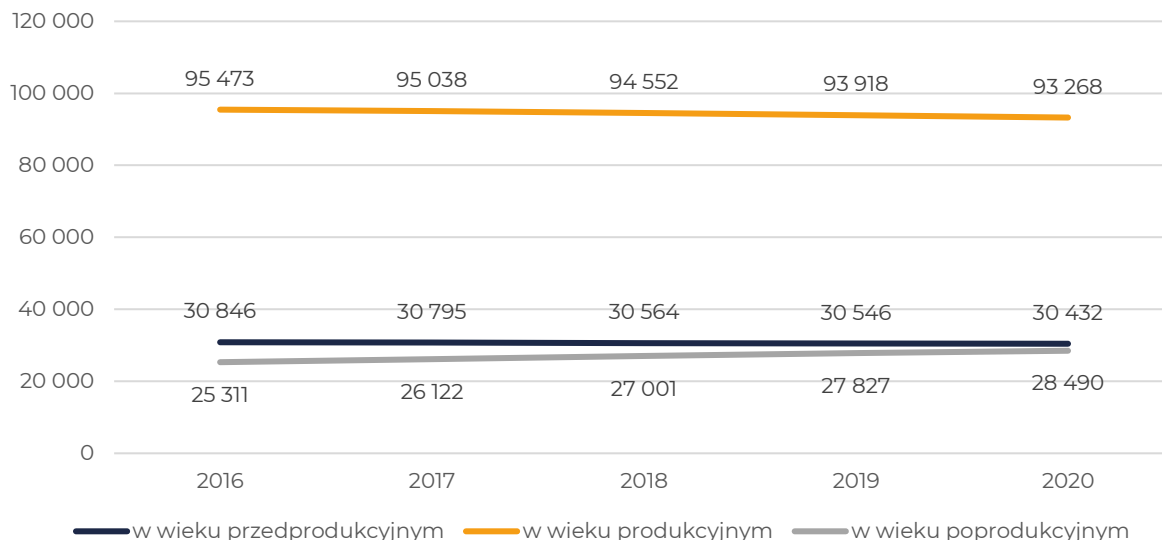
Gęstość zaludnienia w Powiecie Radomskim w 2020 r. wynosiła 99 osób/km². Najsilniej zaludnione są obszary miejskie Pionek i Iłży (odpowiednio 973 i 293 osoby/km²). Spośród gmin wiejskich największą gęstość zaludnienia można odnotować na obszarze Gminy Jedlnia-Letnisko (196 osób/km²) oraz Kowala (164 osoby na km²).

Ryc. 3. Gęstość zaludnienia na obszarze poszczególnych gmin Powiatu Radomskiego

Źródło: opracowanie własne.

W latach 2016-2020 znaczące zmiany zaszły także w strukturze wiekowej osób zamieszkujących teren Powiatu Radomskiego. Znacząco spadła liczba osób w wieku przedprodukcyjnym (-414) i produkcyjnym (-2 025). Wzrosła za to liczba osób w wieku poprodukcyjnym (3 179).

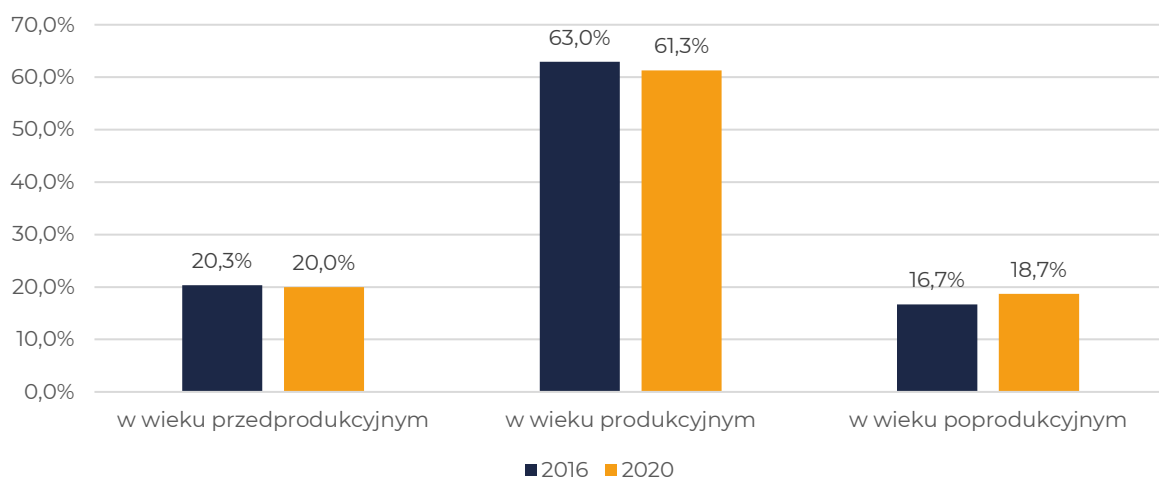
Ryc. 4. Struktura wieku mieszkańców Powiatu Radomskiego

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W ujęciu względnym udział osób w wieku przedprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców Powiatu spadł z poziomu 20,3% w roku 2016 do poziomu 20,0% w roku 2020. Ten sam wskaźnik obliczony dla osób w wieku produkcyjnym spadł z poziomu 63,0% do poziomu 61,3%. Natomiast udział osób w wieku poprodukcyjnym w całkowitej liczbie mieszkańców wzrósł z poziomu 16,7% do poziomu 18,7%.

Ryc. 5. Udział mieszkańców w wieku przedprodukcyjnym, produkcyjnym i poprodukcyjnym w całkowitej liczbie mieszkańców

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Analizując strukturę demograficzną poszczególnych gmin Powiatu Radomskiego można zauważyć, że obecnie najmniejszy odsetek ludności w wieku przedprodukcyjnym i produkcyjnym odnotowano w Mieście Pionki oraz Mieście i Gminie Iłża. Jednocześnie gminy te charakteryzują się najwyższym odsetkiem osób w wieku poprodukcyjnym. Na wykresach poniżej poziomą linią zaznaczono średnią obliczoną dla całego Powiatu.

Ryc. 6. Struktura demograficzna ludności w poszczególnych gminach Powiatu Radomskiego w 2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pogłębiona analiza struktury demograficznej poszczególnych gmin wchodzących w skład Powiatu Radomskiego pokazuje, że wyraźnie zmniejsza się w nich odsetek mieszkańców w tzw. wieku kreatywnym (25-35 lat). Wysoka wartość tego wskaźnika pozytywnie wpływa na poszczególne jednostki samorządu terytorialnego, ponieważ wskazuje na liczbę mieszkańców, którzy mogą stanowić główną siłę napędową jej rozwoju ekonomicznego. Najgorzej pod tym względem wygląda sytuacja w Mieście Pionki (13,0%) oraz Mieście i Gminie Iłża (13,6%). Choć spadek wartości opisywanego wskaźnika w analizowanym okresie jest zjawiskiem charakterystycznym dla wszystkich analizowanych gmin, to należy zwrócić uwagę, że w wymiarze długofalowym zjawisko to może przynieść negatywne skutki dla funkcjonowania powiatu (np. zmniejszenie ilości osób aktywnych zawodowo, odpływ wysoko wykwalifikowanej kadry pracowniczej czy spadek atrakcyjności inwestycyjnej).

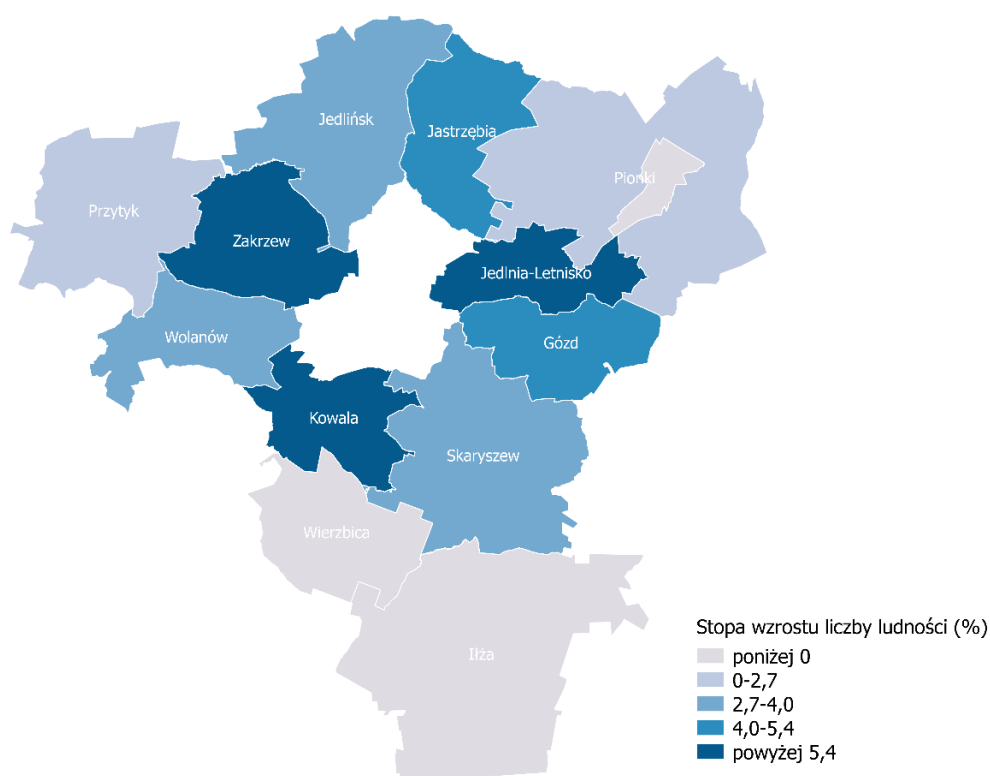
Jednocześnie w Powiecie Radomskim rośnie wskaźnik senioralnego obciążenia demograficznego, odzwierciedlający stosunek liczby ludności w wieku poprodukcyjnym do liczby ludności w wieku produkcyjnym. Najwyższą wartość wskaźnik ten osiągnął na terenie Miasta Pionki (33,9%) oraz Miasta i Gminy Iłża (31,8%), najniższa zaś na terenie Gminy Gózd (17,0%) oraz Gminy Zakrzew (18,0%). Największą dynamikę przyrostu analizowanego wskaźnika odnotowano na obszarze Pionek, Gminy Jastrzębia oraz Miasta i Gminy Iłża. Dalsze postępowanie tego zjawiska w przyszłości może jednak skutkować na terenie powiatu wzrostem zapotrzebowania na usługi społeczne dostosowane dla seniorów.

Tabela 5. Mieszkańcy w wieku kreatywnym oraz senioralne obciążenie demograficzne w Powiecie Radomskim

JST	mieszkańcy w wieku kreatywnym (%)			senioralne obciążenie demograficzne %)		
	2016	2020	dynamika	2016	2020	dynamika
Miasto Pionki	15,4	13,0	84,6%	24,9	33,9	136,1%
<i>Gmina Gózd</i>	17,4	16,5	94,7%	14,6	17,0	116,4%
<i>Gmina Jastrzębia</i>	16,4	15,4	93,7%	17,4	21,3	122,4%
<i>Gmina Jedlińsk</i>	16,5	15,4	93,4%	17,1	19,9	116,4%
<i>Gmina Jedlnia-Letnisko</i>	16,7	14,6	87,8%	18,3	21,1	115,3%
<i>Gmina Kowala</i>	14,7	14,2	96,5%	16,5	18,5	112,1%
<i>Gmina Pionki</i>	15,7	14,5	92,1%	20,1	23,1	114,9%
<i>Gmina Przytyk</i>	16,6	16,7	100,7%	18,8	21,8	116,0%
<i>Gmina Wierzbica</i>	16,2	14,9	92,3%	19,6	23,0	117,3%
<i>Gmina Wolanów</i>	16,8	15,5	92,1%	16,2	19,4	119,8%
<i>Gmina Zakrzew</i>	16,4	14,8	90,2%	15,1	18,0	119,2%
<i>Miasto i Gmina Iłża</i>	14,4	13,6	94,4%	26,4	31,8	120,5%
<i>Miasto i Gmina Skaryszew</i>	16,6	15,1	91,0%	16,5	18,8	113,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Prognozy opracowane przez Główny Urząd Statystyczny wskazują, że w perspektywie do 2030 r. liczba mieszkańców powiatu radomskiego będzie systematycznie rosła, aż do poziomu 154 384 osób. Najszybciej wzrost liczby mieszkańców postępować będzie w Gminach Zakrzew, Kowala, Jedlnia-Letnisko oraz Gózd. Z kolei gminy takie jak Miasto Pionki, Wierzbica oraz Iłża będą charakteryzować się coraz mniejszą atrakcyjnością osiedleńczą i tracić w tym czasie kolejnych mieszkańców.

Ryc. 7. Prognoza liczby mieszkańców Powiatu Radomskiego do 2030 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

W tabeli poniżej zawarto porównanie wartości analizowanych w niniejszej diagnozie podstawowych wskaźników demograficznych w Powiecie Radomskim oraz innych podobnych powiatach województwa mazowieckiego. Powiat Radomski na tle innych przywołanych jednostek charakteryzuje się najwyższą liczbą ludności oraz największą gęstością zaludnienia. Jednocześnie jest jedynym powiatem, w którym średnie saldo migracji na 1 tys. osób oraz przyrost naturalny na 1 tys. osób osiągnęły wartości dodatnie. Powiat Radomski na przywołanym tle charakteryzuje się dobrą strukturą wieku ludności (lepiej kształtuje się ona obecnie jedynie w powiecie ostrołęckim). W związku z tym na podobnym, dobrym poziomie kształtują się także wskaźniki senioralnego obciążenia demograficznego oraz udziału mieszkańców w wieku kreatywnym w ogólnej liczbie ludności Powiatu.

Tabela 6. Sytuacja demograficzna w Powiecie Radomskim na tle innych porównywanych jednostek

	ludność ogółem	ludność na 1 km ²	saldo migracji na 1000 osób (średnia 2016-2020)	przyrost naturalny na 1000 osób (średnia 2016-2020)	ludność w wieku przedprodukcyjnym	ludność w wieku produkcyjnym	ludność w wieku poprodukcyjnym	senioralne obciążenie demograficzne	mieszkańcy w wieku kreatywnym
Powiat Radomski	152 190	99	0,3	0,48	20,0%	61,3%	18,7%	22,7%	14,7%
Powiat Ostrołęcki	88 654	42	-0,3	0,84	20,1%	62,6%	17,1%	20,8%	15,8%
Powiat Płocki	110 742	62	1,1	-1,70	18,6%	62,0%	19,4%	23,8%	14,5%
Powiat Siedlecki	81 362	51	-0,3	-0,29	20,1%	60,6%	19,4%	25,6%	14,9%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

1.3. Gospodarka i rynek pracy

Według danych opublikowanych w GUS na terenie Powiatu Radomskiego, na koniec 2020 r., w bazie REGON zarejestrowanych było 12 775 podmiotów gospodarczych, co stanowiło 1,4% wszystkich podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na terenie województwa mazowieckiego. Największym ośrodkiem prowadzenia działalności gospodarczej na obszarze powiatu jest Miasto Pionki, a w dalszej kolejności Gmina Wolanów, Gmina Kowala oraz Miasto i Gmina Skaryszew. Łącznie na obszarze tych czterech jednostek zarejestrowanych było 45,0% wszystkich podmiotów gospodarczych z obszaru Powiatu Radomskiego.

Tabela 7. Liczba przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie Powiatu Radomskiego

	2016	2017	2018	2019	2020	przyrost 2016- 2020 (liczba)	przyrost 2016- 2020 (%)
Powiat Radomski	10 867	11 093	11 565	12 222	12 775	1 908	17,6%
<i>Miasto Pionki</i>	1 650	1 666	1 674	1 705	1 732	82	5,0%
<i>Gmina Gózd</i>	488	517	551	625	644	156	32,0%
<i>Gmina Jastrzębia</i>	935	933	949	1 027	1 051	116	12,4%
<i>Gmina Jedlińsk</i>	442	448	484	510	542	100	22,6%
<i>Gmina Jedlnia-Letnisko</i>	970	1 013	1 062	1 114	1 152	182	18,8%
<i>Gmina Kowala</i>	1 051	1 069	1 138	1 222	1 277	226	21,5%
<i>Gmina Pionki</i>	884	918	973	1 029	1 087	203	23,0%
<i>Gmina Przytyk</i>	521	542	580	626	666	145	27,8%
<i>Gmina Wierzbica</i>	365	362	380	403	418	53	14,5%
<i>Gmina Wolanów</i>	1 195	1 226	1 288	1 379	1 479	284	23,8%
<i>Gmina Zakrzew</i>	671	658	681	695	753	82	12,2%
<i>Miasto i Gmina Iłża</i>	606	617	651	686	707	101	16,7%
<i>Miasto i Gmina Skaryszew</i>	1 089	1 124	1 154	1 201	1 267	178	16,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Jednocześnie w latach 2016-200 przedsiębiorczość najszybciej rozwijała się na terenie Gmin: Gózd (32,0%), Przytyk (27,8%) oraz Wolanów (23,8%).

Wśród wszystkich przedsiębiorstw prowadzących swoją działalność na obszarze Powiatu Radomskiego dominują przedsiębiorstwa zatrudniające nie więcej niż 9 osób – w 2020 r. stanowiły one 96,5% wszystkich przedsiębiorstw. Przedsiębiorstwa zatrudniające od 10 do 49 osób stanowiły jedynie 3,0% wszystkich przedsiębiorstw zarejestrowanych na terenie Powiatu. Przedsiębiorstwa większe niż wymienione w dwóch poprzednich grupach to jedynie 0,5% ogółu przedsiębiorstw.

Tabela 8. Struktura przedsiębiorstw na terenie Powiatu Radomskiego

	0-9	10-49	50 i więcej	rolnictwo, le- śnictwo, łowiec- two, rybactwo	przemysł i bu- downictwo	pozostała dzia- łalność
Powiat Radomski	96,5%	3,0%	0,5%	2,2%	33,6%	64,3%
<i>Miasto Pionki</i>	96,4%	2,5%	1,0%	0,9%	28,1%	71,0%
<i>Gmina Gózd</i>	97,4%	2,3%	0,3%	0,8%	44,3%	55,0%
<i>Gmina Jastrzębia</i>	95,4%	3,4%	1,1%	4,2%	29,8%	66,0%
<i>Gmina Jedlińsk</i>	96,5%	3,3%	0,2%	3,0%	35,6%	61,4%

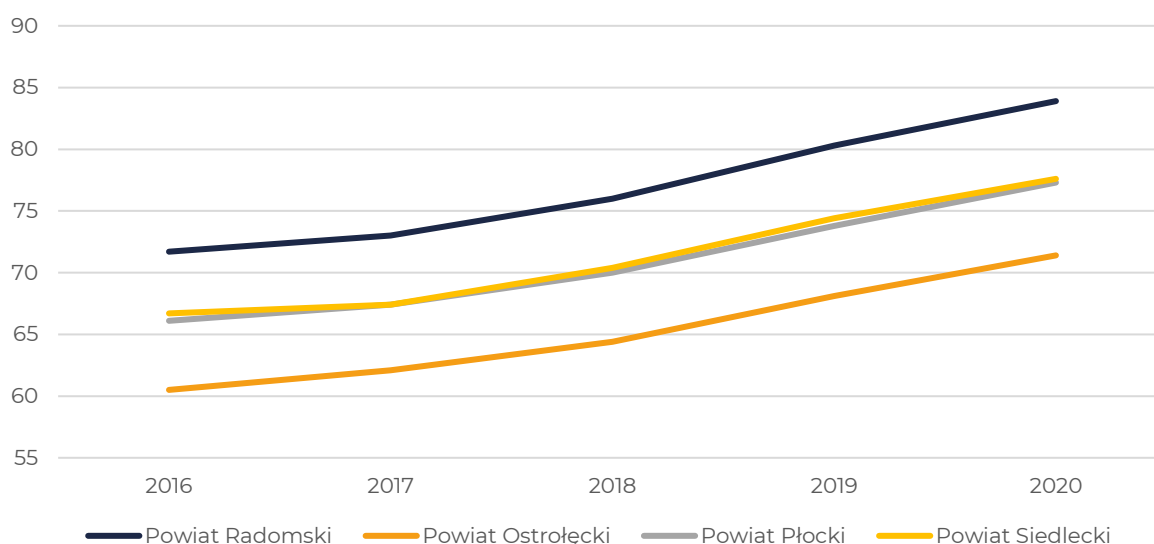
Gmina Jedlnia-Letnisko	96,2%	3,0%	0,8%	2,3%	31,3%	66,4%
Gmina Kowala	97,2%	2,4%	0,4%	1,4%	27,8%	70,8%
Gmina Pionki	97,2%	2,7%	0,1%	2,6%	33,7%	63,8%
Gmina Przytyk	95,6%	4,1%	0,3%	5,0%	39,8%	55,3%
Gmina Wierzbica	95,2%	4,5%	0,2%	1,9%	37,6%	60,5%
Gmina Wolanów	97,5%	2,2%	0,3%	1,6%	34,0%	64,4%
Gmina Zakrzew	95,6%	4,0%	0,4%	1,9%	39,3%	58,8%
Miasto i Gmina Iłża	96,7%	2,8%	0,4%	2,3%	38,6%	59,1%
Miasto i Gmina Skaryszew	96,0%	3,9%	0,1%	2,1%	34,4%	63,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Spośród wszystkich branż gospodarki, w Powiecie Radomskim, najwięcej przedsiębiorstw prowadzi swoją działalność w obszarze handlu, usług, przetwórstwa rolno-spożywczego (w tym masarnie i ubojnie), piekarnie i ciastkarnie, przetwórstwa owocowo-warzywnego, mieszalnie pasz, młyny gospodarcze i zakłady mleczarskie. Wśród innych wyróżniających się branż i gałęzi produkcyjnych można wymienić m.in. producentów nowoczesnych klejów dla przemysłu obuwniczego, meblarskiego i budowlanego, producentów masy celulozowej, papieru oraz wyrobów z papieru, sprzętu medycznego i rehabilitacyjnego, przedsiębiorstwa specjalizujące się w nowoczesnej technologii obróbki metali, fabrykę amunicji myśliwskiej, tartaki i zakłady drzewne produkujące podłogi drewniane i drzwi.

Wskaźnikiem, który dobrze obrazuje stopień przedsiębiorczości wśród mieszkańców poszczególnych regionów jest liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w bazie REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców. W Powiecie Radomskim, w 2020 r., współczynnik ten wyniósł 83,9 i był zdecydowanie najwyższy spośród wszystkich porównywanych jednostek. Szczegółowe dane w zakresie kształtowania się współczynnika liczby podmiotów zarejestrowanych w bazie REGON w przeliczeniu na 1000 mieszkańców w poszczególnych porównywanych powiatach przedstawiono na wykresie poniżej.

Ryc. 8. Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w bazie REGON w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców

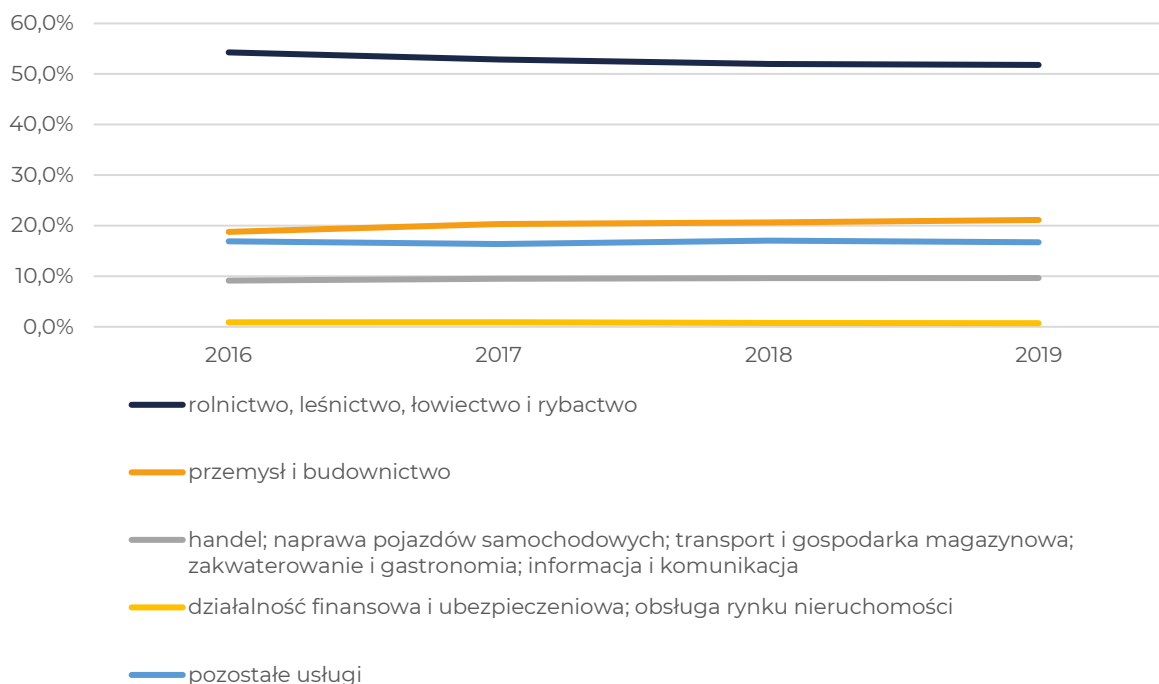
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na obszarze powiatu zlokalizowane są podstrefa Tarnobrzeskiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej Euro-Park Wisłosan (Gmina Pionki) oraz podstrefa Specjalnej Strefy Ekonomicznej

Starachowice (Gmina Iłża). Dodatkowo poszczególne Gminy, a także sam Powiat Radomski, dysponują atrakcyjnymi terenami pod inwestycje.

Powiat Radomski ma charakter rolniczy, ponad 60% jego powierzchni zajmują użytki rolne. Jednocześnie jednak lokalne gospodarstwa charakteryzują się znacznym rozdrobnieniem. Wśród wszystkich gospodarstw aż 96,9% posiada powierzchnię nie większą niż 15 ha (90,6% posiada powierzchnię nie większą niż 10 ha)¹. Jednocześnie ponad połowa aktywnych zawodowo osób zatrudniona jest w sektorze rolnictwa, leśnictwa, łowiectwa i rybactwa, przy czym przeważająca część tych osób prowadzi lub jest zatrudniona w rodzinnych gospodarstwach rolnych prosperujących na jego terenie. Ok. 20% mieszkańców powiatu zatrudnionych jest w przemyśle, a niespełna 10,0% w handlu, naprawie pojazdów samochodowych, transporcie i gospodarce magazynowej, zakwaterowaniu i gastronomii, informacji i komunikacji.

Ryc. 9. Struktura zatrudnienia w Powiecie Radomskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Wśród upraw rolnych dominuje uprawa zbóż oraz ziemniaków. Sukcesywnie wzrasta powierzchnia upraw roślin oleistych i roślin wykorzystywanych na biopaliwa oraz dla celów energetycznych. Powiat Radomski (wraz z powiatami przysuskim oraz białobrzeskim) stanowią krajowe zagłębienie papryki, skąd pochodzi większość krajowej produkcji tego warzywa. W Gminie Przytyk, każdego roku odbywają się Ogólnopolskie Targi Papryki. Papryka Przytycka jest natomiast produktem regionalnym wpisanym na listę produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju wsi posiadającym certyfikat unijny. W produkcji zwierzęcej przeważa produkcja mleka, hodowla bydła oraz żywca wieprzowego.

Na obszarze Powiatu Radomskiego, w latach 2016-2020 udział osób bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym spadł o 2,1 pkt. proc do poziomu 10,4%. W 2020 r. bez stałego miejsca zatrudnienia pozostawało 9 713 osób (w tym 4 812 kobiet oraz 4 901 mężczyzn). Jednocześnie na koniec 2020 r. najwyższą stopę bezrobocia odnotowaną w Gminach Zakrzew (13,9%), Przytyk (12,2%) oraz Gózd (12,1%). Najniższym poziomem bezrobocia charakteryzowały się Gminy Jedlnia-Letnisko (8,1%), Jedlińsk (8,5%)

¹ Dane za BDL GUS, Powszechny Spis Rolny 2010.

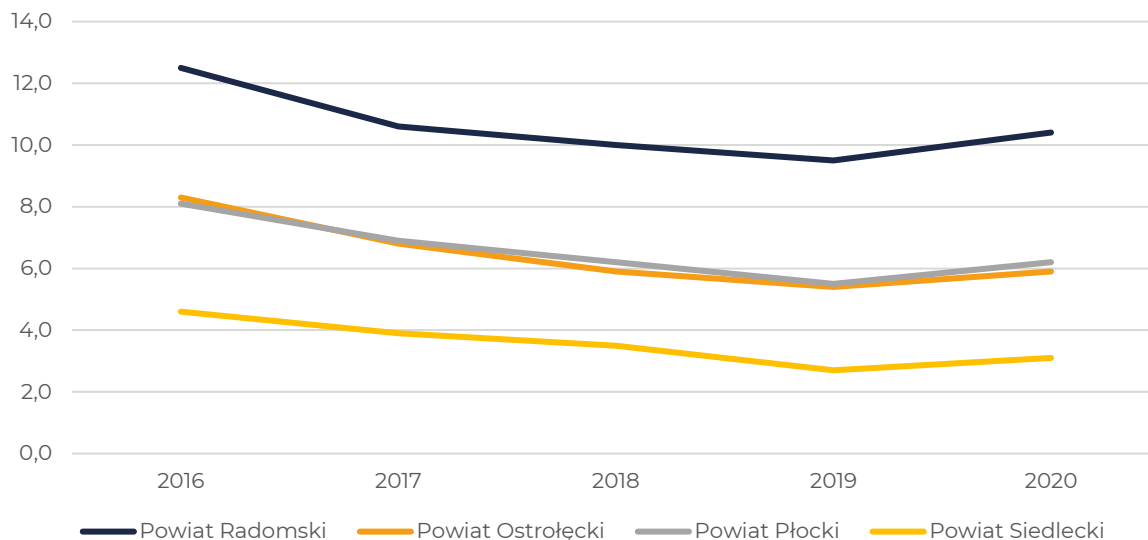
oraz Miasto i Gmina Skaryszew (9,0%). Największe trudności ze znalezieniem pracy miały osoby posiadające najniższe wykształcenie (zasadnicze zawodowe i branżowe – 2 743 osoby, policealne i średnie zawodowe – 2 145 osób oraz podstawowe i poniżej – 2 719 osób). Łącznie osoby te stanowiły ponad 78,3% wszystkich bezrobotnych na terenie powiatu. Jednocześnie na poprawę sytuacji na rynku pracy w latach 2016-2019 największy wpływ miała korzystna koniunktura gospodarcza skutkującą stabilnym rozwojem przedsiębiorczości na obszarze powiatu. Jednak wraz z postępującą epidemią COVID-19 w 2020 r. nastąpiło odwrócenie tego pozytywnego trendu, którego podstawowym powodem były wprowadzane ograniczenia w zakresie możliwości prowadzenia działalności gospodarczej. Jednocześnie, w najbliższej przyszłości, wraz ze stopniowym wygaszaniem stanu epidemii, należy oczekiwać powrotu na ścieżkę stabilnego wzrostu gospodarczego oraz spadku bezrobocia obserwowanego w poprzednich latach.

Tabela 9. Stopa bezrobocia na terenie Powiatu Radomskiego

	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat Radomski	12,5	10,6	10,0	9,5	10,4
<i>Miasto Pionki</i>	10,3	8,7	8,6	8,4	10,1
<i>Gmina Gózd</i>	14,2	12,1	11,8	10,6	12,1
<i>Gmina Jastrzębia</i>	15,0	13,7	12,3	11,5	11,8
<i>Gmina Jedlińsk</i>	10,0	8,1	7,8	7,4	8,5
<i>Gmina Jedlnia-Letnisko</i>	10,3	8,1	7,4	7,3	8,1
<i>Gmina Kowala</i>	11,4	10,2	10,1	8,7	9,4
<i>Gmina Pionki</i>	11,0	9,2	9,3	9,0	9,5
<i>Gmina Przytyk</i>	13,8	11,5	11,6	11,5	12,2
<i>Gmina Wierzbica</i>	16,4	14,0	12,4	10,3	11,1
<i>Gmina Wolanów</i>	13,5	10,9	10,5	9,9	11,0
<i>Gmina Zakrzew</i>	15,1	13,7	12,6	13,1	13,9
<i>Miasto i Gmina Iłża</i>	13,3	10,0	9,4	8,9	9,7
<i>Miasto i Gmina Skaryszew</i>	10,8	9,4	8,4	8,0	9,0

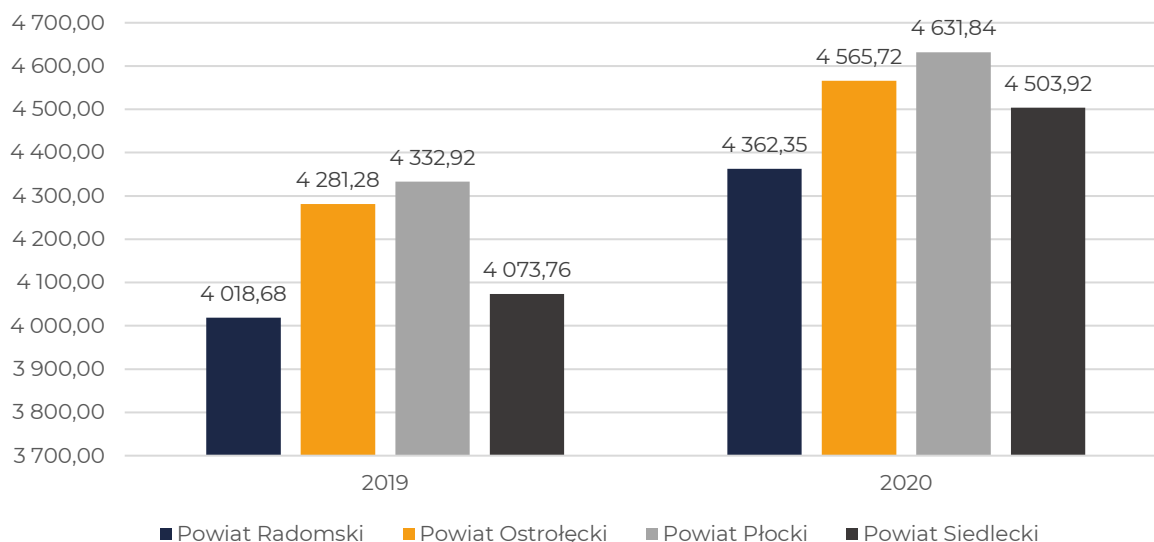
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Pomimo, że w Powiecie Radomskim, w przeliczeniu na 1000 mieszkańców, funkcjonuje największa liczba przedsiębiorstw, to jednocześnie Powiat ten charakteryzuje się najwyższym udziałem bezrobotnych zarejestrowanych w wieku produkcyjnym spośród wszystkich analizowanych jednostek.

Ryc. 10. Kształtowanie się wskaźnika stopy bezrobocia w Powiecie Radomskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Jednocześnie jednak Powiat Radomski charakteryzuje się stosunkowo niskim wskaźnikiem przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia brutto. I choć w latach 2016-2020 wynagrodzenia pracowników w powiecie stale rosły, to na koniec tego okresu kształtowały się one na poziomie 4 362,35 zł (79,0% przeciętnego wynagrodzenia brutto w kraju) i były zdecydowanie niższe niż w pozostałych porównywanych jednostkach.

Ryc. 11. Przeciętne wynagrodzenie brutto w 2019 i 2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Niekorzystna sytuacja na lokalnym rynku stanowi istotny problem oraz podstawową barierę dla dalszego rozwoju gospodarczego Powiatu. Jednocześnie wynika z kilku przyczyn. Przede wszystkim zaobserwować można negatywny trend występujący wśród najmłodszych mieszkańców, dopiero rozpoczynających swoją karierę zawodową. W poszukiwaniu lepszego wykształcenia i korzystniejszych warunków finansowych zatrudnienia decydują się oni na migrację do większych i bogatszych ośrodków miejskich, które dają jednocześnie lepsze perspektywy rozwoju. W efekcie powoduje to, że lokalni przedsiębiorcy odnotowują znaczne problemy ze znalezieniem pracowników o odpowiednich kwalifikacjach.

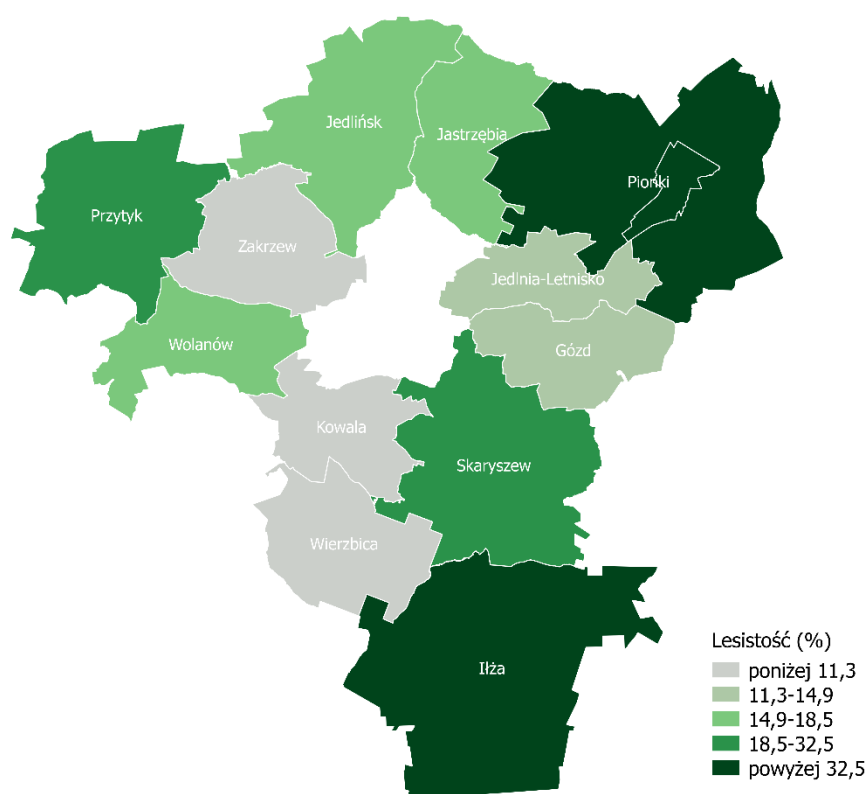
Z drugiej strony, dostępne oferty pracy odbierane są jako mało atrakcyjne, zwłaszcza w porównaniu do rozbudowanego systemu pomocy społecznej i socjalnej. Brak pracowników w niektórych zawodach wynika z niskiego poziomu zarobków, ale także i trudnych warunków pracy (głównie w przypadku pracowników fizycznych pracujących na zewnątrz). Wielu przedstawicieli najbardziej poszukiwanych zawodów wybiera także emigrację zarobkową lub nielegalną pracę w szarej strefie. Problemem jest także niedobór wykwalifikowanych specjalistów.

1.4. Środowisko naturalne i przyrodnicze

Lasy

Powiat Radomski charakteryzuje się przeciętnym stopniem lesistości – na koniec 2020 r. lasy zajmowały powierzchnię 410,9 km², co stanowiło 26,9% całkowitej powierzchni jednostki. Na ogólną powierzchnię lasów składały się grunty leśne Skarbu Państwa oraz grunty leśne prywatne. Jednocześnie widoczne są znaczne różnice w poziomie lesistości poszczególnych gmin wchodzących w skład powiatu. Największym poziomem lesistości charakteryzują się Gminy: Pionki (64,1%), Iłża (41,3%) oraz Miasto Pionki (41,1%). Jednostki te można zatem zaliczyć do grupy o wysokiej lesistości (powyżej 30,0% powierzchni). Natomiast do grupy o lesistości bardzo niskiej (poniżej 10,0% powierzchni) zaliczyć można jedynie 2 gminy – Wierzbica (4,6%) oraz Kowala (4,6%).

Ryc. 12. Lesistość gmin na obszarze Powiatu Radomskiego

Źródło: opracowanie własne.

Formy ochrony przyrody

Na obszarze Powiatu Radomskiego zlokalizowane są cztery obszary Natura 2000:

- Pakosław – specjalny obszar ochrony siedlisk,
- Puszcza Kozienicka – specjalny obszar ochrony siedlisk,
- Uroczyska Lasów Starachowickich – specjalny obszar ochrony siedlisk,
- Ostoja Kozienicka – obszar specjalnej ochrony ptaków.

Torfowisko **Pakosław** położone jest w południowej części województwa mazowieckiego, na terenie gmin Iłża i Wierzbica. W jego obrębie występuje największe w Polsce stanowisko jęczminki syberyjskiej, stanowiącą ok. 70% całej krajowej populacji. Na Torfowisku można także spotkać inne rzadkie gatunki roślin takie jak starodub łąkowy czy lipiennik Loesela. **Puszcza Kozienicka** jest jednym z najcenniejszych pod względem przyrodniczym kompleksów puszczańskich w Polsce. Charakteryzuje się wysoką różnorodnością biologiczną mierzoną na wszystkich poziomach: genetycznym, gatunkowym i ekosystemowym. Na jej obszarze występuje szereg siedlisk przyrodniczych oraz gatunków chronionych i zagrożonych wymarciem w skali Polski i Europy. Położona jest na terenie Gmin: Jastrzębia, Pionki, Jedlnia-Letnisko oraz Miasta Pionki. **Uroczyska Lasów Starachowickich** ochraniają znaczne kompleksy wyżynnego jodłowego boru mieszanego *Abietetum polonicum*, uznawanego za zbiorowisko endemiczne Polski, które występuje głównie w Górach Świętokrzyskich i na Rostoczu. Obecność lasów typu podgórskiego to szczególna cecha Puszczy Kozienickiej. Ponadto na ich obszarze swoje siedliska posiadają rozległe płaty fitocenozy grądowej. W Powiecie Radomskim zlokalizowane są one w Gminie Iłża. **Ostoja Kozienicka** swoim obszarem obejmuje część Puszczy Radomsko-Kozienickiej, na granicy Małopolski i Mazowsza. Na jej obszarze występuje co najmniej 29 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 7 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi. Wykazano na tym obszarze ponad 200 gatunków ptaków, w tym 147 lęgowych.

Na terenie Powiatu znajduje się także jeden Park Krajobrazowy – **Kozienicki Park Krajobrazowy**. Położony jest on na terenie Gmin: Jastrzębia, Pionki, Jedlnia-Letnisko oraz Miasta Pionki. Na jego obszarze ustalono następujące szczególne cele ochrony:

- zachowanie charakterystycznego lokalnego krajobrazu przyrodniczo-geograficznego Puszczy Kozienickiej, z bogatymi drzewostanami mającymi w dużej części charakter zbliżony do naturalnego tworzonymi między innymi przez występujące na granicy zasięgu jodłę, buk i jawor,
- zachowanie siedlisk przyrodniczych oraz siedlisk cennych gatunków roślin, zwierząt i grzybów,
- zachowanie cennych z punktu widzenia różnorodności biologicznej obszarów eko-tonowych na pograniczu obszarów leśnych i nieleśnych, w tym zwłaszcza dolin rzecznych, mokradeł i łąk,
- dążenie do uzyskania zgodności struktury ekosystemów leśnych (w tym składu gatunkowego drzewostanów) z uwarunkowaniami siedliskowymi.

The map displays the administrative divisions of the Radom region. The central focus is the **powiat radomski**, which includes the city of Radom. Surrounding it are several other counties: **powiat białobrzegi** to the northwest, **powiat kozienicki** to the northeast, **powiat sztydlowiecki** to the southwest, **powiat makowiecki** to the south, **powiat zwolenicki** to the east, and **powiat lipski** to the southeast. The map is densely populated with names of towns and villages, such as Radom, Ostrołęka, Włocławek, and many others. Major roads are shown as orange lines, and the Koziński Park Krajobrazowy is highlighted in green in the northeast. The map uses a color-coded system to distinguish between the different administrative areas.

Kolejną formą ochrony przyrody, jaką możemy spotkać w Powiecie Radomskim jest obszar chronionego krajobrazu **Łża-Makowiec**. Swoim zasięgiem obejmuje on dolinę rzeki Łżanki przecinającą Wzgórza Łżeckie. W jego środkowej części znajduje się największe torfowisko w województwie mazowieckim (ok. 700 ha). Malowniczość tego obszaru podkreślają zróżnicowane ukształtowanie terenu, występujące rzeki oraz kompleksy leśne. Na terenie powiatu obejmuje on obszar Gmin: Wierzbica, Łża, Skaryszew i Kowala.

- Ponty im. Teodora Zielińskiego,
- Brzeźniczka,
- Pionki,
- Załamek,
- Jedlnia,
- Ciszek,

- Ługi Helenowskie,
- Ponty Dębowe,
- Piotrowe Pole,
- Dąbrowa Polańska,
- Leniwa,
- Okólny Ług,
- Źródło Królewskie.

Na terenie powiatu wyróżniono także 43 pomniki przyrody oraz 78 użytków ekologicznych.

Wody powierzchniowe

Powiat Radomski położony jest w dorzeczu środkowej Wisły. Jego największą rzeką jest Radomka. Dopływami Radomki są Wiązownica, Tymianka (dopływy lewostronne) oraz Dobrzyca, Mleczna i Bosak (dopływy prawostronne). Drugim co do wielkości ciekim wodnym na terenie powiatu jest rzeka Łżanka, której największe dopływy stanowią Struga Małyszyniec i Modrzejowianka.

Na terenie powiatu brak jest większych naturalnych zbiorników wodnych. Znajduje się tu jednak szereg zbiorników retencyjnych, a do najważniejszych z nich należą:

- zbiornik Domaniów (o powierzchni 475 ha),
- zbiornik Siczki (o powierzchni 35 ha),
- zbiornik Jagodno (o powierzchni 35 ha),
- zbiornik Łża (o powierzchni 18,5 ha),
- zbiornik Staw Górny (o powierzchni 16,8 ha),
- zbiornik Seredzice (o powierzchni 4,2 ha),
- zbiornik Małyszyniec (o powierzchni 3,8 ha).

Z przeprowadzonego przez WIOŚ monitoringu wód powierzchniowych wynika, że charakteryzują się one złym stanem. Jednocześnie największe zagrożenie podtopieniami występuje w sąsiedztwie rzeki Radomki.

Obszar Powiatu Radomskiego zagrożony jest występowaniem sezonowych susz atmosferycznych oraz stepowieniem. Brak jest na nim wystarczającej liczby ujęć wody pitnej, a te istniejące są niewystarczająco wydajne, co obecnie powoduje przejściowe problemy w jej dostarczaniu do mieszkańców. Dlatego jednym z najważniejszych zadań w przyszłości będzie zwiększanie pojemności obiektów małej i dużej retencji na terenie Powiatu oraz konserwacja urządzeń melioracyjnych.

1.5. Dziedzictwo lokalne

Tło historyczne

Za historyczny region radomski można uznać obszar rozciągający się między Pilicą, Wisłą i Górami Świętokrzyskimi.

Ziemia Radomska od początku istnienia państwa polskiego aż do upadku I Rzeczypospolitej należała do dzielnicy sandomierskiej, a następnie do województwa sandomierskiego, które stanowiło część Małopolski, obejmując właśnie tereny międzyrzecza Wisły i Pilicy.

Po wydzieleniu w 1474 r. województwa lubelskiego, województwo sandomierskie dzieliło się na dwie części – powiaty sandomierskie na południu i powiaty radomskie (powiaty chęciński, opoczyński i radomski) na północy. Te drugie — zwane były Ziemią Radomską.

Po ostatnim rozbiórze Rzeczypospolitej w roku 1795 Ziemia Radomska weszła w skład Galicji Zachodniej, a granica z zaborem pruskim przebiegała Pilicą. W roku 1809 Galicję Zachodnią przyłączono do Księstwa Warszawskiego i utworzono departament radomski. Ze względu na peryferyjne położenie Sandomierza stolicą pozostał Radom. W 1837 roku województwo przemianowano na gubernię, która w zmienionym kształcie przetrwała aż do 1915 r.

W roku 1919 z ziem małopolskich w dawnym zaborze rosyjskim, na lewym brzegu Wisły w międzyrzeczu Wisły i Pilicy, utworzono jedno województwo ze stolicą w Kielcach, które posługiwało się herbem guberni radomskiej złożonym z herbów staropolskich województw krakowskiego i sandomierskiego.

Po wojnie kształt odtworzonego województwa kieleckiego ustalił się w roku 1950 i obejmował tradycyjny obszar regionu w międzyrzeczu Wisły i Pilicy. Radom jako największe miasto województwa stanowił regionalny ośrodek dla jego północnej połowy.

Kolejna reforma administracyjna kraju w 1975 r. wydzieliła województwo radomskie, które nie było tożsame z regionem radomskim, tym samym przerywając historyczne więzi regionalne m.in. z Kielcami i Sandomierzem.

Obecnie nawiązanie do historycznych granic regionu odnaleźć można w diecezji radomskiej Kościoła katolickiego, która leży w widłach Wisły i Pilicy, zaś na południu obejmuje Końskie, Skarżysko-Kamienną i Starachowice.

Ochrona dziedzictwa historyczno-kulturalnego

Zgodnie z ustawą z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym starostwo wykonuje zadania publiczne o charakterze ponadgminnym w zakresie kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Pojęcie zabytek ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa jako: „nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową”.

Działania Starostwa w zakresie inicjowania, wspierania i koordynowania przedsięwzięć z obszaru ochrony zabytków oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego, realizowane we współpracy ze środowiskiem samorządowym i konserwatorskim określone są w przyjętym przez Radę Powiatu 31 stycznia 2020 r. „Programie opieki nad zabytkami Powiatu Radomskiego na lata 2020-2023”.

Powiat Radomski jest obecnie właścicielem jedynie parku podworskiego w Jedlance, na terenie którego funkcjonuje Dom Pomocy Społecznej.

Rada Powiatu podjęła uchwałę o sprzedaży pałacu Gombrowiczów we Wsoli Urzędowi Marszałkowskiemu Województwa Mazowieckiego, w wyniku czego został on oddany do dyspozycji Muzeum Literatury w Warszawie, które utworzyło tam Muzeum Witolda Gombrowicza.

Niemniej na terenie Powiatu znajduje się ponad 100 zabytków, których właścicielami są zarówno osoby prywatne jak i instytucje. Najliczniejszą grupę tworzą zabytki sakralne – kościoły wraz z przyległościami, cmentarze oraz zespoły dworskie i pałacowe. Wiele z nich obecnie poddawanych jest pracom konserwatorsko-rewitalizacyjnych m.in.: w Iłży (zamek), w Pionkach (Kasyno Oficerskie obecnie Centrum Aktywności Lokalnej oraz budynek biblioteki), w Skaryszewie (kościół św. Jakuba Apostoła), czy też w Taczowie (w obrębie

gródka Powały z Taczowa powstaje Muzeum Etosu Rycerskiego i Park Historyczny - Ryce-rze Bogurodzicy).

Tabela 10. Zabytki na terenie Powiatu Radomskiego wpisane do rejestru

Nazwa	Liczba zabytków
Gózd	2
Iłża	22
Jastrzębia	3
Jedlińsk	14
Jedlnia-Letnisko	5
Kowala	6
Pionki	9
Pionki m	5
Przytyk	9
Skaryszew	9
Wierzbica	4
Wolanów	5
Zakrzew	11
Razem	104

Źródło: https://nid.pl/pl/Informacje_ogolne/Zabytki_w_Polsce/rejestr-zabytkow/

W 2020 r. Starostwo Powiatowe w Radomiu wydało we współpracy z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz gminami publikację pt. „Dwory i pałace południowej części województwa mazowieckiego. Powiat radomski i okolice”. Monografia szczegółowo opisuje obiekty z terenu całego Powiatu, wśród których do najciekawszych należą dwory z XVIII-XX zlokalizowane w miejscowościach: Bartodzieje, Dąbrówka Nagórna, Gzowice-Folwark, Jedlnia-Poświętne, Jeżowa Wola, Klwaty, Krzyżanowice, Maków, Milejowice, Oblas, Pia-stów, Prędocin, Starosiedlice, Strzałków, Wrzeszczów, Wsola i Zameczek.

Jak wskazuje „Program opieki nad zabytkami Powiatu Radomskiego na lata 2020-2023” stan zachowania zabytków Powiatu Radomskiego jest zróżnicowany. Stosunkowo najlepiej sytuacja wygląda w przypadku architektury i budownictwa sakralnego, kapliczek, fi-gur i dzieł sztuki związanych z tymi obiektami. Na renowację czeka natomiast wiele histo-rycznych pomników nagrobnych, a nawet cmentarzy (np. rzymskokatolicki cmentarz „sta-ry” w Poświętnem gm. Pionki). Zagrożonych jest wiele obiektów architektury, szczególnie drewnianej - mieszkaniowej i gospodarczej. W związku z powyższym niezbędne są odpo-wiedzialne i szybkie działania ze strony właścicieli zabytkowych obiektów, urzędów oraz organizacji społecznych.

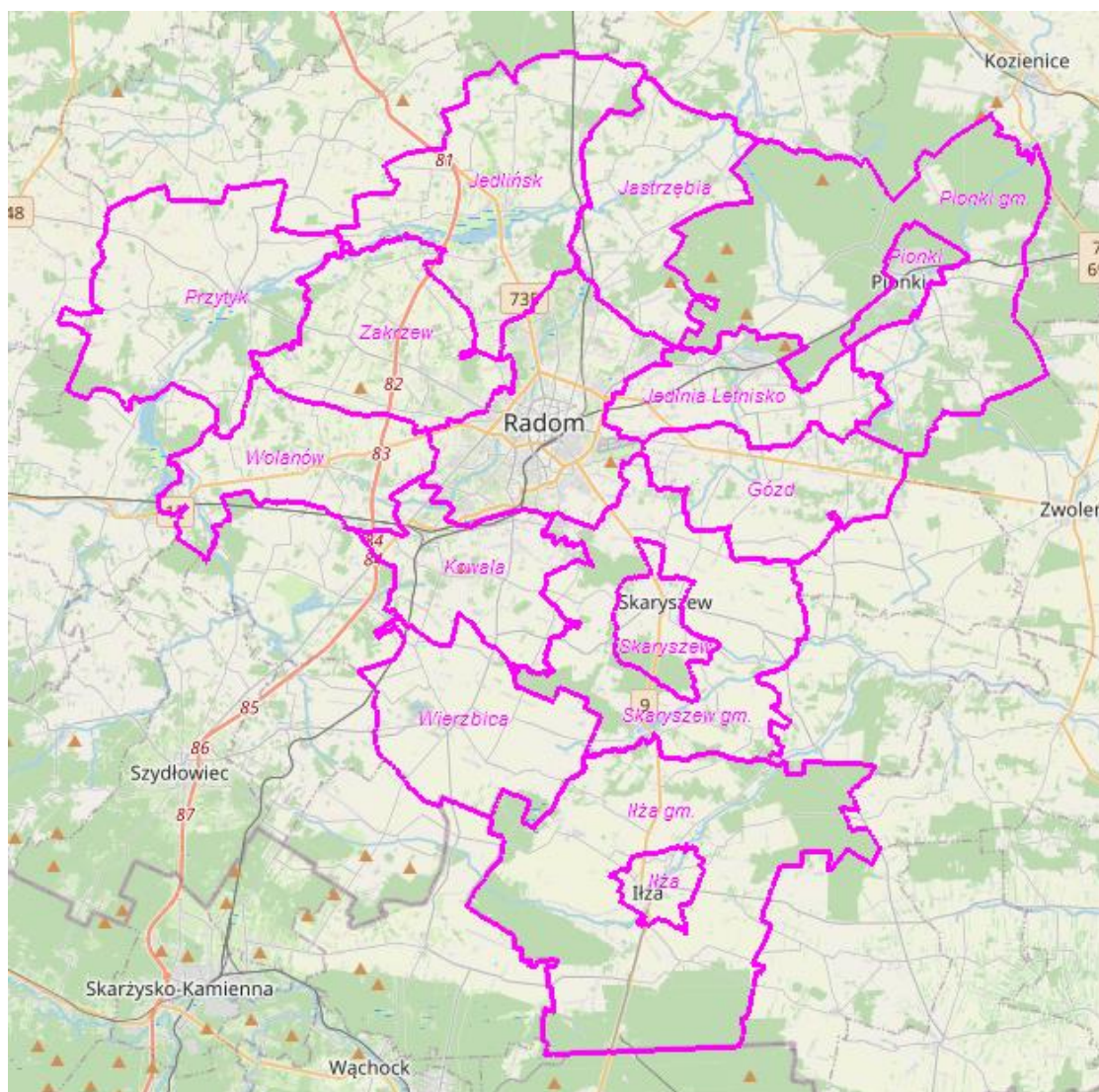
Na terenie Powiatu działają także muzea: Gminne Muzeum Regionalne w Iłży (w XVIII wiecznym budynku dawnego szpitala), szkolne muzea regionalne (w PSP i Gimnazjach) w Wierzbicy i Zakrzewie, Muzeum Pożarnictwa w Dąbrówce Podłężnej oraz Izba Ludowa w remizo-światlicy OSP („Makowska chata”) w Makowie.

1.6. Komunikacja i transport zbiorowy

Powiat Radomski usytuowany jest na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych północ-południe i wschód-zachód, co tworzy dogodne warunki komunikacyjne. W pół-nocno-zachodniej części Powiatu przebiega droga ekspresowa S7 (stanowiąca również

obwodnicę Radomia) w kierunku Warszawy (na północ) oraz Kielc i Krakowa (na południe), tym samym dojazd do tych miast zajmuje kolejno: 1,5 godziny, 1 godzinę i 2,5 godziny. Przez Powiat przebiega również droga krajowa nr 9 łącząca Radom z Ostrowcem Świętokrzyskim, a dalej z Rzeszowem oraz droga krajowa nr 12 na osi wschód-zachód w kierunku Lublina i Piotrkowa Trybunalskiego. Sieć dróg uzupełniają również drogi wojewódzkie, powiatowe i gminne.

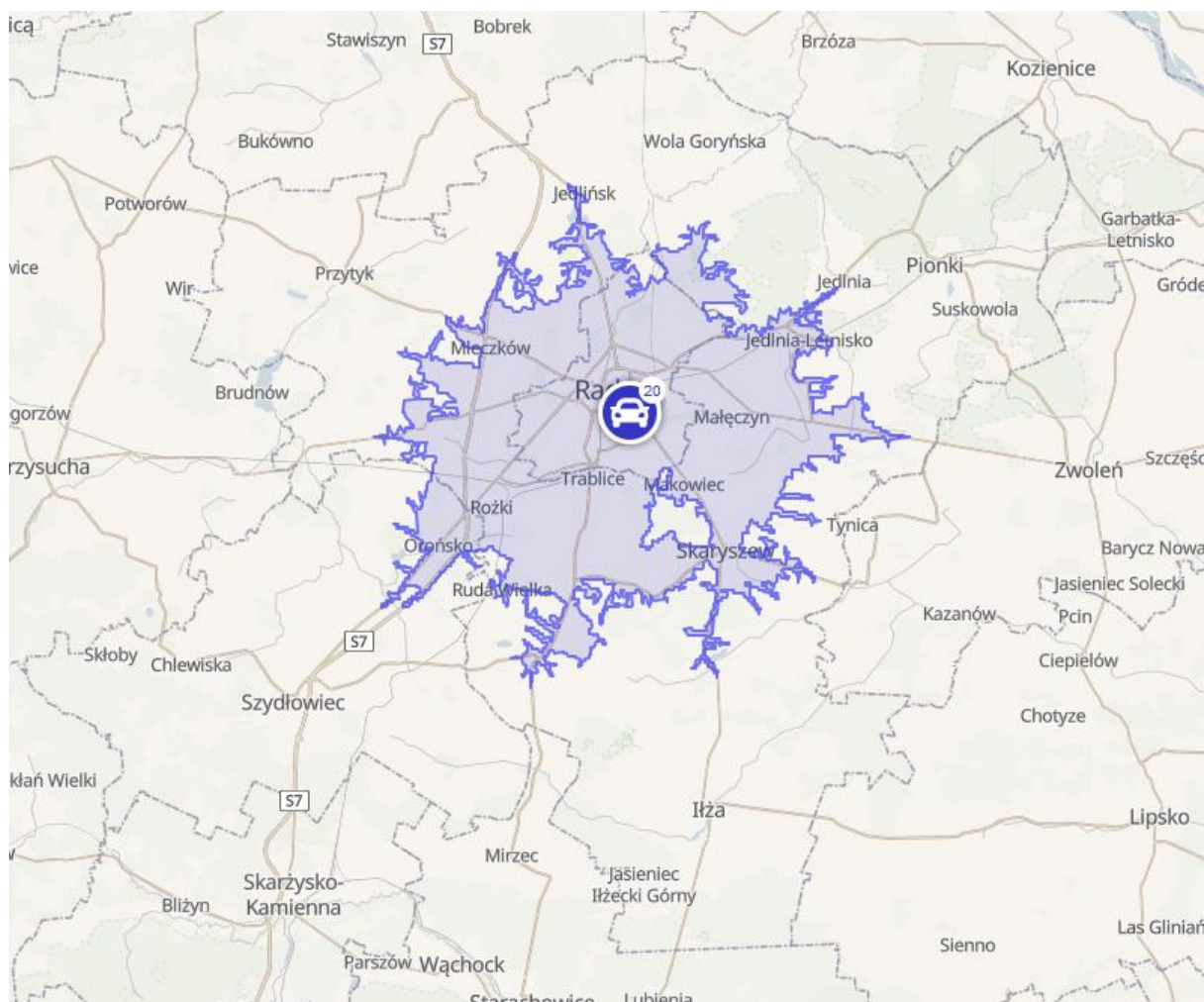
Ryc. 14. Sieć komunikacyjna Powiatu Radomskiego

Źródło: Geoportal Powiatu Radomskiego.

Poniższa mapa przedstawia zasięg obszaru Powiatu Radomskiego, dla którego dojazd do Starostwa Powiatowego w Radomiu zajmuje 20 min. Należy zauważyć, że największa dostępność komunikacyjna charakteryzuje gminy położone głównie w zachodniej części Powiatu wzdłuż drogi ekspresowej S7. Wysoką dostępność posiadają również tereny położone wzdłuż dróg krajowych i wojewódzkich. Szerokość tego pierścienia od Starostwa Powiatowego waha się między 5 a 25 km. Najniższą dostępność wykazują gminy położone w północnej i południowej części Powiatu, w szczególności Miasto i Gmina Iłża. Należy również zwrócić uwagę, że najbliższym punktem, do którego dojazd zajmuje więcej niż 20 minut znajduje się obszar Powiatu położony przy południowej części granicy Miasta Radomia. Obejmuje on głównie tereny leśne w Gminie Skaryszew, w których nie ma dróg.

Ryc. 15. Obszar dojazdu do Starostwa Powiatowego w Radomiu w czasie 20 min z terenu Powiatu Radomskiego

Źródło: www.commutetimemap.com.

Na terenie Powiatu działają również stacje kolejowe:

- na linii północ-południe: Kruszyna, Wola Bierwiecka, Bartodzieje (Gmina Jedlińsk), Lesiów (Gmina Jastrzębia), Radom Południowy, Ruda Wielka (Gmina Kowala), Wola Lipieniecka (Gmina Wierzbica);
- na linii wchód-zachód: Żytkowice (Gmina Pionki), dworzec w Mieście Pionki, Pionki Zachodnie (Miasto Pionki), Jedlnia Kościelna (Gmina Pionki), Jedlnia Letnisko, Antoniówka, Rajec Poduchowny (Gmina Jedlnia-Letnisko), Kończyce Radomskie (Gmina Kowala), Wolanów (Gmina Wolanów).

Tabela poniżej przedstawia czas dojazdu transportem samochodowym i kolejowym do Starostwa Powiatowego w Radomiu oraz Miasta Warszawy z gmin Powiatu Radomskiego. Należy zwrócić uwagę, że najkrótszy czas dojazdu do Starostwa Powiatowego mają mieszkańcy Gminy Kowala i Skaryszew (czas liczony od centrum gminy). Najdłuższy czas dotyczy z kolei gmin: Iłża, Pionki i Przytyk oraz Miasta Pionki (około 30 min). Ze względu na czas dojazdu do stolicy kraju, najwięcej zajmuje on mieszkańcom gmin zlokalizowanych na wschodzie i południu Powiatu: Miasta Pionki oraz gmin: Pionki, Jedlnia-Letnisko, Gózd, Skaryszew, Iłża.

Tabela 11. Czas dojazdu transportem samochodowym i kolejowym do Starostwa Powiatowego w Radomiu i Warszawy z gmin Powiatu Radomskiego

	Starostwo Powiatowe w Radomiu		Warszawa	
	samochód	kolej	samochód	kolej
Miasto Pionki	28 min	25 min	1 godz. 40 min	2 godz. 20 min
Gmina Gózd	21 min	-	1 godz. 37 min	-
Gmina Jastrzębia	21 min	-	1 godz. 21 min	-
Gmina Jedlińsk	21 min	-	1 godz. 11 min	-
Gmina Jedlnia-Letnisko	21 min	16 min	1 godz. 37 min	2 godz. 5 min
Gmina Kowala	15 min	-	1 godz. 25 min	-
Gmina Pionki	29 min	42 min	1 godz. 41 min	2 godz. 31 min
Gmina Przytyk	26 min	-	1 godz. 22 min	-
Gmina Wierzbica	19 min	-	1 godz. 32 min	-
Gmina Wolanów	19 min	-	1 godz. 18 min	-
Gmina Zakrzew	19 min	-	1 godz. 17 min	-
Miasto i Gmina Ilża	30 min	-	1 godz. 50 min	-
Miasto i Gmina Skaryszew	15 min	-	1 godz. 39 min	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie Google Maps.

Transport autobusowy organizowany jest w większości przez prywatnych przewoźników i komunikację PKS. Część linii funkcjonuje również w ramach komunikacji miejskiej w Radomiu organizowanej przez Miejski Zarząd Dróg i Komunikacji w Radomiu na mocy zawartych porozumień międzygminnych. Zaliczają się do nich gminy: Gózd, Jastrzębia, Jedlnia-Letnisko, Kowala, Skaryszew oraz Zakrzew. Dzięki temu na liniach 5, 6, 8, 14, 15, 18, 22, 23, 24 i 26 obowiązują takie same ceny biletów jak na terenie Miasta Radomia.

Układ linii komunikacji regionalnej jest promienisty i przebiega po drogach łączących ośrodki z Radomiem. Zdecydowana większość linii łączy sąsiednie ośrodki lokalne oraz ośrodki spoza obszaru, położone w zapleczu miasta, z Radomiem. Obserwuje się jednak brak połączeń pomiędzy sąsiednimi ośrodkami w relacjach prostopadłych do kierunku „radomskiego”, z wyjątkiem połączeń pomiędzy Pionkami a Zwoleń, oraz Wierzbicy z Ilżą (2 kursy) i Szydłowcem. Rezultatem takiego promienistego układu sieci transportu zbiorowego, zbiegającego się w Radomiu, jest brak obsługi obszarów położonych pomiędzy głównymi promieniami obsługi. Wyjątkiem są gminy Kowala, Przytyk i Wolanów, które organizują linie lokalne do największych miejscowości w gminie.

Największym natężeniem obsługi w godzinach porannych charakteryzują się połączenia do Radomia z kierunku Koźienic (31 kursów), Przytyka i Skaryszewa (powyżej 20 kursów). Generalnie najlepsza obsługa zapewniona jest w godzinach szczytu porannego i popołudniowego. W pozostałych porach dnia obsługa wykonywana jest za pomocą pojedynczych kursów lub brak obsługi. W szerszym znaczeniu obsługa danej relacji odbywa się za pomocą kilku przewoźników bez koordynacji ich rozkładu jazdy, co powoduje kursowanie nawet co 5 minut (lub częściej) w szczycie, a brak wystarczającej obsługi w pozostałych porach dnia.

Cechą charakterystyczną organizacji transportu zbiorowego w omawianym obszarze jest brak skomunikowania połączeń w miejscowościach „węzłowych” (za wyjątkiem organizacji celowych skomunikowań przez przewoźnika w Wolanowie i Przytyku) oraz pomiędzy komunikacją autobusową i kolejową. Brak jest integracji transportu zbiorowego w „węzłach”, co objawia się rozbiciem w przestrzeni przystanków, z których korzysta komunikacja regionalna – odległość pomiędzy przystankami komunikacji regionalnej utrudnia prze-

siadki. Szczególnie jest to uciążliwe w Radomiu, gdzie pomimo istnienia dworca autobusowego posiadającego wystarczającą ilość stanowisk do obsługi komunikacji regionalnej, obsługa tejże odbywa się w przystankach rozsianych w okolicach dworców PKS i PKP o maksymalnej odległości międzyprzystankowej 500 metrów. W Radomiu oraz ośrodkach lokalnych występują półlegalne miejsca obsługi pasażerów przez transport, nie posiadające minimalnych standardów i wyposażenia do tej obsługi. Problemem jest także brak rozkładów w miejscach obsługi pasażerów (dotyczy obszaru z wyjątkiem Radomia) oraz utrudniony dostęp do rozkładów przez Internet lub ich brak w sieci.

Dla Powiatu Radomskiego przyjęty został również Plan zrównoważonego rozwoju publicznego transportu zbiorowego. Zgodnie z dokumentem, największy wpływ na rozwiązania przestrzenne powiązane z działalnością transportową ma kierunek do i z Radomia, a w mniejszym stopniu kierunek do siedziby każdej z gmin, z uwagi na dojazd mieszkańców Powiatu Radomskiego do pracy.

Nadrzędnym celem dokumentu jest poprawa zarówno jakości systemu transportowego, jak i standardu życia mieszkańców w kontekście zrównoważonego rozwoju gospodarczego. Zakłada on zorganizowanie powiatowych przewozów pasażerskich na trasach przebiegających przez teren co najmniej dwóch gmin i niewykraczających poza obszar Powiatu. Służyć temu miało utworzenie na drogach krajowych nr 9 i 12 oraz wojewódzkich nr 733, 740 i 744 czterech linii komunikacyjnych, łączących gminy: Przytyk-Zakrzew, Wierzbicę-Kowalę, Iłżę-Skaryszew, Gózd-Jedlnię Letnisko z Radomiem, aby zapewnić mieszkańcom Powiatu Radomskiego dostęp do komunikacji zbiorowej.

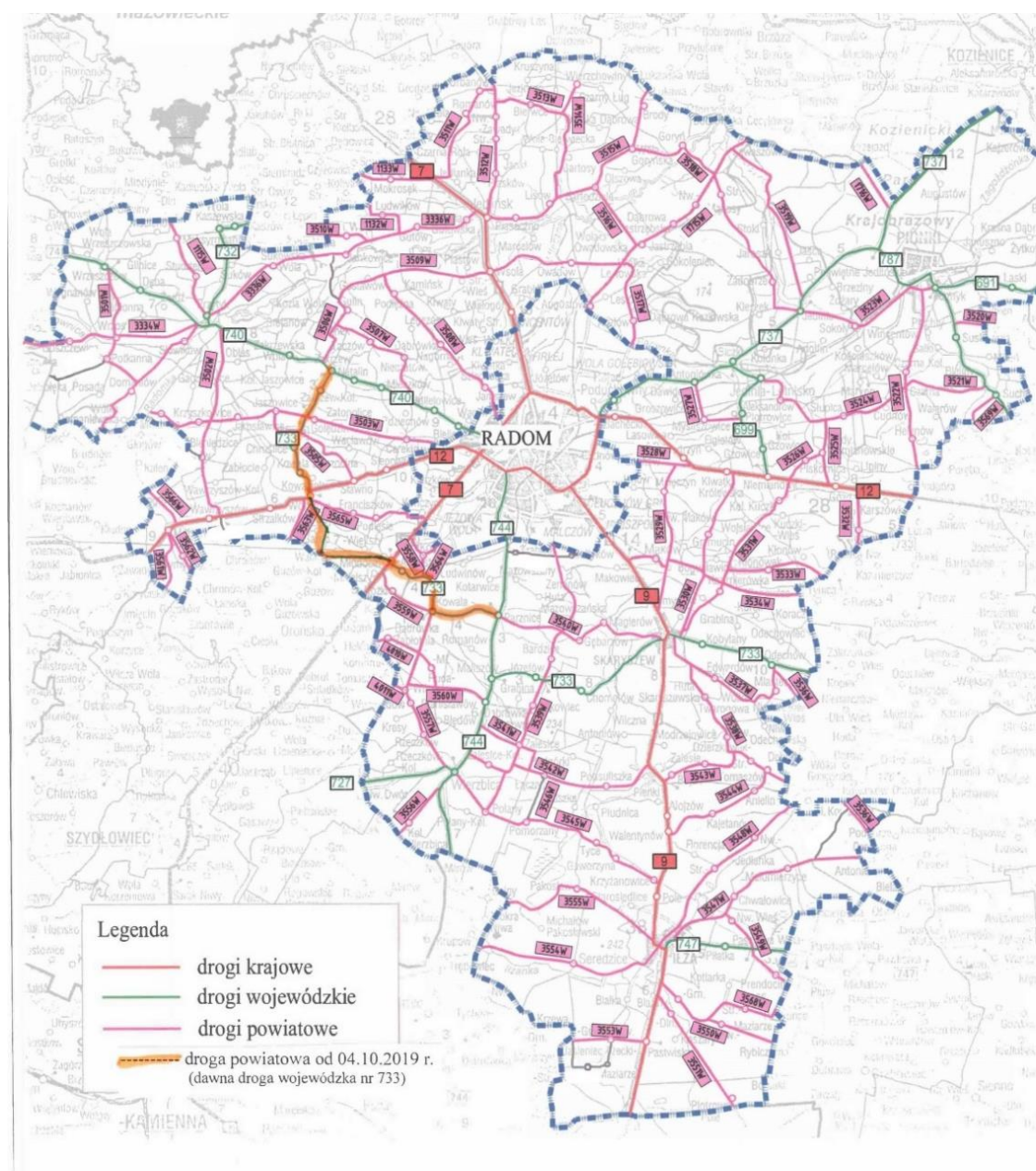
Obecnie prowadzone przez ustawodawcę prace nad zmianą przepisów regulujących rynek publicznego transportu zbiorowego uniemożliwiają jednak opracowanie jednolitego rozwiązania organizacji na administrowanym terenie transportu publicznego przez jednostki samorządu terytorialnego na skutek braku jednoznacznych ustaleń co do zakresu i obowiązku poszczególnych organizatorów.

1.7. Infrastruktura

Sieć dróg na obszarze Powiatu Radomskiego jest dobrze rozwinięta, zapewniając możliwość dojazdu do każdej miejscowości zlokalizowanej na jego obszarze. Na terenie Powiatu Radomskiego znajduje się 72 dróg powiatowych. Łączna długość dróg powiatowych, którymi zarządza Powiat Radomski, a ściślej Powiatowy Zarząd Dróg Publicznych w Radomiu, wynosi 545,3 km.

Corocznie drogi te są przebudowywane i rozbudowywane. Najwięcej z nich zostało przebudowanych w 2010 roku (42 km), w którym zakończono realizację kilku zadań współfinansowanych ze środków unijnych. Wysoki przyrost zmodernizowanych dróg nastąpił również w 2019 roku, kiedy to ukończono największy w historii Powiatu projekt drogowy, zakładający rozbudowę dwóch dróg powiatowych (Młódnice – Jarosławice – Cerekiew – Radom oraz Taczówek – Taczów – Milejowice) wraz z budową ścieżek rowerowych.

Jednocześnie jednak część z dróg powiatowych, pomimo wysokich nakładów poniesionych na ich modernizację w poprzednich latach, wciąż wymaga przeprowadzenia kolejnych remontów. Ich tempo ograniczone jest przez możliwości finansowe jednostki, ograniczoną zdolność do pozyskiwania środków zewnętrznych na ten cel (odcinek drogi S7 przebiegający przez powiat nie został włączony do europejskiej sieci TEN-T) oraz brak możliwości ich poszerzenia do wymaganych parametrów na niektórych obszarach.

Ryc. 16. Sieć dróg powiatowych Powiatu Radomskiego

Źródło: Biuletyn Informacji Publicznej Powiatowego Zarządu Dróg Publicznych w Radomiu.

Poniższa tabela przedstawia stan dróg i ścieżek rowerowych w Powiecie Radomskim na tle grupy porównawczej. Można z niej wnioskować, że stan dróg na terenie Powiatu Radomskiego jest dobry. Udział dróg o nawierzchni twardej i twardej ulepszonej w stosunku do ogólnej długości dróg wynosi 97,9% i jest wyższy od Powiatu Płockiego i Siedleckiego. Powiat Radomski charakteryzuje również bardzo gęsta sieć dróg o nawierzchni twardej. W 2019 roku na 100 km² powierzchni przypadało 91,7 km takich dróg i był to wynik o 12,5 km wyższy w porównaniu do średniej analizowanych powiatów.

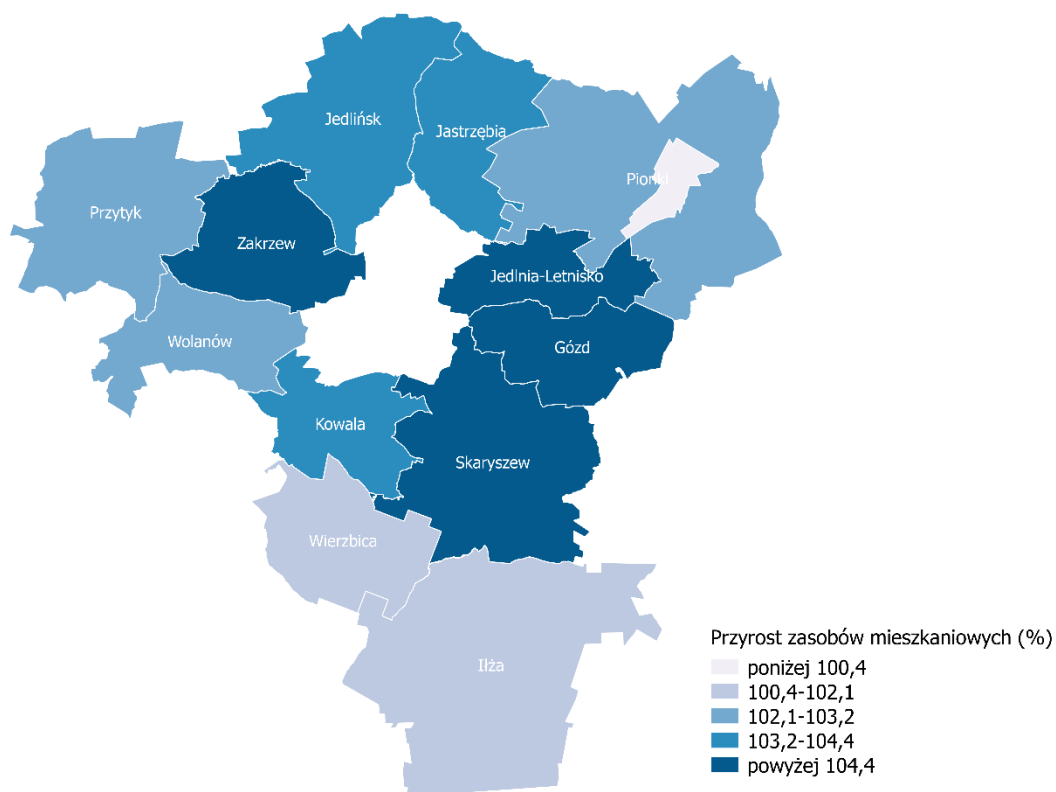
Niższe wyniki w stosunku do pozostałych powiatów, Powiat Radomski uzyskał pod względem sieci ścieżek rowerowych. W 2019 roku ich długość wynosiła 1,9 km na 100 km² i była ponad dwa razy niższa od średniego wskaźnika dla grupy porównawczej. Udział ścieżek rowerowych będących pod zarządem starostwa do ścieżek rowerowych ogółem wynosił 59,3%. Dalszy rozwój siatki połączeń rowerowych na obszarze powiatu realizowany będzie na podstawie Planu rozwoju sieci dróg rowerowych przy drogach powiatowych.

Tabela 12. Stan dróg i ścieżek rowerowych w Powiecie Radomskim na tle grupy porównawczej w 2019 roku

JST	drogi gminne i powiatowe o twardej nawierzchni na 100 km ²	udział dróg o nawierzchni twardej i twardej ulepszonej do dróg powiatowych ogółem	ścieżki rowerowe na 100 km ²	udział ścieżek rowerowych będących pod zarządem starostwa do ścieżek rowerowych ogółem
Powiat Radomski	91,7	97,9%	1,9	59,3%
Powiat Ostrołęcki	75,9	98,6%	11,4	82,6%
Powiat Płocki	77,5	93,8%	3,5	54,3%
Powiat Siedlecki	71,8	95,0%	1,6	53,7%
średnia	79,2	96,3%	4,6	62,5%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Jak wskazano w analizie demograficznej, największy wzrost mieszkańców obserwuje się w gminach położonych w sąsiedztwie Miasta Radomia. W Radomiu, podobnie jak w innych dużych miastach Polski, obserwuje się procesy suburbanizacji, czyli przenoszenia się mieszkańców miast na obszary podmiejskie. Przekłada się to na przyrost zasobów mieszkaniowych w Powiecie Radomskim oraz wpływa na ład przestrzenny i zwiększenie potrzeb w zakresie rozwoju infrastruktury technicznej. W latach 2016-2019 największy przyrost zasobów mieszkaniowych nastąpił w Gminie Zakrzew (106%) oraz w gminach Gózd, Jedlnia-Letnisko i Skaryszew (po 105%). Najniższy ruch budowlany obserwowany był w Mieście Pionki.

Ryc. 17. Przyrost zasobów mieszkaniowych w Powiecie Radomskim w latach 2016-2019

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Porównując wskaźniki na tle podobnych powiatów można wskazać, że Powiat Radomski był drugim pod względem liczby wydanych pozwoleń na budowę w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców (po Powiecie Ostrołęckim) w 2020 roku. Co więcej, w latach 2016-2020 wskaźnik ten wzrastał, a jego średnia dynamika była na poziomie 105,4%. W 2020 roku niewiele ponad 10% pozwoleń i zgłoszeń z projektem wydanych było w oparciu o miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Był to wskaźnik niekorzystny biorąc pod uwagę fakt, że średnia dla porównywanych jednostek w tym czasie wynosiła 52,9%. Wynika z tego, że większość pozwoleń na budowę opartych było o decyzje o warunkach zabudowy, które uważane są za instrument zmniejszający kontrolę nad polityką przestrzenną gminy. Brak planów miejscowych, a tym samym korzystanie z alternatywy w postaci decyzji o warunkach zabudowy może utrudniać racjonalną politykę przestrzenną władzom samorządowym, ponieważ rodzi to możliwość przypadkowych i rozproszonych lokalizacji inwestycji, niekoniecznie zgodnych z założonym łańcem przestrzennym.

Z tabeli wynika również, że w 2019 roku w Powiecie Radomskim było 308,8 mieszkań przypadających na 1000 mieszkańców. Był to wynik niższy w porównaniu do Powiatu Płockiego i Siedleckiego co oznacza, że powiaty te, pomimo niższego ruchu budowlanego, posiadają większe zasoby mieszkaniowe. Należy również zwrócić uwagę na średnią cenę za 1 m² lokali mieszkalnych, która obrazuje atrakcyjność lokalnego rynku mieszkaniowego. W Powiecie Radomskim była ona najniższa w stosunku do porównywanych powiatów (2 110 zł/m²), jak również na przestrzeni lat 2016-2019 wzrastała wolniej, co oznaczało niekorzystną sytuację.

Tabela 13. Ruch budowlany w Powiecie Radomskim na tle grupy porównawczej w latach 2016-2020

JST	liczba wydanych pozwoleń na budowę na 1 tys. mieszkańców		udział pozwoleń i zgłoszeń z projektem wydanych w oparciu o MPZP w 2020	mieszkania na 1000 mieszkańców w 2019	średnia cena za 1 m ² lokali mieszkalnych	
	2020	średnia dynamika w latach 2016-2020			2019	średnia dynamika w latach 2016-2019
Powiat Radomski	5,4	105,4%	10,1%	308,8	2 110,0	108,1%
Powiat Ostrołęcki	6,0	110,8%	81,5%	284,8	bd.	bd.
Powiat Płocki	4,5	109,7%	67,9%	323,4	2 919,0	110,2%
Powiat Siedlecki	4,6	103,5%	52,3%	328,6	3 129,0	112,5%
średnia	5,1	107,3%	52,9%	311,4	2 719,3	110,3%

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Powyższą analizę potwierdzają również wnioski opisane w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku. Zgodnie z nią, obszar radomski charakteryzuje się znaczącą koncentracją negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, w tym słabym dostępem do usług publicznych. Wskaźnik PKB na 1 mieszkańca w 2010 roku kształtował się poniżej 75% średniej krajowej i wynosił 74,7%. Z tego względu, wśród najważniejszych kierunków działań skierowanych do tego obszaru w zakresie infrastruktury wskazano modernizację linii kolejowej Radom – Łódź i Kielce – Radom – Warszawa, budowę dróg ekspresowych S7 i S12 oraz zachodniej obwodnicy Radomia, rozwój regionalnego portu lotniczego Radom-Sadków, rozbudowę i modernizację sieci energetycznych oraz zwiększenie przepustowości gazociągów wysokiego ciśnienia, a także wsparcie kompleksowych programów rewitalizacyjnych w celu przywrócenia właściwych funkcji miast lub ich dzielnic, a także zmiany funkcji zdegradowanych terenów.

1.8. Edukacja

Ustawa o samorządzie powiatowym² przekazuje do kompetencji powiatu realizację zadań w zakresie edukacji publicznej o charakterze ponadgminnym. Uszczegółowienie tych zadań zostało określone w ustawie Prawo oświatowe³, której zapisy mówią, że do zadań własnych powiatu należy „zakładanie i prowadzenie publicznych szkół podstawowych specjalnych, szkół ponadpodstawowych, w tym integracyjnych oraz z oddziałami integracyjnymi lub specjalnymi, szkół sportowych i mistrzostwa sportowego (z wyjątkiem szkół i placówek o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym)”.

Powiat Radomski jest organem prowadzącym dla 11 podmiotów:

- 5 szkół ponadpodstawowych:
 - Liceum Ogólnokształcące im. M. Dąbrowskiej w Pionkach,
 - Liceum Ogólnokształcące im. M. Kopernika w Iłży,
 - Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego im. M. Skłodowskiej-Curie w Pionkach,
 - Zespół Szkół Ponadpodstawowych im. St. Staszica w Iłży,
 - Zespół Szkół im. J. Śniadeckiego w Pionkach,
- 3 poradni psychologiczno-pedagogicznych:
 - Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Iłży,
 - Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Pionkach,
 - Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Radomiu,
- Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Wierzbicy (dla dziewcząt sprawiających kłopoty wychowawcze),
- Zespołu Szkół i Placówek w Chwałowicach (funkcjonuje od 1 września 2021 r., w skład ZSiP wchodzi: Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy dla dzieci z niepełnosprawnościami, Centrum Kształcenia Zawodowego, Szkoła Policealna dla osób dorosłych, Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna dla dzieci z autyzmem),

Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Chwałowicach został uruchomiony 1 września 2020 r.

Sieć placówek edukacyjnych prowadzonych przez Starostwo jest zatem skoncentrowana w głównych ośrodkach miejskich Powiatu (Iłży – 2 placówki, Pionkach – 3 placówki) oraz Chwałowicach k/Iłży (1 placówka).

Tabela 14. Liczba uczniów w szkołach prowadzonych przez Powiat Radomski w latach 2013-2020

L.p.	Szkoła	Liczba uczniów				
		2013/2014	2018/2019	2019/2020	2020/2021	2013/2014=100
1.	Liceum Ogólnokształcące w Iłży	304	211	242	244	80,26
2.	Liceum Ogólnokształcące w Pionkach	302	88	99	105	34,77
3.	Zespół Szkół w Pionkach	439	281	343	358	81,55

² Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz. U. 1998 Nr 91 poz. 578)

³ Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz. U. 2017 poz. 59)

4.	Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Iłży	332	316	353	358	107,83
5.	Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Pionkach	556	524	645	584	105,04
6.	Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Chwałowicach	209*	35*	32*	16*	20,97
7.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Wierzbicy	37	25	29	37	100,00
8.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Chwałowicach	-	-	-	14	
	Razem	2342	1562	1867	1778	75,92

*Dane z arkusza organizacyjnego szkoły dotyczy uczniów (oprócz słuchaczy szkół policealnych i KKZ)

Źródło: Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2018, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2019, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2020.

Największą placówką oświatową prowadzoną przez Starostwo pod względem liczby uczących się jest Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Pionkach.

Trend spadkowy liczby uczniów w szkołach Powiatu Radomskiego w dłuższym okresie utrzymuje się. Wyjątek stanowił rok 2018/2019, gdy wzrost spowodowany był reformą systemu edukacji i kumulacją uczniów roczników w szkołach ponadpodstawowych. Największy spadek odnotowuje się w liceach ogólnokształcących. Powodem mniejszej liczby uczących się dzieci jest głównie niż demograficzny oraz duża konkurencja szkół z innych ośrodków, głównie Radomia.

Tabela 15. Liczba uczniów przypadających na 1 nauczyciela w szkołach prowadzonych przez Powiat Radomski w latach 2018-2020

L.p.	Szkoła	Liczba uczniów na 1 nauczyciela			
		2018	2019	2020	2018=100
1.	Liceum Ogólnokształcące w Iłży	9,17	10,5	10,6	115,59
2.	Liceum Ogólnokształcące w Pionkach	4,88	5,21	5,5	112,70
3.	Zespół Szkół w Pionkach	4,93	5,04	4,8	97,36
4.	Zespół Szkół Ponadpodstawowych w Iłży	8,78	9,81	9,7	110,48
5.	Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Pionkach	9,53	9,77	9	94,44
6.	Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Chwałowicach	3,16	3,55	5,6	177,22
7.	Młodzieżowy Ośrodek Wychowawczy w Wierzbicy	1	0,97	1,1	110,00
8.	Specjalny Ośrodek Szkolno-Wychowawczy w Chwałowicach	-	-	0,7	
	Średnia	5,92	6,41	5,88	116,83

Źródło: Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2018, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2019, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2020.

Spadek liczby uczniów przy niewielkim wzroście zatrudnienia nauczycieli (2018 – 251, 2019 – 286, 2020 – 286) spowodował, że poprawił się komfort nauczania mierzony liczą uczniów przypadających na jednego nauczyciela, który w ciągu ostatnich 3 lat nieznacznie spadł z 5,92 do 5,88.

Jakość edukacji w placówkach oświatowych prowadzonych przez Starostwo można ocenić na podstawie wskaźnika zdawalności egzaminu maturalnego.

Tabela 16. Wskaźnik zdanych matur w powiecie radomskim na tle grupy porównawczej w latach 2018-2021

Powiat	2018		2019		2020		2021	
	liczba zdających	zdanych matur	liczba zdających	zdanych matur	liczba zdających	liczba zdających	liczba zdających	liczba zdających

Radomski	307	86,6%	326	81,0%	286	85,7%	241	90,6%
Ostrołęcki	138	40,6%	108	53,7%	113	52,2%	188	52,1%
Płocki	144	63,9%	131	60,3%	121	67,8%	154	55,5%
MAZOWIECKIE	36 377	87%	36 356	90,10%	40 144	85,20%	43 089	87%

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie, <https://bip.oke.waw.pl>

Zdawalność egzaminu maturalnego w szkołach Powiatu Radomskiego jest stosunkowo wysoka i zbliżona do średniej w województwie mazowieckim (jedynie w roku 2019 wskaźnik był wyraźnie niższy o 10 punktów procentowych). Na tle grupy porównawczej wyniki maturzystów z Powiatu Radomskiego są lepsze, co wskazuje na wyższy poziom nauczania w tych placówkach.

Dobre wyniki uczniów z egzaminu maturalnego świadczą o wysokim poziomie nauczania i mogą stanowić ważny element promocji szkół z Powiatu Radomskiego, zachęcający absolwentów podstawówek z innych powiatów do kontynuowania nauczania w tych placówkach.

Biorąc pod uwagę typ placówki lepszą zdawalność egzaminu maturalnego w Powiecie Radomskim mają uczniowie liceów ogólnokształcących niż techników.

Tabela 17. Zdawalność egzaminu maturalnego w różnych typach placówek edukacyjnych w Powiecie Radomskim w latach 2018-2021

Typ placówki	Odsetek zdanych matur			
	2018	2019	2020	2021
Licea	92,3%	87,3%	89,9%	97,0%
Technika	80,8%	75,6%	83,1%	79,8%

Źródło: Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Warszawie, <https://bip.oke.waw.pl>

Uczniowie wybierający naukę w placówkach oświatowych nadzorowanych przez Starostwo Powiatowe w Radomiu mają do wyboru szereg profili i kierunków nauczania, które przedstawiono w poniższej tabeli.

Tabela 18. Profile i kierunki nauczania w placówkach oświatowych Powiatu Radomskiego w roku szkolnym 2019/2020

Placówka	Profil/ kierunek kształcenia
Zespół Szkół Ponadpodstawowych im. Stanisława Staszica w Iłży	• Technik pojazdów samochodowych • Technik obsługi turystycznej • Technik informatyk • Technik elektryk
	Branżowa Szkoła I stopnia • Mechanik pojazdów samochodowych • Murarz tynkarz • Fryzjer • Piekarz • Kucharz • Stolarz
Zespół Szkół im. Jędrzeja Śniadeckiego w Pionkach	• Technik informatyk • Technik fotografii i multimedialny • Technik eksploatacji portów i terminali • Technik elektryk • Technik programista • Technik reklamy
Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Pionkach	• Technik grafiki i poligrafii cyfrowej • Technik mechanik • Technik logistik • Technik organizacji turystyki • Technik hotelarstwa • Technik żywienia i usług gastronomicznych

	• Fryzjer • Kucharz • Monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie • Ślusarz
Centrum Kształcenia Zawodowego i Ustawicznego w Chwałowicach	• Prowadzenie produkcji rolnej • Organizacja i nadzorowanie produkcji rolnej • Sporządzanie potraw i napojów • Montaż i konserwacja maszyn i urządzeń elektrycznych

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych powiatu radomskiego w roku szkolnym 2019/2020, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2020.

Powiatowy Urząd Pracy w Radomiu obsługujący zarówno Miasto Radom jak i cały powiat przygotowuje rokrocznie barometr zawodów, w którym określa listę zawodów deficytowych na rynku pracy w Powiecie Radomskim. Zgodnie z analizą na 2021 r. kierunki oferowane przez placówki szkolne pokrywają się z zapotrzebowaniem, szczególnie w zakresie zawodów związanych z informatyką (programiści, graficy), budownictwem oraz logistyką (także na potrzeby lotniska). Należy jednak podkreślić, że analiza PUB dotyczy sytuacji bieżącej, konieczne jest zatem, aby szkoły z wyprzedzeniem przygotowywały kierunki nauczania do przyszłych zmian na rynku pracy.

Na terenie Powiatu Radomskiego działają 3 **Poradnie Psychologiczno-Pedagogiczne**: w Iłży, Pionkach i Radomiu, których zadaniem jest prowadzenie poradnictwa wychowawczego i zawodowego oraz działalności diagnostycznej w celu ustalenia przyczyn trudności w nauce dzieci i młodzieży. Od 1 września 2021 r. w ramach Zespołu Szkół i Placówek w Chwałowicach rozpoczęła działalność Specjalistyczna Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna dla uczniów z autyzmem.

Tabela 19. Liczba nauczycieli zatrudnionych w poszczególnych poradniach psychologiczno-pedagogicznych w Powiecie Radomskim 2018-2021

Poradnia	Zatrudnienie nauczyciele		
	2018/2019	2019/2020	2020/2021
Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczne w Radomiu	9	10	10
Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczne. w Iłży	5	5	5
Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczne w Pionkach	6	6	6

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych powiatu radomskiego w roku szkolnym 2018/2019, Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych powiatu radomskiego w roku szkolnym 2019/2020

Stan zatrudnienia w poradniach w ostatnich latach nie uległ większym zmianom. Najwięcej nauczycieli zatrudnionych jest w placówce w Radomiu, co wynika z faktu, że podlega jej największej liczbie uczniów.

Tabela 20. Liczba opinii orzeczeń wydawanych przez poradnie psychologiczno-pedagogicznych w Powiecie Radomskim w roku szkolnym 2019/2020

Poradnia	Orzeczenia	Opinie	Razem
Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczne w Radomiu	151	49	200
Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczne w Iłży	108	10	118
Poradnia Psychologiczno- Pedagogiczne w Pionkach	81	13	94

Źródło: Informacja o stanie realizacji zadań oświatowych powiatu radomskiego w roku szkolnym 2019/2020.

Liczba wydanych opinii i orzeczeń w roku szkolnym 2019/2020 była zdecydowanie największa w poradni w Radomiu (200), a najniższa w Pionkach (94). W przeliczeniu na jednego pedagoga najwięcej opinii wydaje się w Iłży (23,6), a najmniej w Pionkach (15,7).

pedagoga najwięcej opinii wydaje się w Iłży (23,6), a najmniej w Pionkach (15,7).

Wydatki na prowadzenie placówek oświatowych Powiatu Radomskiego rosną rok do roku (o około 2-2,5 %) jednak ich udział w budżecie utrzymuje się na zbliżonym poziomie od 15% w roku 2018, 16% w roku 2019 i 19% w roku 2020.

Tabela 21. Wydatki na oświatę w Powiecie Radomskim

	2018	2019	2020
Wydatki w dziale 801 Oświata i wychowanie oraz 854 Edukacyjna opieka wychowawcza [zł]	21 989 748,08	28 150 441,11	31 784 272,11
Subwencja oświatowa [zł]	21 088 890,00	22 595 193,00	24 807 721,00
Dotacje i inne dochody w dziale 801 oraz 854 [zł]	1 228 830,17	1 633 720,99	1 325 408,33
Różnica między subwencją oświatową i dotacjami a wydatkami w dziale 801 oraz 854 [zł]	327 972,09	-3 921 527,12	-5 651 142,78
Wydatki Powiatu ogółem [zł]	148 818 091,55	177 705 175,80	168 813 383,04
Procentowy udział wydatków na oświatę i wychowanie w budżecie	15%	16%	19%
Przeciętny wydatki na 1 ucznia [zł]*	14 077,94	15 077,90	17 876,42

* liczba uczniów na podstawie Raportów o stanie Powiatu Radomskiego w 2018, 2019, 2020

Źródło: Sprawozdanie roczne z wykonania budżetu Powiatu Radomskiego za lata 2018, 2019, 2020.

Mimo rosnącej wysokości subwencji oświatowej od 2019 r. nie pokrywa ona wydatków na oświatę i Powiat zmuszony jest dokładać środki z własnego budżetu. Należy także zwrócić uwagę na rosnący średni koszt utrzymania jednego ucznia, który w latach 2018-2020 wzrósł o prawie 27%.

1.9. Kultura, sport i rekreacja

W ramach działań prowadzonych przez Powiat Radomski w obszarze kultury, kultury fizycznej i turystyki rokrocznie organizowanych jest szereg imprez i wydarzeń zarówno przez władze samorządowe, jak i na ich zlecenie.

Kultura

Co roku na terenie powiatu odbywa się ok. 60 wydarzeń z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego, w organizację których angażują się władze Powiatu Radomskiego. Niemal połowa z nich to imprezy realizowane przez inne jednostki samorządu (gminy wchodzące w skład Powiatu Radomskiego) na podstawie zawartych umów.

Tabela 22. Wydarzenia organizowane przez i na zlecenie Starostwa Powiatowego w Radomiu w obszarze kultury i dziedzictwa narodowego

Organizator imprezy	2018	2019	2020
Powiat	14	3	0
Stowarzyszenia wyłonione w drodze konkursu	6	5	6
Inne samorządy (na podstawie zawartych porozumień)	23	23	17
Stowarzyszenia, szkoły (w ramach działań promujących powiat)	15	26	32
Razem	58	57	55

Źródło: Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2018, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2019, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2020.

Należy zwrócić uwagę, że w 2020 r. musiano ograniczyć liczbę większych wydarzeń w związku z obostrzeniami wynikającymi z epidemii koronawirusa.

Tradycyjnie do najważniejszych wydarzeń organizowanych rokrocznie przez Powiat należą:

- Gala Mistrzów Sportu Powiatu Radomskiego,
- Konkurs Gospodarczy Starosty Radomskiego „Perła Powiatu”,
- Festyn Rodzinny Powitanie Lata w Dominowie.

Ponadto w drodze konkursu władze Powiatu zlecają organizacjom pozarządowym realizację cyklicznych imprez kulturalnych, takich jak:

Tabela 23. Wydarzenia w obszarze kultury i dziedzictwa narodowego organizowane na zlecenie Powiatu przez organizacje pozarządowe

L.p.	Nazwa imprezy	Organizator	Miejsce
1.	„Zabytkowo i Klockowo” – Przegląd Sakralnego Dziedzictwa Architektonicznego Powiatu Radomskiego w Formie Warsztatów dla Dzieci	Fundacja Nowoczesny Konin	Zakrzew, Przytyk, Wierzbica
2.	Festiwal Folkloru im. Józefa Myszki	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Łżeckiej	Łża
3.	Ogólnopolskie Dni Leśmianowskie	Towarzystwo Przyjaciół Ziemi Łżeckiej	Łża
4.	Przegląd Twórczości Zespołów Wokalno-Muzycznych w Jedlni	Stowarzyszenie Orkiestry Dętej „Boni Angeli”	Jedlnia, gmina Pionki
5.	Łżecki Jarmark Sztuki Ludowej	Towarzystwo Ochrony i Promocji Zawodów Ginących	Łża
6.	Festiwalu Piosenki Turystycznej i Patriotycznej	Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych	Radom

Źródło: Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2018, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2019, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2020.

Z budżetu Powiatu w ramach zawartych porozumień dofinansowane są także wydarzenia kulturalne organizowane przez inne jednostki samorządowe. Są to imprezy zarówno o charakterze cyklicznym, jak i jednorazowym np.:

- z Miastem i Gminą Łża - Turniej Wiedzy o Powiecie Radomskim, Turniej Rycerski, Festiwal Artystyczny Dzieci i Młodzieży „Słowo i Piosenka”, rekonstrukcja „Bitwy pod Łżą 1939”, Ogólnopolski Plener Malarski „Zabytki Powiatu Radomskiego”, Ogólnopolskie Spotkanie z Balladą, Przegląd Twórczości Artystycznej Mieszkańców Domów Pomocy Społecznej oraz Niepełnosprawnych Dzieci i Młodzieży;
- z Miastem Pionki: Dni Ziemi, Przegląd Pieśni Patriotycznej Klubów Seniora, „Sobótki, Janki, Wianki”, Ogólnopolski Turniej Recytatorski Literatury Klasycznej im. Jana Kochanowskiego;
- z Gminą Wierzbica - Przegląd Dorobku Artystycznego Mieszkańców Powiatu;
- z Gminą Przytyk - Ogólnopolskie Targi Papryki.

W 2020 r. Rada Powiatu Radomskiego powołała Powiatowy Instytut Kultury (PIK), którego celem jest realizacja zadań powiatu z zakresu kultury, ochrony zabytków, promocji powiatu oraz współpracy i działalności na rzecz organizacji pozarządowych. Siedziba PIK mieści się w Łży przy ul. M. Jakubowskiego 5. Jednak ideą Instytutu jest dotarcie do każdej z gmin wchodzących w skład Powiatu Radomskiego i wspieranie już istniejących tam wartości-

wych wydarzeń kulturalnych, jak również tworzenie wspólnie z lokalnymi społecznościami nowych, interesujących projektów, stąd mobilny charakter prowadzonych działań.

W ramach PIK funkcjonuje również Powiatowa Biblioteka Publiczna sprawująca ustawowy nadzór merytoryczny nad bibliotekami gminnymi z terenu Powiatu.

Tabela 24. Liczba bibliotek i filii oraz wypożyczeń księgozbioru w Powiecie Radomskim oraz grupie porównawczej

Nazwa	Biblioteki i filie	Wypożyczenia księgozbioru na zewnątrz [wolumin]				
	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Powiat Radomski	38	291 670	281 963	288 870	285 701	247 743
Pionki (m)	2	28 942	27 125	33 565	35 825	32 571
Gózd	4	13 867	13 971	13 293	12 998	9 763
Iłża	6	41 263	41 163	41 851	44 374	38 584
Jastrzębia	4	11 140	9 416	11 372	11 935	7 544
Jedlińsk	1	19 974	19 425	18 726	18 786	16 821
Jedlnia-Letnisko	4	38 672	36 223	35 822	36 045	33 492
Kowala	4	21 281	21 374	20 520	20 477	17 188
Pionki (g)	1	15 896	16 460	15 238	14 790	12 382
Przytyk	1	9 234	8 114	7 212	6 533	5 717
Skaryszew	4	38 894	36 780	35 399	32 300	25 626
Wierzbica	1	19 998	18 000	19 818	20 485	19 433
Wolanów	2	14 737	17 346	17 042	14 091	15 213
Zakrzew	4	17 772	16 566	19 012	17 062	13 409
Powiat Ostrołęcki	29	120 154	114 176	105 297	104 177	79 794
Powiat Płocki	29	208 550	194 015	184 632	187 450	146 964
Powiat Siedlecki	25	167 367	157 809	151 556	147 678	122 381

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na terenie gmin Powiatu Radomskiego funkcjonuje 38 bibliotek (z filiami) oraz wspomniana wyżej Powiatowa Biblioteka Publiczna pełniąca zadania nadzorcze. Na tle grupy porównawczej Powiat Radomski dysponuje największą liczbą placówek, a co się z tym wiąże również liczba wypożyczeń jest tu najwyższa. W okresie 2016-2019 liczba wypożyczeń kształtowała się na stałym poziomie ponad 280 tys. rocznie. W roku 2020 daje się zauważyć spadek o ok. 40 tys., który jednak związany jest z ograniczeniem funkcjonowania bibliotek w związku z obostrzeniami wynikającymi z epidemią koronawirusa.

Wysokość wydatków z budżetu Powiatu Radomskiego na realizację wydarzeń z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego w latach 2018-2020 kształtowała się następująco:

Tabela 25. Wydatki Powiatu Radomskiego na realizację wydarzeń z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego w latach 2018-2020

Wydatki na realizację wydarzeń z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego:	2018	2019	2020
realizowane przez Władze Powiatu	167 384	103 900	0
realizowane przez organizacje pozarządowe jako zadania publiczne zlecone przez Powiat w drodze konkursu	20 000	20 000	15 225
organizowane przez inne samorządy dofinansowane przez Powiat w ramach porozumień	230 122	190 122	59 500

Razem	417 506	314 022	74 725
--------------	----------------	----------------	---------------

Źródło: Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2018, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2019, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2020.

Wyraźny spadek wydatków na realizację imprez z obszaru kultury i dziedzictwa narodowego w 2020 r. związany jest z epidemią koronawirusa i koniecznością odwołania wielu zaplanowanych imprez (m.in. Gala Mistrzów Sportu Powiatu Radomskiego, Konkurs Gospodarczy Starosty Radomskiego „Perła Powiatu”, Ogólnopolskie Targi Papryki, Przegląd Dorobku Artystycznego Mieszkańców Powiatu Powiatowo-Gminne Dożynki).

Sport i rekreacja

Na terenie Powiatu Radomskiego organizowanych jest także szereg imprez o charakterze **sportowo-rekreacyjnym**. Są to wydarzenia realizowane przez organizacje pozarządowe (np. kluby sportowe) jako zadania publiczne zlecone przez Starostwo Powiatowe.

Tabela 26. Podmioty organizujące i liczba imprez sportowo-rekreacyjnych finansowanych z budżetu Powiatu Radomskiego

Organizator imprezy	2018	2019	2020
Kluby sportowe wyłonione w drodze konkursu	8	11	12
Kluby sportowe, stowarzyszenia, szkoły (w ramach działań promujących powiat)	27	25	20
Razem	35	36	32

Źródło: Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2018, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2019, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2020.

W ramach działań promujących, Powiat Radomski rokrocznie wspiera kluby sportowe, organizacje pozarządowe i szkoły w organizacji szeregu imprez turystyczno-sportowo-rekreacyjnych, takich jak m.in.: Rajd po Ziemi Radomskiej, Rajd Śladami Witolda Gombrowicza, Rajd Skórzanych „Wędrówka z pedagogiem”, Rajd Europejski, powiatowe biegi na orientację – INO – Pionki – Puszcza Kozienicka, cross rowerowy po Puszczy Kozienickiej, Rajd Korczakowski Integracyjny, Harcerski Bieg Patrolowy „Gacek” Pionki – Puszcza Kozienicka, Rowerowy Złot Gwieździsty Domaniów, czy Rajd Rowerowy Szlakami Kozienickiego Parku Krajobrazowego.

Tabela 27. Liczba klubów sportowych oraz kluby sportowe na 10 tys. ludności w Powiecie Radomskim oraz grupie porównawczej

Nazwa	Kluby				Kluby sportowe na 10 tys. ludności			
	2016	2018	2020	2016=100	2016	2018	2020	2016=100
Powiat Radomski	56	63	49	88	3,7	4,1	3,2	86,5
Powiat Ostrołęcki	34	40	31	91	3,8	4,5	3,5	92,1
Powiat Płocki	36	36	38	106	3,2	3,2	3,4	106,3
Powiat Siedlecki	36	39	30	83	4,4	4,8	3,7	84,1
MAZOWIECKIE	1 495	1 515	1 455	97	2,8	2,8	2,7	96,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zgodnie z danymi Głównego Urzędu Statystycznego w 2020 r. liczba klubów na terenie Powiatu Radomskiego wynosiła 49 i w porównaniu z rokiem 2016 spadła o 7, mimo, że w 2019 r. nastąpił wzrost. W porównaniu z powiatami referencyjnymi na terenie Powiatu Radomskiego działa najwięcej klubów sportowych, choć ich liczba w badanym okresie zmniejszyła się prawie najbardziej (spadek o 12% był większy niż średnia dla całego województwa).

wództwa mazowieckiego – 3%). Gorszy wskaźnik zanotowano tylko w Powiecie Siedleckim (spadek o 17%).

Z kolei analizując wskaźnik liczby klubów na 10 tys. mieszkańców Powiat Radomski ma ich najmniej (3,2) spośród grupy porównawczej. Jest to jednak więcej niż średnia dla województwa (2,7).

Tabela 28. Liczba osób ćwiczących w klubach oraz trenerów i instruktorów

Nazwa	Ćwiczący ogółem			Trenerzy, instruktorzy sportowi, osoby prowadzące zajęcia				
	2016	2018	2020	2016=100	2016	2018	2020	2016=100
Powiat Radomski	3 396	3 755	2 899	85,4	165	186	135	81,8
Powiat Ostrołęcki	1 491	1 941	1 721	115,4	84	95	75	89,3
Powiat Płocki	1 959	1 966	2 045	104,4	96	92	91	94,8
Powiat Siedlecki	1 772	1 966	1 541	87,0	79	85	85	107,6
MAZOWIECKIE	131 869	139 459	139 668	105,9	6 517	6 588	6 832	104,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Liczba osób ćwiczących w 2020 r. spadała względem lat poprzednich, ale wynik taki może być konsekwencją ograniczeń wprowadzonych w związku z przeciwdziałaniem epidemii koronawirusa. Należy jednak zaznaczyć, że w Powiecie Radomskim ubytek ten był największy w analizowanej grupie porównawczej. Podobna sytuacja jest w przypadku liczby trenerów i instruktorów. Mimo, że Powiat Radomski ma ich najwięcej w grupie porównawczej, to spadek w 2020 r. był największy (o 18,2%). Należy zatem podjąć działania zachęcające mieszkańców do aktywności fizycznej, która w związku z ograniczeniami spowodowanymi epidemią w ostatnim roku została znacznie ograniczona.

Tabela 29. Infrastruktura sportowa (bez obiektów przyszkolnych) na terenie Powiatu Radomskiego i grupy porównawczej

Nazwa	Stadiony		Hale sportowe o wymiarach od 36 m x 19 m		Sale gimnastyczne i sale pomocnicze		Pływalnie kryte	
	2014	2018	2014	2018	2014	2018	2014	2018
Powiat Radomski	10	7	1	2	3	3	1	0
Powiat Ostrołęcki	4	2	0	0	6	15	0	0
Powiat Płocki	10	8	3	4	0	0	0	0
Powiat Siedlecki	3	1	3	1	1	4	0	0
MAZOWIECKIE	183	175	120	138	133	173	87	84

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Powiat Radomski na tle grupy porównawczej charakteryzuje się dużą liczbą stadionów (7), która jest większa jedynie w Powiecie Płockim (8). Liczba obiektów sportowych w Powiecie wymaga jednak rozwoju, aby zapewnić mieszkańcom możliwość trenowania i podejmowania aktywności fizycznej, szczególnie biorąc pod uwagę spadek liczby trenujących w ostatnim roku. Przeszkodą w rozwoju nowych obiektów sportowych w Powiecie jest brak odpowiednich terenów, na których nowe inwestycje mogłyby zostać zlokalizowane.

Tabela 30. Wydatki Powiatu Radomskiego na realizację wydarzeń z obszaru sportu i rekreacji w latach 2018-2020

Wydatki na realizację wydarzeń z obszaru sportu i rekreacji	2018	2019	2020
realizowane przez organizacje pozarządowe jako zadania publiczne zlecone przez Powiat w drodze konkursu	47 470	47 470	56 980
realizowane przez organizacje pozarządowe, kluby i szkoły w ramach działań promocyjnych	9 226	10 368	15 753
Razem	56 696	57 838	72 733

Źródło: Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2018, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2019, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2020.

Większość wydarzeń w obszarze sportu i rekreacji realizowanych jest przez podmioty zewnętrzne (stowarzyszenia, kluby, szkoły) na zlecenie władz Powiatu. Wydatki dotyczą zarówno organizacji imprez (m. in. Turnieju Judo dla Dzieci i Młodzików, Memoriał im. Sławomira Rutki w halowej piłce nożnej oldboyów, Międzypowiatowy Turniej Halowej Piłki Nożnej Chłopców, Cross Rowerowy po Puszczy Kozienickiej, Memoriał Andrzeja „Dzidka” Grosiaka w piłce nożnej dla dzieci, Powiatowy Turniej Piłki Siatkowej Mężczyzn o Puchar Starosty Radomskiego, Memoriał Henryka Zatorskiego), jak i sfinansowania udziału zespołów z Powiatu Radomskiego w turniejach i konkursach organizowanych poza powiatem.

Turystyka

Na terenie Powiatu Radomskiego znajdują się cenne przyrodniczo obszary. Wiele miejscowości znanych jest ze swych walorów rekreacyjnych i krajobrazowych. Gminy: Pionki, Jastrzębia, Gózd i Jedlnia-Letnisko leżą w części na terenie Kozienickiego Parku Krajobrazowego. Położenie parku w widłach pradolin rzek Wisły i Radomki wpłynęło na dużą różnorodność form ukształtowania terenu oraz bogactwo świata roślin i zwierząt. Najcenniejsze i najbardziej naturalne ekosystemy leśne, często z ponad 200 letnimi drzewostanami, chronione są w 15 rezerwatach. Teren ten jest doskonałym miejscem do prowadzenia edukacji ekologicznej. Umożliwiają to: Izba Dydaktyczno-Muzealna Puszczy Kozienickiej w Augustowie, ścieżki dydaktyczne oraz rozbudowana sieć miejsc wypoczynku i szlaków dla turystów pieszych i zmotoryzowanych.

W Iłży oraz w Pionkach funkcjonują punkty informacji turystycznej.

Dzięki połączeniom sieci szlaków Związku Gmin Radomka, Związku Gmin Iłzanka oraz Puszczy Kozienickiej powstała makroregionalna sieć szlaków rowerowych⁴.

Szlaki piesze:

- Szlak czarny: Stoki - Jedlnia Letnisko (dł. 10,6 km),
- Szlak żółty im. Jana Kochanowskiego: Miodne PKS - Gródek Stary (dł. 20,4 km),
- Szlak zielony: Kock - Zwolen (dł. 123 km),
- Szlak czerwony: Witaliusza Demczuka Warka – Lesiów (dł. 67,8 km),

Szlaki rowerowe:

Związek Gmin Radomka

- Szlak czerwony: Bartodzieje - Uroczysko Grabina (dł. 59,8 km),
- Szlak żółty: Bartodzieje - Jedlanka (dł. 9 km),
- Szlak żółty: Bartodzieje - Domaniów (dł. 19,6 km),
- Szlak czarny: Wsola - Janów (dł. 14,5 km),
- Szlak zielony: Lesiów - Sachalin (dł. 14,5 km),
- Szlak zielony: Przytyk - Kaptur (dł. 20,7 km),

⁴ Źródło: <https://www.radompowiat.pl/201,szlaki-turystyczne>, 12.07.2021 r.

- Szlak zielony: Radom - Uroczysko Huta (dł. 69,2 km),
- Szlak żółty: Zameczek - Przytyk (dł. 4,8 km),
- Szlak czarny: Przytyk - Żmijków (dł. 7,7 km),
- Szlak czarny: Jaszowice - skrzyżowanie ze szlakiem zielonym Przytyk - Kaptur (dł. 12,2 km),
- Szlak czarny: Piec - Bródnow (dł. 2,9 km),
- Szlak niebieski: Domaniów - Mniszek (dł. 8,6 km),
- Szlak czarny: Ostrownica - Kazanów (dł. 4 km),
- Szlak czarny: Pokosław - Gaworzyna (dł. 2,8 km),
- Szlak zielony: Kroczków - Ciepiałów (dł. 17,5 km),
- Szlak czerwony: Chotcza Górna - Osiny (dł. 58 km),
- Szlak czarny: Wólka Gonciarska - Antoniów (dł. 4,5 km),
- Szlak czarny: Jedlanka - Małomierzyce (dł. 3 km),
- Szlak czarny: Iłża - Kotlarka (dł. 3,7 km),
- Szlak czarny: Seredzice - Kania Górna (dł. 7,4 km),
- Szlak niebieski: Siekierka - Trębowiec (dł. 56 km),
- Szlak żółty: Łaziska - Jasieniec Iłżecki (dł. 37 km),
- Szlak zielony: Osiny - Iłża (dł. 46 km),

Kozienicki Park Krajobrazowy

- Szlak czerwony: Bartodzieje - Czarnolas (dł. 46 km),
- Szlak zielony: Brzoza - Zwoleń (dł. 38,4 km),
- Szlak czarny: Jedlnia Letnisko - Radom lotnisko (dł. 12 km),
- Szlak żółty: Lesiów - Czarnolas (dł. 53,7 km),
- Szlak niebieski: Świerże - Zwoleń (dł. 50,35 km),
- Szlak czarny: rezerwat Ciszek - Stoki (dł. 3 km),
- Szlak czarny: Pionki - „Leśniczówka” (dł. 7,5 km),
- Szlak zielony: Jedlnia Letnisko - Jedlnia Letnisko (dł. 17,5 km).

Okolice Iłży to również interesujące obszary leśne wraz z niezamarzającymi źródłami. Znajduje się tam Puszcza Iłżecka, która położona jest na Przedgórzu Iłżeckim, łącząc się częściowo z lasami Puszczy Świętokrzyskiej. Obrzeża tych lasów, szczególnie w sąsiedztwie Iłży, stanowią tereny atrakcyjne pod względem krajobrazowym.

Atrakcją turystyczną powiatu jest również jeden z największych na Mazowszu sztuczny zbiornik wodny w Domaniowie, wokół którego dynamicznie rozwija się działalność agroturystyczna. Co roku nad zalewem odbywa się Rowerowy Zjazd Gwieździsty, którego organizatorem jest między innymi Związek Gmin „Radomka”, zrzeszający sześć gmin położonych w dorzeczu Radomki. W 2003 r. zostały zaprojektowane i oznakowane turystyczne szlaki rowerowe o łącznej długości 287,2 km, prowadzące przez wszystkie gminy tworzące Związek. Biorą one początek na przedmieściach Radomia i prowadzą do kompleksów leśnych położonych za Przysuchą.

Szczególne walory posiada także oddany do użytku w 2015 r. zbiornik retencyjny w Jagodnem, na rzece Wiązownicy, mający służyć także celom rekreacyjnym.

Promocja

Starostwo Powiatowe realizuje działania skierowane na promocję Powiatu m.in. poprzez organizację cyklicznych wydarzeń kulturalnych, sportowych i rekreacyjnych, do których należą m. in. Gala Mistrzów Sportu Powiatu Radomskiego, Konkurs Gospodarczy Starosty Radomskiego „Perła Powiatu”, Festyn Rodzinny Powitanie Lata w Dominowie oraz powiatowe dożynki.

Celem Konkursu Gospodarczego Starosty Radomskiego „Perła Powiatu” jest promowanie lokalnej przedsiębiorczości poprzez wyróżnienie produktów, firm oraz gospodarstw rol-

nych z Powiatu Radomskiego w sześciu kategoriach: Mała Firma Roku (do 30 pracowników), Firma Roku (powyżej 30 pracowników), Produkt Roku, Małe Gospodarstwo Rolne (powierzchnia mniej niż 20 ha), Gospodarstwo Rolne (powierzchnia 20 ha i powyżej) oraz Firma Przyjazna Rodzinie. Zwycięzcy i nominowani poszczególnych kategorii otrzymują Statuetki i Dyplomy Honorowe wręczone podczas uroczystej gali.

Starostwo wydaje także foldery promocyjne zawierające najważniejsze i najciekawsze informacje na temat oferty turystycznej Powiatu. Foldery wydane zostały w 2007 r. i 2020 r. Uzupełnieniem informacji zawartych w tych publikacjach jest wydana w 2020 r. monografia „Dwory i pałace południowej części województwa mazowieckiego. Powiat radomski i okolice” szczegółowo opisująca obiekty z terenu całego Powiatu.

Powiat Radomski, wraz z powiatami przysuskim i białobrzeskim, stanowią krajowe zagłębie uprawy papryki, skąd pochodzi większość krajowej produkcji tego warzywa. W Gminie Przytyk każdego roku odbywają się Ogólnopolskie Targi Papryki, w formie pikniku, będące okazją do spotkań biznesowych i zaprezentowania nowinek techniczno-naukowych w dziedzinie rolnictwa. Papryka Przytycka jest produktem regionalnym posiadającym certyfikat unijny wpisanym na listę produktów tradycyjnych Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi.

W Skaryszewie odbywa się Jarmark Koński „WSTĘPY”, będący jednym z najbardziej znanych wydarzeń kulturalno-handlowych w Polsce i Europie, łączących prawie 400-letnią tradycję dawnych spotkań kupieckich z folklorem i sztuką ludową. Obecnie jarmarkowi towarzyszy Ogólnopolski Pokaz Koni Hodowlanych.

1.10. Ochrona zdrowia

Starostwu Powiatowemu podlegają dwie placówki ochrony zdrowia:

- Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej – Szpital w Iłży (SPZZOZ – Szpital w Iłży);
- Samodzielny Publiczny Zespół Zakładów Opieki Zdrowotnej w Pionkach im. Lecha i Marii Kaczyńskich – Pary Prezydenckiej (SPZZOZ w Pionkach).

Obie placówki dysponowały w 2020 r. łącznie 188 łóżkami na 9 oddziałach (SPZZOZ – Szpital w Iłży – 5 oddziałów, SPZZOZ w Pionkach – 4 oddziały).

Tabela 31. Oddziały oraz liczba łóżek w placówkach ochrony zdrowia Powiatu Radomskiego w latach 2018-2020

Placówka	Dział	Liczba łóżek		
		2018	2019	2020
SPZZOZ – Szpital w Iłży	Chorób wewnętrznych	42	42	42
	Chirurgiczny ogólny	28	17	17
	Ginekologii i położnictwa z opieką nad noworodkiem	26	26	26
	Pediatrici	18	14	14
	Anestezjologii i intensywnej terapii	3	3	3
	ŁĄCZNIE	117	102	102

Placówka	Oddział	Liczba łóżek		
		2018	2019	2020

SPZZOZ w Pionkach	Wewnętrzny	40	32	32
	Chirurgii ogólnej	23	18	18
	Ginekologiczno-położniczy	20	6	6
	Rehabilitacji	30	30	30
	ŁĄCZNIE	113	86	86

Źródło: Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2018, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2019, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2020.

Liczba łóżek w obu szpitalach została zmniejszona w 2019 r. Decyzję taką podjęto po analizie przeciętnego stanu obłożenia w latach poprzednich oraz wymogu racjonalnego zbalansowania liczby łóżek i ich faktycznego wykorzystania. Konieczne było także dostosowanie liczby łóżek do obowiązujących standardów w zakresie normatywów powierzchniowych oraz liczby lekarzy i pielęgniarek. W odniesieniu do oddziału ginekologiczno-położniczego w SPZZOZ w Pionkach redukcja stanu łóżek z 20 do 6 spowodowana była także wstrzymaniem przyjmowania porodów z powodu braku lekarza neonatologa.

Obydwie placówki zapewniają Nocną i Świąteczną Ambulatoryjną Opiekę Zdrowotną Lekarską i Pielęgniarską.

Tabela 32. Liczba lekarzy oraz pielęgniarek i położnych w placówkach ochrony zdrowia Powiatu Radomskiego w latach 2018-2020

Placówka	Liczba lekarzy			Liczba pielęgniarek i położnych			Liczba lekarzy na 1 łóżko			Liczba pielęgniarek i położnych na 1 łóżko		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
SPZZOZ – Szpital w Iłży	66	65	54	126	124	111	0,56	0,64	0,52	1,08	1,22	1,09
SPZZOZ w Pionkach	62	65	72	95	95	94	0,55	0,76	0,83	0,84	1,1	1,08

Źródło: Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2018, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2019, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2020.

W SPZZOZ – Szpital w Iłży w 2020 r. odnotowano duży spadek liczby lekarzy oraz pielęgniarek, który jednak w wyniku redukcji liczby łóżek nie wpłynął na wskaźnik liczby łóżek na 1 lekarza/pielęgniarkę, który wrócił do poziomu z 2018 r. Niemniej brak kadry stanowi istotny problem w zapewnieniu sprawnego funkcjonowania szpitali i może wpłynąć na możliwości dalszego rozwoju usług leczniczych w placówkach. Na deficyt w tym zakresie wskazuje także Barometr zawodów opracowany przez Powiatowy Urząd Pracy w Radomiu na 2021 r. uwzględniający lekarzy oraz położne i pielęgniarki.

Tabela 33. Wykorzystanie łóżek (w %) na oddziałach szpitalnych w Iłży i w Pionkach w latach 2018-2020

Oddział	SPZZOZ – Szpital w Iłży			SPZZOZ w Pionkach		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Chorób wewnętrznych	93,5	85,29	63,67	60,21	74,6	52,81
Chirurgiczny	57,74	73,08	68,74	70,95	85,94	56,54
Ginekologii i położnictwa	45,3	49,33	35,01	18,18	34,91	58,9
Pediatrici	39,82	39,11	34,02	-	-	-
Anestezjologii i intensywnej terapii	32,6	27,85	25,59	-	-	-
Rehabilitacji	-	-	-	91,34	91,4	63,13

Średnia dla szpitala	64,41	65,92	52,02	63,22	75,88	57,85
----------------------	-------	-------	-------	-------	-------	-------

Źródło: Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2018, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2019, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2020.

Średni wskaźnik wykorzystania łóżek w poszczególnych oddziałach szpitali w Powiecie Radomskim w 2020 r. znacznie się obniżył w porównaniu z 2019 rokiem, co spowodowane było epidemią COVID-19. Wyższe wskaźniki dla roku 2019 wynikają m.in. z redukcji liczby łóżek. Największe obłożenie w roku 2019, który daje najbardziej miarodajne wyniki, było na oddziale rehabilitacji w SPZZOZ w Pionkach (91,4%) oraz chirurgicznym w SPZZOZ w Pionkach (85,94%) i SPZZOZ – Szpital w Iłży (73,08%) jak również chorób wewnętrznych w SPZZOZ – Szpital w Iłży (85,29%). Najmniejsze z kolei na oddziale ginekologii i położnictwa w SPZZOZ w Pionkach (34,91%) oraz pediatrii (34,02%) w SPZZOZ – Szpital w Iłży.

Tabela 34. Pacjenci i świadczenia zdrowotne w SPZZOZ w Iłży i w Pionkach w latach 2018-2020

Placówka	Liczba pacjentów			Liczba świadczeń zdrowotnych		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
SPZZOZ – Szpital w Iłży	4 450	4 534	2 898	4 528	7 061	5 758
SPZZOZ w Pionkach	3 596	3 541	2 274	3 094	3 921	2 523
Poradnie przy SPZZOZ – Szpital w Iłży	-	-	-	22 979*	103 402	63 962
Poradnie przy SPZZOZ w Pionkach	-	-	-	51 315	54 225	38 447

*bez uwzględnienia świadczeń rehabilitacyjnych

Źródło: Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2018, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2019, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2020.

Na spadek liczby pacjentów oraz świadczeń zdrowotnych w 2020 r. z pewnością wpływ miała pandemia koronawirusa. Liczba pacjentów oraz świadczeń zależy także od ilości oddziałów jak i liczby łóżek w poszczególnych placówkach (większa w SPZZOZ – Szpital w Iłży). Nie bez znaczenia jest także fakt, że szpital w Iłży jest oddalony od dużych ośrodków miejskich, jak choćby Radom, co ułatwia konkurencję z placówkami świadczącymi specjalistyczną opiekę medyczną.

W latach 2018-2019 liczba pacjentów w obu placówkach pozostawała na zbliżonym poziomie, natomiast mocno wzrosła liczba świadczeń zdrowotnych, co oznacza, że jeden pacjent korzystał z większej liczby świadczeń.

1.11. Pomoc społeczna i wsparcie rodziny

Zadania powiatu z zakresu pomocy społecznej koordynowane są przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Radomiu, które w 2020 r. zatrudniało 27 pracowników.

Ponadto Starostwo Powiatowe nadzoruje pracę 4 placówek pomocy społecznej:

- Dom Pomocy Społecznej w Krzyżanowicach przeznaczony dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie,
- Dom Pomocy Społecznej w Jedlance dla osób przewlekłe psychicznie chorych,
- Dom Pomocy Społecznej w Wierzbicy dla osób dorosłych niepełnosprawnych intelektualnie oraz dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie z filią dla osób przewlekłe somatycznie chorych,
- Środowiskowy Dom Samopomocy w Jedlance jako placówka wsparcia dziennego dla osób z zaburzeniami psychicznymi.

Tabela 35. Liczba miejsc oraz osób korzystających z opieki w placówkach pomocy społecznej Powiatu Radomskiego w latach 2017-2020

Placówka	Liczba miejsc				Liczba osób korzystających z opieki			
	2017	2018	2019	2020	2017	2018	2019	2020
Dom Pomocy Społecznej w Krzyżanowicach	130	130	130	130	137	136	134	170
Dom Pomocy Społecznej w Jedlance	140	140	140	140	154	151	151	137
Dom Pomocy Społecznej w Wierzbicy	126	126	126	126	148	146	143	152
Środowiskowy Dom Samopomocy w Jedlance	35	35	35	35	43	38	38	37
Razem	431	431	431	431	482	471	466	496

Źródło: Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2018, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2019, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2020.

Liczba miejsc w placówkach pomocy społecznej podległych Starostwu Powiatowemu od kilku lat nie zmienia się i wynosi 431. Z kolei liczba osób korzystająca z opieki waha się między 496 w 2020 r. a 466 w 2019 r. i zależy od dostępności miejsc w placówkach i rotacji podopiecznych.

Tabela 36. Wydatki na działalność placówek pomocy społecznej Powiatu Radomskiego w latach 2017-2020

Placówka	Wydatki na działalność placówek pomocy społecznej [zł]			
	2017	2018	2019	2020
Dom Pomocy Społecznej w Krzyżanowicach	5 376 055	5 308 148	5 545 749	6 674 167
Dom Pomocy Społecznej w Jedlance	5 449 371	5 914 044	5 853 392	6 625 365
Dom Pomocy Społecznej w Wierzbicy	5 570 944	5 661 348	6 169 840	7 060 968
Środowiskowy Dom Samopomocy w Jedlance	626 349	748 938	767 397	779 411
Razem	17 022 719	17 632 478	18 336 378	21 139 911

Źródło: Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2018, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2019, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2020,

Koszty funkcjonowania placówek pomocy społecznej zarządzanych przez Starostwo Powiatowe rośnie z roku na rok. Duży wzrost w roku 2020 r. związany był z wydatkami na przeciwdziałanie skutkom pandemii COVID-19 oraz wzrostem wynagrodzeń spowodowanym zwiększeniem wysokości płacy minimalnej.

Tabela 37. Przeciętny miesięczny koszt utrzymania 1 podopiecznego w placówkach pomocy społecznej Powiatu Radomskiego w latach 2017-2020

Placówka	Przeciętny miesięczny koszt utrzymania 1 podopiecznego [zł]			
	2017	2018	2019	2020
Dom Pomocy Społecznej w Krzyżanowicach	3 268	3 293	3 565	3 850
Dom Pomocy Społecznej w Jedlance	3 384	3 521	3 529	3 828
Dom Pomocy Społecznej w Wierzbicy	3 400	3 400	3 500	3 863
Środowiskowy Dom Samopomocy w Jedlance	1 491	1 583	1 827	1 856
Średnia	2 886	2 949	3 105	3 349

Źródło: Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2018, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2019, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2020.

Przeciętny miesięczny koszt utrzymania 1 podopiecznego we wszystkich placówkach Powiatu Radomskiego w minionych latach rósł i w 2020 r. kształtował się na poziomie ok. 3.850 zł. Wyjątek stanowi Środowiskowy Dom Samopomocy w Jedlance, który jako jedyny jest placówką wsparcia dziennego, co sprawia, że koszty są w nim zdecydowanie niższe.

Do zadań powiatu należy również **rehabilitacja zawodowa i społeczna** osób niepełnosprawnych. Zadania dotyczące rehabilitacji społecznej realizuje Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Radomiu, natomiast zadania dotyczące rehabilitacji zawodowej realizuje Powiatowy Urząd Pracy w Radomiu.

Samorząd powiatowy w trosce o niepełnosprawnych mieszkańców realizuje szereg zadań, które mają na celu wyrównywanie szans i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu. Działania te ujęte zostały w programy przyjęte przez Radę Powiatu: „Powiatowy Program Działań Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych na lata 2019-2024” oraz „Powiatowy Program Działań Na Rzecz Osób Niepełnosprawnych w zakresie rehabilitacji zawodowej na lata 2020-2023”.

Środki finansowe na realizację działań w ramach programów celowych przekazywane są samorządom powiatowym na podstawie wystąpień lub wniosków o dofinansowanie, natomiast na realizację zadań wynikających z ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 roku o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych ze środków Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych (PFRON) na podstawie ustalonego przepisami algorytmu. W 2020 r. Powiat Radomski na podstawie algorytmu otrzymał z PFRON środki w wysokości 3.517.294 zł, które przeznaczone zostały na realizację następujących działań:

- dofinansowanie do kosztów likwidacji barier architektonicznych,
- dofinansowanie do przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych,
- dofinansowanie do kosztów zaopatrzenia w sprzęt rehabilitacyjny,
- zakup instrumentów lub usług rynku pracy;
- dofinansowanie do turnusów rehabilitacyjnych;
- dofinansowanie likwidacji barier w komunikowaniu się i technicznych;
- dofinansowanie do kosztów działalności warsztatu terapii zajęciowej w Pionkach, Jedlance Starej i Młodocinie Większym.
- dofinansowanie do kosztów sportu, kultury, turystyki i rekreacji osób niepełnosprawnych,
- dofinansowanie do kosztów rozpoczęcia działalności gospodarczej lub rolniczej albo wniesienia wkładu do spółdzielni socjalnej.

Na terenie Powiatu Radomskiego działają trzy warsztaty terapii zajęciowej (WTZ), które jako placówki pobytu dziennego dla osób niepełnosprawnych prowadzą zajęcia terapeutyczne w zakresie rehabilitacji społecznej i zawodowej, mające na celu rozwijanie umiejętności wykonywania czynności życia codziennego oraz zawodowych:

- WTZ w Pionkach (prowadzony przez Gminę Miasto Pionki) – 35 uczestników,
- WTZ w Młodocinie Większym (prowadzony przez Stowarzyszenie Przyjaciół Młodych i Osób Niepełnosprawnych „Pozytywni”) – 25 uczestników,
- WTZ w Jedlance Starej (prowadzony przez Caritas Diecezji Radomskiej) – 35 uczestników.

Wyżej wymienione warsztaty finansowane są ze środków Powiatu w wysokości 10% kosztów rocznej działalności warsztatów. Ponadto ze środków Powiatu finansowane są także koszty (10%) rocznej działalności warsztatów z terenu miasta Radomia, powiatu szydłowieckiego i przysuskiego, w zajęciach których uczestniczyło 35 mieszkańców Powiatu Radomskiego.

Zadania z zakresu rehabilitacji zawodowej osób niepełnosprawnych w Powiecie Radomskim realizowane są przez Powiatowy Urząd Pracy w Radomiu. Jak pokazują statystyki w minionych latach liczba osób niepełnosprawnych zarejestrowanych jako bezrobotni spada (za wyjątkiem roku 2019) i w sierpniu 2020 r. wynosiła 233 (w tym 103 kobiety).

Tabela 38. Liczba osób niepełnosprawnych z Powiatu Radomskiego zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Radomiu w latach 2017-2021

	2017	2018	2019	2020	2021*
Osoby niepełnosprawne zarejestrowane w urzędzie pracy	322	308	332	283	233
w tym kobiety	157	156	160	125	103

* stan na sierpień 2021

Źródło: Załącznik nr 1 do sprawozdania MRPiPS – 01 Bezrobotni oraz poszukujący pracy według czasu pozostawania bez pracy, wieku, poziomu wykształcenia i stażu pracy, stan w końcu IV kwartału 2017-2021

Osoba niepełnosprawna może być zarejestrowana w Powiatowym Urzędzie Pracy jako:

- bezrobotny, czyli osoba, która posiada ustaloną niepełnosprawność, jednak nie jest uprawniona m.in. do renty z tytułu niezdolności do pracy, renty socjalnej, zasiłku stałego.
- poszukujący pracy, czyli osoba, która oprócz ustalonej niepełnosprawności jest uprawniona m.in. do renty z tytułu niezdolności do pracy, renty socjalnej, zasiłku stałego.

Osoba z orzeczonym stopniem o niepełnosprawności, która jest zdolna do podjęcia zatrudnienia w co najmniej połowie wymiaru czasu pracy, posiadająca status „bezrobotnego” może skorzystać ze wszystkich usług urzędu pracy i instrumentów przewidzianych dla osoby bezrobotnej.

Ponadto, osoba niepełnosprawna zarejestrowana w powiatowym urzędzie pracy jako poszukująca pracy niepozostająca w zatrudnieniu może również korzystać na zasadach takich jak bezrobotni z następujących usług lub instrumentów:

- szkoleń;
- stażu;
- prac interwencyjnych;
- przygotowania zawodowego dorosłych;
- badań lekarskich lub psychologicznych,
- finansowania kosztów,
- studiów podyplomowych;
- szkoleń na podstawie trójstronnych umów szkoleniowych zawieranych pomiędzy starostą, pracodawcą i instytucją szkoleniową;
- bonu na zasiedlenie;
- bonu szkoleniowego;
- bonu stażowego.

Dla osób niepełnosprawnych posiadających status „poszukującej pracy” lub bezrobotnego, a nie pozostających w zatrudnieniu, przewidziane są usługi urzędu pracy i instrumenty finansowane ze środków PFRON m. in.:

- pomoc w znalezieniu zatrudnienia (pośrednictwo pracy),

- możliwość nabycia, uzupełnienia, podniesienia kwalifikacji zawodowych oraz zdobycia doświadczenia zawodowego (szkolenia, studia podyplomowe, staż),
- pomoc w wyborze odpowiedniego miejsca pracy przy uwzględnieniu predyspozycji zawodowych i możliwości zdrowotnych oraz wymagań w danym środowisku pracy (doradcy zawodowego).

Zadaniem powiatu wynikającym z ustawy o samorządzie powiatowym jest także wspieranie rodziny i **systemu pieczy zastępczej** poprzez udzielanie skutecznej pomocy i ochrony rodzinom przeżywającym trudności w opiekowaniu się i wychowywaniem dzieci.

Organizowanie systemu pieczy zastępczej jest zadaniem Organizatora Rodzinnej Pieczy Zastępczej czyli Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Radomiu (PCPR).

W latach 2018-2020 w Powiecie obowiązywał „3-letni powiatowy program rozwoju pieczy zastępczej 2018-2020”, którego głównym celem było stworzenie zintegrowanego systemu opieki nad dzieckiem i rodziną ukierunkowanego na rozwój w Powiecie Radomskim rodzinnych form pieczy zastępczej, przy jednoczesnych działaniach służących powrotowi dziecka do rodziny biologicznej.

Umieszczenie dziecka w rodzinnej pieczy zastępczej następuje na podstawie orzeczenia sądu rodzinnego i opiekuńczego. Przez cały okres pobytu dziecka w pieczy zastępczej, zarówno rodzina, jak i dziecko są objęci wsparciem koordynatora rodzinnej pieczy zastępczej. Na dzień 31 grudnia 2020 r. w PCPR w Radomiu pracowało 6 koordynatorów, którzy pod swoją opieką mieli łącznie 66 rodzin oraz 101 dzieci. W ciągu całego 2020 roku ze wsparcia koordynatorów skorzystało 91 rodzin i 139 dzieci (rotacje związane są np. z usamodzielnieniem pełnoletnich podopiecznych, adopcją lub powrotem do rodziny biologicznej), a w pieczy zastępczej umieszczonych zostało 22 dzieci. Należy podkreślić, że w analizowanym roku nie było potrzeby umieszczenia dzieci w pieczy zastępczej na terenie innych powiatów z powodu wystarczającej liczby miejsc w rodzinach zastępczych funkcjonujących w Powiecie Radomskim.

Tabela 39. Stan rodzin zastępczych w Powiecie Radomskim w podziale na typy rodzin (stan na 31.12.2020 r.)

Typy rodzin zastępczych	Liczba rodzin	Liczba dzieci (w tym pełnoletnich wychowanków)
Rodzina zastępcza spokrewniona z dzieckiem	56	75
Rodzina zastępcza niezawodowa	20	24
Rodziny zastępcze zawodowe w tym:	8	26
<i>pełniące funkcję pogotowia rodzinnego</i>	3	7
<i>specjalistyczne</i>	1	2
<i>zawodowe</i>	4	17
Rodzinny Dom Dziecka	1	8
Ogółem:	85	133

Źródło: Sprawozdanie z efektów pracy organizatora rodzinnej pieczy zastępczej za rok 2020.

Dominującą formą opieki w Powiecie Radomskim są rodziny zastępcze spokrewnione z dzieckiem.

Na terenie Powiatu Radomskiego funkcjonuje Zespół Niepublicznych Placówek Opiekuńczo – wychowawczych Domy dla Dzieci w Jasieńcu Iłżeckim Dolnym (do 01.07.2021 roku placówka funkcjonowała pod nazwą: Dom Matki i Dziecka im. Jana Pawła II w Jasieńcu Iłżeckim Dolnym, dalej: DMiDz) prowadzony przez Caritas Diecezji Radomskiej w ramach realizacji zadania finansowego przez Starostwo Powiatowe pn. „Zapewnienie opieki i wychowania dzieciom przez organizowanie i prowadzenie placówki opiekuńczo – wycho-

wawczej” (2019-2022). Od początku stycznia do grudnia 2020 r. w placówce przebywało łącznie 47 wychowanków, w tym:

- 30 wychowanków z terenu Powiatu Radomskiego,
- 13 wychowanków z terenu Powiatu Warszawsko-Zachodniego,
- 4 wychowanków z terenu Miasta Radom.

W strukturze organizacyjnej DMI Dz do końca 2020 roku wyodrębnione były trzy Domy, tj. Dom 1 weekendowy i Dom 2 dzienny (umiejscowione w Jasieńcu, każdy przeznaczony dla 15 wychowanków) oraz Dom w Starachowicach (filia DMI Dz, w której mogło przebywać 14 podopiecznych). Od dnia 1 stycznia 2021 roku w placówce opiekuńczo-wychowawczej typu socjalizacyjnego może przebywać w tym samym czasie, łącznie nie więcej niż 14 dzieci oraz osób, które osiągnęły pełnoletność przebywając w pieczy zastępczej. W związku z powyższym w 2020 r. rozpoczęły się intensywne prace remontowe, które mają dostosować placówkę do nowych wymagań.

Od 1 kwietnia 2020 r. kwota miesięczna na utrzymanie każdego dziecka skierowanego do Domu Matki i Dziecka przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Radomiu wynosi 4.033,00 zł i zwiększyła się do momentu rozpoczęcia projektu w 2019 r. o 605,00 zł.

Władze Powiatu rozważają utworzenie nowej placówki wsparcia dla dzieci, która mogłaby się mieścić w budynku zwolnionym przez restrukturyzowany szpital w Pionkach.

1.12. Otoczenie powiatu i współpraca samorządowa

W Powiecie Radomskim zarejestrowanych jest obecnie 51 stowarzyszeń zwykłych⁵. Jednocześnie w ewidencji Starosty Radomskiego na koniec 2020 r. zarejestrowanych było 246 organizacji pozarządowych (tabela poniżej). Są to organizacje o charakterze sportowym, oświatowym, kulturalnym, religijnym, społecznym lub innym. Do ich głównych zadań należy wsparcie działań z zakresu upowszechnienia kultury fizycznej i sportu, kultury, sztuki, oświaty, promocji zdrowego trybu życia czy dziedzictwa narodowego. W ramach realizacji tych zadań organizacje te zajmują się prowadzeniem placówek profilaktyczno-środowiskowych, prowadzeniem terapii zajęciowych, prowadzeniem zajęć na rzecz podnoszenia sprawności, realizacją zadań z zakresu pomocy społecznej i innych. Organizacje te, dla realizacji swoich celów statutowych, współpracują zarówno z Powiatem Radomskim, jak i poszczególnymi gminami.

Tabela 40. Organizacje pozarządowe w ewidencji Starosty Radomskiego

Typ i dziedzina aktywności organizacji pozarządowej	Liczba
Uczniowskie Kluby Sportowe	54
Kluby sportowe	58
Stowarzyszenia – koła gospodyń wiejskich	8
Stowarzyszenia – inne	36
Ochotnicze straże pożarne	90
Razem:	246

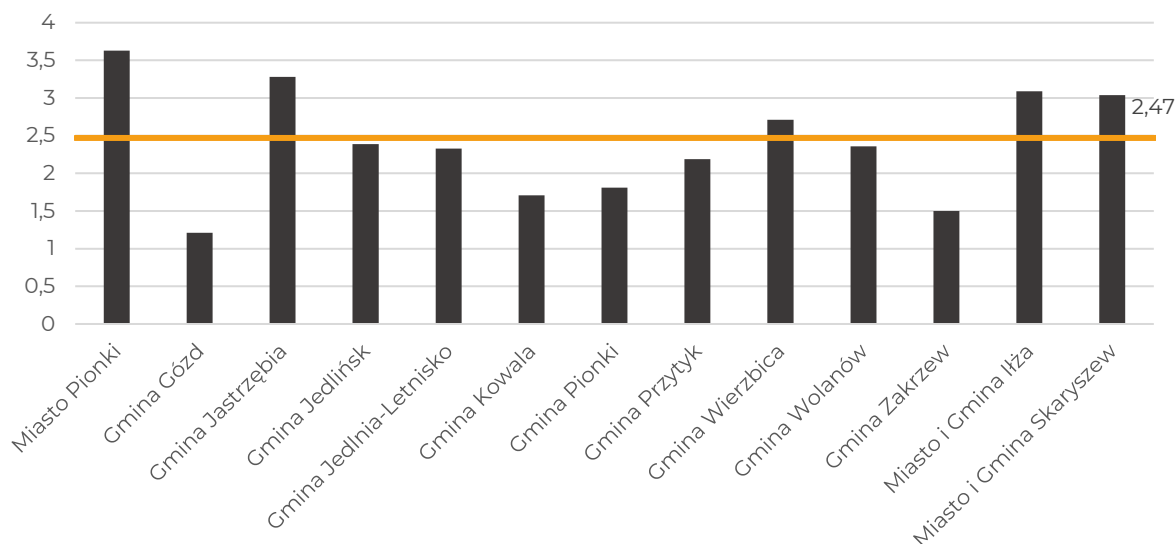
Źródło: Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2020.

Wykres poniżej przedstawia liczbę fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadających na 1 tys. mieszkańców w poszczególnych gminach Powiatu Radomskiego. Na jego podstawie można zauważyć, że w 2020 r. największą wartość przyjął on dla Miasta

⁵ Ewidencja Stowarzyszeń Zwykłych w Powiecie Radomskim, stan na 16.08.2021 r.

Pionki (3,63), Gminy Jastrzębia (3,28), Miasta i Gminy Iłża (3,09) oraz Miasta i Gminy Skaryszew (3,04). Jednocześnie jednak można wskazać, że najmniej stowarzyszeń w przeliczeniu na 1 tys. mieszkańców zarejestrowanych było na terenie Gminy Gózd (1,21), czyli 3-krotnie mniej niż w charakteryzującym się najlepszym wynikiem Mieście Pionki. Średnia wartość tego wskaźnika dla Powiatu wyniosła w 2020 r. - 2,47.

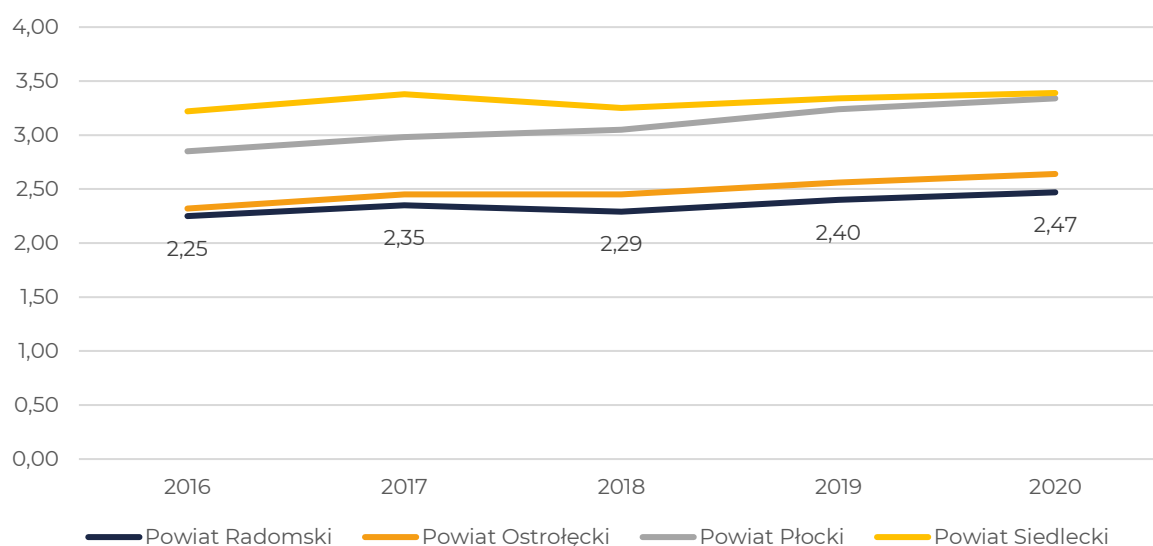
Ryc. 18. Fundacje, stowarzyszenia i organizacje społeczne przypadające na 1 tys. mieszkańców w 2020 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Na wykresie poniżej przedstawiono analizę zmian współczynnika liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadających na 1 tys. mieszkańców w latach 2016-2020 w Powiecie Radomskim oraz innych powiatach zaliczonych do grupy porównawczej. Można zauważyć, iż pomimo tego, że w ostatnich latach wskaźnik ten rósł, to jednak wciąż kształtuje się na poziomie niższym niż we wszystkich pozostałych powiatach.

Ryc. 19. Kształtowanie się współczynnika liczby fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych przypadających na 1 tys. mieszkańców w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Zasady współpracy z organizacjami pozarządowymi w Powiecie Radomskim określa Roczny Program Współpracy Powiatu Radomskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Innymi Podmiotami Prowadzącymi działalność Pożytku Publicznego. Nadrzędnym celem programu jest zapewnienie efektywnego wykonywania zadań powiatu wynikających z przepisów prawa poprzez włączenie organizacji pozarządowych w ich realizację oraz budowanie i umacnianie partnerstwa pomiędzy samorządem powiatu a organizacjami pozarządowymi (NGO).

Tabela 41. Efekty wdrażania Programu Współpracy Powiatu Radomskiego z Organizacjami Pozarządowymi oraz Innymi Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego

Priorytet programu / obszar zleconych zadań	Liczba zadań zleconych przez powiat			Liczba NGO realizujących zadania powiatu		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Pomoc społeczna, rodzina, piecza zastępcza, przeciwdziałanie przemocy	5	5	4	4	4	3
Kultura fizyczna (środki z budżetu powiatu)	17	19	11 (18)	8	11	9
Kultura i dziedzictwo narodowe (środki z budżetu powiatu)	6	6	5 (7)	5	5	6
Prowadzenie punktów nieodpłatnej pomocy prawnej (środki z budżetu wojewody)	1	2	1	1	2	1
Razem:	29	32	21	18	22	19

Źródło: Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2019, Raport o stanie Powiatu Radomskiego w 2020.

Powiat Radomski jest członkiem Związku Samorządów Polskich (ZSP) oraz Związku Powiatów Polskich (ZPP). Członkostwo w ZSP ma na celu wspieranie idei samorządu terytorialnego oraz obrona wspólnych interesów jego członków, w szczególności poprzez inicjowanie, propagowanie i realizację wspólnych przedsięwzięć służących rozwojowi współpracy samorządów. Dodatkowym przedmiotem działalności związku jest własne doskonalenie i zadbanie o stały rozwój samorządowców różnego szczebla, dbałość o rodzinę, tradycję, historię lokalną i narodową tożsamość. Natomiast głównymi celami, jakie zakłada członkostwo w ZPP są wspieranie idei samorządu terytorialnego, integrowanie oraz obrona wspólnych interesów powiatów, kształtowanie wspólnej polityki, wspieranie inicjatyw na rzecz rozwoju i promocji powiatów, wymiana doświadczeń oraz upowszechnienie modelowych rozwiązań w zakresie rozwoju i zarządzania powiatu.

1.13. Bezpieczeństwo publiczne

Przestępczość

Teren Powiatu Radomskiego, który podległy jest Komendzie Miejskiej Policji w Radomiu, obsługują: Komisariat Policji w Pionkach, Komisariat Policji w Iłży, Komisariat Policji w Skaryszewie, Komisariat Policji w Jedlińsku z podległym Posterunkiem Policji w Jastrzębi, Komisariat Policji w Zakrzewie z podległym Posterunkiem Policji w Przytyku oraz Posterunki Policji w Wierzbicy, Kowali i Wolanowie (otwarty 24.04.2020 r.).

Tabela 42. Liczba przestępstw ogółem oraz przestępstw kryminalnych w Powiecie Radomskim i grupie porównawczej

Nazwa	Przestępstwa ogółem						Przestępstwa o charakterze kryminalnym					
	2016	2017	2018	2019	2020	2016=100	2016	2017	2018	2019	2020	2016=100
Powiat Radomski	1 391	1 288	1 716	1 591	1 738	124,95	992	836	1 215	1 142	1 167	117,64
Powiat Ostrołęcki	789	749	835	827	756	95,82	453	411	476	408	422	93,16

Powiat Płocki	1 116	969	1 335	993	1 008	90,32	602	510	699	546	592	98,34
Powiat Siedlecki	774	667	871	742	766	98,97	388	372	434	401	354	91,24
MAZOWIECKIE	108 195	103 962	112 798	114 957	110 260	101,91	74 611	71 012	76 218	78 722	72 652	97,37

Źródło: Informacja o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie Miasta Radomia i Powiatu Radomskiego w 2019 roku; Informacja o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie Powiatu Radomskiego w 2020 roku; GUS.

Liczba przestępstw popełnianych na terenie Powiatu Radomskiego jest największa spośród grupy porównawczej i w przeciwieństwie do pozostałych w porównaniu z rokiem 2016 wykazują tendencję wzrostową, choć należy zaznaczyć, że nie jest ona stała. Także biorąc pod uwagę przestępstwa kryminalne sytuacja od 2016 r. pogorszyła się, mimo, że w województwie mazowieckim liczba tego typu przestępstw zmalała.

Najczęściej popełnianymi przestępstwami na terenie Powiatu są kradzieże mienia oraz kradzieże z włamaniem.

Tabela 43. Wskaźnik wykrywalności przestępstw ogółem oraz przestępstw kryminalnych w Powiecie Radomskim i grupie porównawczej

Nazwa	Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych											
	ogółem						o charakterze kryminalnym					
	2016	2017	2018	2019	2020	2016=100	2016	2017	2018	2019	2020	2016=100
Powiat Radomski	73,6	72,0	74,2	75,8	75,4	102,4	67,2	63,6	69,9	69,8	70,2	104,5
Powiat Ostrołęcki	70,1	79,2	83,6	79,8	80,6	115,0	55,8	68,2	78,0	70,3	75,9	136,0
Powiat Płocki	70,4	73,8	82,5	78,1	81,7	116,1	51,9	56,3	70,7	68,1	76,6	147,6
Powiat Siedlecki	75,4	74,0	79,1	75,5	78,7	104,4	61,4	59,9	65,7	67,0	71,7	116,8
MAZOWIECKIE	56,0	60,0	64,6	62,7	64,7	115,5	43,9	49,1	54,9	54,3	56,1	127,8

Źródło: Informacja o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie Miasta Radomia i Powiatu Radomskiego w 2019 roku; Informacja o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie Powiatu Radomskiego w 2020 roku; GUS.

W analizowanym okresie w Powiecie Radomskim podniósł się nieznacznie wskaźnik wykrywalności przestępstw zarówno ogółem (o 2,4%) jak i kryminalnych (o 4,5%), jednak zarówno jego wartość, jak i dynamika wzrostu są niższe niż w grupie porównawczej.

Z przedstawionych wskaźników wynika, że kwestia przestępczości na terenie Powiatu Radomskiego jest istotnym problemem, którego natężenie wzrasta, co wymaga podjęcia pilnych działań zaradczych.

Problemem społecznym, który w ciągu ostatnich lat nabiera znaczenia jest przemoc domowa.

Tabela 44. Liczba interwencji domowych, w tym związanych z przemocą domową oraz wszczętych procedur „Niebieskiej karty”

	2018	2019	2020
Interwencje domowe w tym:	1 439	1 544	1 607
<i>przemoc w rodzinie</i>	128	187	222
Procedura „Niebieskiej Karty”	233	331	378

Źródło: Informacja o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie Miasta Radomia i Powiatu Radomskiego w 2019 roku; Informacja o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie Powiatu Radomskiego w 2020 roku.

W latach 2018-2020 liczba interwencji domowych w Powiecie Radomskim wzrastała. Szczególnie wyraźna jest dynamika wzrostu dotycząca przypadków przemocy w rodzinie (o 173% 2018-2020). Zwiększona liczba interwencji powoduje również większą liczbę wszczętych procedur „Niebieskiej Karty” (o 63%). Taka sytuacja wymaga ścisłej współpracy policji ze służbami pomocy społecznej w celu zdiagnozowania przyczyn problemu i podjęcia działań prewencyjnych.

Bezpieczeństwo w ruchu drogowym

W roku 2020 zanotowano spadek liczby zdarzeń drogowych na terenie Powiatu Radomskiego, co spowodowane było mniejszym ruchem na drogach wynikłym z ograniczeń w poruszaniu się wprowadzonych w związku z przeciwdziałaniem rozprzestrzenianiu się epidemii koronawirusa. Dane wskazują, że spada liczba ofiar śmiertelnych wypadków, natomiast rośnie liczba rannych (za wyjątkiem roku 2020 r.).

Tabela 45. Charakterystyka zdarzeń drogowych na terenie Powiatu Radomskiego

Typ zdarzenia	2016	2017	2018	2019	2020
Zdarzenia drogowe	1177	1242	1313	1273	1177
Wypadki drogowe	205	217	210	227	162
Kolizje	972	1025	1103	1046	1015
Osoby zabite	30	28	23	24	23
Osoby ranne	256	270	280	319	197

Źródło: Informacja o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie Powiatu Radomskiego w 2020 roku.

Na tle grupy porównawczej Powiat Radomski w latach 2016-2019 charakteryzuje się najwyższymi wskaźnikami liczby wypadków i w przeciwieństwie do pozostałych powiatów (za wyjątkiem Siedleckiego) oraz całego województwa nie wykazuje tendencji spadkowej. Podkreślić jednak należy, że jako jedyny Powiat Radomski odnotował spadek liczby ofiar śmiertelnych wypadków drogowych.

Tabela 46. Wypadki drogowe oraz ofiary śmiertelne na terenie Powiatu Radomskiego na tle grupy porównawczej

Nazwa	Wypadki ogółem					Ofiary śmiertelne				
	2016	2017	2018	2019	2016=100	2016	2017	2018	2019	2016=100
Powiat Radomski	205	217	210	227	110,7	30	28	23	24	80,0
Powiat Ostrołęcki	84	86	71	64	76,2	15	15	14	26	173,3
Powiat Płocki	146	116	106	111	76,0	14	15	17	22	157,1
Powiat Siedlecki	51	76	76	84	164,7	11	15	8	16	145,5
MAZOWIECKIE	4 078	4 048	4 034	3 802	93,2	508	464	448	469	92,3

Źródło: Informacja o stanie bezpieczeństwa i porządku publicznego na terenie Powiatu Radomskiego w 2020 roku; GUS.

Ochrona przeciwpożarowa

Na terenie Miasta Radom i Powiatu Radomskiego funkcjonują cztery jednostki ratowniczo-gaśnicze Państwowej Straży Pożarnej: trzy w Radomiu i jedna w Pionkach, które realizują także zadania z zakresu ratownictwa wodnego, wysokościowego oraz chemiczno-ekologicznego. Działania ratownicze na terenie Powiatu wspierane są przez 88 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, z których w 2020 r. 29 funkcjonowało w Krajowym Systemie Ratowniczo-Gaśniczym. Ponadto zawarto porozumienia z Komendami Powiatowymi

PSP z terenów graniczących z Powiatem Radomskim dotyczące wzajemnych obszarów chronionych, co zapewni szybszy dojazd do miejsca zdarzenia jednostek spoza Powiatu.

Należy także podkreślić, że Komenda Miejska Państwowej Straży Pożarnej w Radomiu zabezpiecza również Miasto Radom. Biorąc pod uwagę liczbę interwencji większość z nich przypada właśnie na teren miejski (w 2020 r. 54%, w 2019 r. - 48%, 2018 r. - 55%, 2017 r. - 54%).

Ryc. 20. Mapa stanu zagrożeń w poszczególnych gminach Powiatu Radomskiego

Źródło: Analiza stanu bezpieczeństwa obszaru miasta Radomia i Powiatu Radomskiego w zakresie ochrony przeciwpożarowej za 2019 rok.

Największym stopniem zagrożenia w Powiecie Radomskim charakteryzuje się Gmina i Miasto Pionki (Z_{IVG} – zagrożenie duże) ze względu na zlokalizowane tam zakłady branży chemicznej m. in. na terenie byłego "PRONITU" oraz zakłady przerobu drewna i produkcji mebli. Ponadto wśród głównych zagrożeń pożarowych wymienić należy:

- zagrożenia w transporcie kolejowym materiałów niebezpiecznych i drogowym (przecięcie się głównych dróg o zasięgu krajowym S: 7, 9, 12);
- licznie występujące stacje paliw płynnych (gazowe i paliwowo-gazowe);
- zabudowa urbanistyczna;
- lotnisko zlokalizowane w Piastowie (gm. Jedlińsk);
- zagrożenia związane z organizowanymi imprezami masowymi (zwłaszcza air show i mistrzostwa lotnicze);
- rurociąg średniego oraz wysokiego ciśnienia;
- lokalne zalania i podtopienia;
- liczne pożary traw i lasów.

Liczba interwencji straży pożarnej uzależniona jest w dużej mierze od warunków pogodowych w danym roku. Jednak w analizowanym okresie liczba wszystkich zdarzeń wykazuje tendencję wzrostową.

Tabela 47. Liczba zdarzeń z udziałem straży pożarnej na terenie Powiatu Radomskiego w latach 2017-2020

	2017	2018	2019	2020
Pożary	904	796	1 360	1 072
Miejscowe zagrożenia	1 049	977	937	1 283
Fałszywe alarmy	101	119	109	87
Razem	2 054	1 892	2 406	2 442

Źródło: Analiza stanu bezpieczeństwa obszaru Miasta Radomia i Powiatu Radomskiego w zakresie ochrony przeciwpożarowej za 2017 rok; Analiza stanu bezpieczeństwa obszaru Miasta Radomia i Powiatu Radomskiego w zakresie ochrony przeciwpożarowej za 2018 rok; Analiza stanu bezpieczeństwa obszaru Miasta Radomia i Powiatu Radomskiego w zakresie ochrony przeciwpożarowej za 2019 rok; Analiza stanu bezpieczeństwa obszaru Miasta Radomia i Powiatu Radomskiego w zakresie ochrony przeciwpożarowej za 2020 rok.

Wśród najczęstszych przyczyn pożarów na terenie Powiatu Radomskiego należy wymienić: podpalenia (m.in. traw, lasów, śmietników), nieostrożnych osób dorosłych, nieprawidłowa eksploatacja urządzeń grzewczych, wady środków transportu, wady urządzeń i instalacji elektrycznej.

Z kolei analizując przyczyny powstania miejscowych zagrożeń, do których niezbędna była interwencja sił i środków KM PSP w Radomiu, można stwierdzić, że najczęściej przyczynami było:

- niezachowanie zasad bezpieczeństwa ruchu środków transportu;
- huragany, silne wiatry;
- gwałtowne opady atmosferyczne;
- wady środków transportu;
- nietypowe zachowania się zwierząt, owadów stwarzające zagrożenie.

Jak pokazują analizy przygotowane przez KM PSP w Radomiu, średni czas dojazdu do zdarzenia wynosił w 2019 r. 8 min, natomiast lokalizacja zdarzenia w 98,32% przypadków zosta-

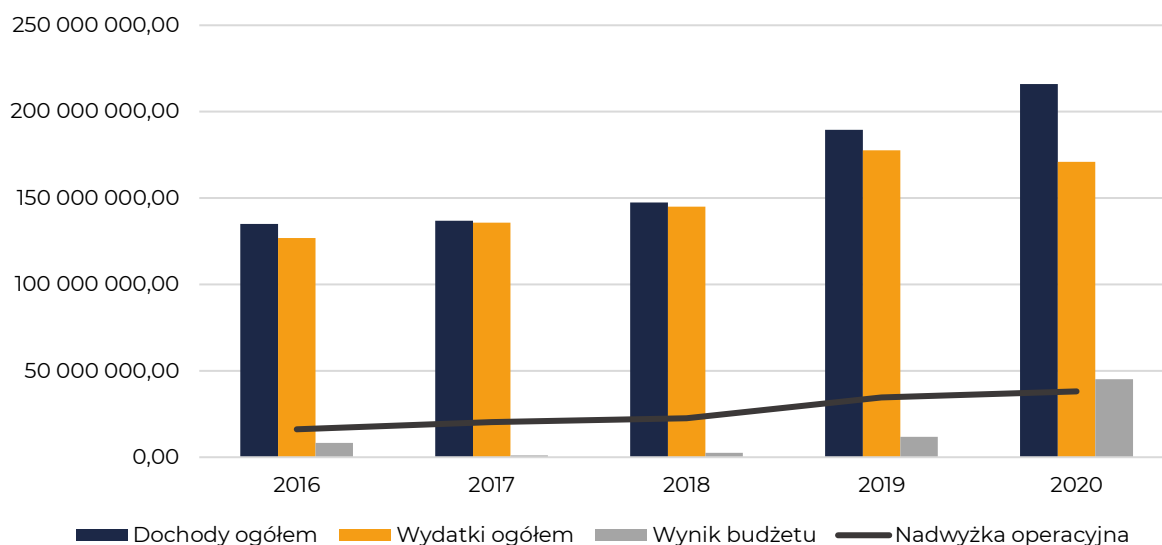
ła osiągnięta w czasie do 15 minut od chwili zgłoszenia (w 2018 r. – 99,07%). Czas ten liczony jest także dla Miasta Radom. W przypadku interwencji na terenie Powiatu, w których czas dojazdu przekraczał 15 min, jako przyczynę podaje się dużą odległość od miejsca stacjonowania podmiotów ratowniczych, awarie sprzętu (pojazdów), brak kierowców oraz utrudniony dojazd (rodzaj nawierzchni lub warunki atmosferyczne). Wynika z tego, że należy rozważyć rozszerzenie sieci placówek Straży Pożarnej oraz wzmocnić współpracę z OSP.

W strukturze Urzędu Starostwa Powiatowego w Radomiu funkcjonuje Biuro Zarządzania Kryzysowego, które pełni zadania Powiatowego Centrum Zarządzania Kryzysowego (PCZK). Po godzinach pracy Urzędu i w dni wolne od pracy oraz w święta zadania PCZK wykonuje dyżurna obsługa Miejskiego Stanowiska Kierowania, Komendanta Miejskiego Państwowej Straży Pożarnej w Radomiu (MSK KM PSP). Ponadto, w ramach grupy monitorowania prognoz i analiz powiatowego zespołu zarządzania kryzysowego – dyżur całodobowy w PCZK pełni również dyżurna obsługa MSK KM PSP w Radomiu. Jak wskazują jednak pracownicy Biura, konieczne jest doposażenie BZK w odpowiedni i wyspecjalizowany sprzęt techniczny na wypadek wystąpienia większych zdarzeń.

1.14. Stan finansów samorządowych

Struktura dochodów i wydatków

W latach 2016-2020 dochody Powiatu Radomskiego corocznie się zwiększały z poziomu 135,1 mln zł w 2016 roku do 216,0 mln zł w 2020 roku. Największy wzrost nastąpił w 2019 roku, kiedy to dochody zwiększyły się o 42 mln zł w porównaniu z rokiem poprzednim. Wynikał on z kumulacji wydatków na realizację największego w historii Powiatu projektu inwestycyjnego związanego z rozbudową dwóch dróg powiatowych wraz z budową ścieżek rowerowych, współfinansowanego ze środków UE. Tendencję wzrostową miały również wydatki Powiatu, choć w żadnym z analizowanych lat nie przewyższyły one dochodów budżetu, co skutkowało corocznym dodatnim wynikiem finansowym. Najwyższa nadwyżka budżetowa wystąpiła w 2020 roku i wynosiła 45,1 mln zł. Pozytywnym aspektem jest również fakt, że corocznie wzrastała nadwyżka operacyjna, czyli różnica między dochodami a wydatkami bieżącymi. W 2016 roku wynosiła ona 16,1 mln zł a w 2020 roku wzrosła ponad dwukrotnie kształtując się na poziomie 38,1 mln zł, co stanowiło prawie 18% w stosunku do dochodów ogółem. Wskaźnik ten należy uznać za pozytywny aspekt planowania i wykonywania dochodów i wydatków budżetowych w Powiecie.

Ryc. 21. Wykonanie budżetu Powiatu Radomskiego w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela poniżej przedstawia kształtowanie się wskaźników finansowych Powiatu Radomskiego na tle podobnych powiatów (średnie wartości w latach 2016-2020). Wynika z niej, że przeliczając dochody ogółem na mieszkańca, Powiat Radomski osiągał najwyższe wyniki. Pod względem dochodów własnych na mieszkańca zajmował on drugi wynik po Powiecie Płockim. W latach 2016-2020 dochody ogółem wynosiły średnio 1 085,67 zł na mieszkańca, a dochody własne – 387,75 zł.

Biorąc pod uwagę strukturę budżetu, wyniki dla Powiatu Radomskiego są niższe w stosunku do średniej dla podobnych powiatów. Udział dochodów własnych (obrazujących lokalny potencjał społeczno-gospodarczy) do dochodów ogółem wynosił średnio 35%, a udział podatku PIT i CIT w dochodach ogółem – 15%. Oba wskaźniki były wyższe jedynie od Powiatu Ostrołęckiego.

Kolejnym wskaźnikiem zaprezentowanym w tabeli jest poziom pokrycia wydatków budżetu dochodami własnymi. Wyższy poziom wskaźnika informuje o samodzielności finansowej jednostki. Dla Powiatu Radomskiego był on również na poziomie niższym od średniej dla grupy porównawczej (po Powiecie Płockim i Siedleckim). Następny ze wskaźników (udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem) oznacza poziom nakładów przeznaczanych na inwestycje w Powiecie. W latach 2016-2020 wynosił on średnio 23% i był wyższy od Powiatu Płockiego. Ostatnim parametrem zaprezentowanym w tabeli jest wskaźnik samofinansowania, oznaczający możliwości Powiatu do samodzielnego finansowania realizowanych zadań inwestycyjnych i wyrażony przez udział nadwyżki operacyjnej i dochodów majątkowych w wydatkach majątkowych. W Powiecie Radomskim był on wyższy od średniej i wynosił 135% (drugi wynik po Powiecie Siedleckim).

Tabela 48. Średnie wartości wskaźników finansowych Powiatu Radomskiego na tle grupy porównawczej w latach 2016-2020

JST	Do/M	Dw/M	Dw/Do	Pc/Do	Dw/Wo	Wm/Wo	(No+Dm) / Wm
Powiat Radomski	1 085,67	387,75	35%	15%	38%	23%	135%
Powiat Ostrołęcki	1 053,52	366,32	33%	16%	35%	42%	109%
Powiat Płocki	1 034,65	495,63	48%	19%	47%	13%	97%

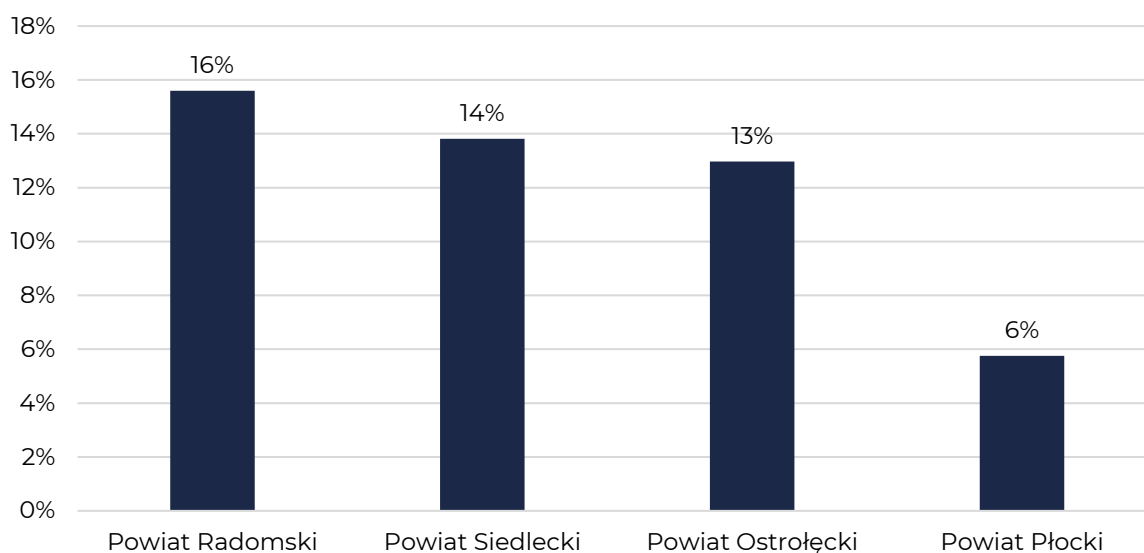
Powiat Siedlecki	886,63	355,36	39%	19%	45%	31%	179%
średnia	1 015,12	401,27	39%	17%	41%	27%	130%

Objaśnienia: Do – dochody ogółem, M – liczba mieszkańców, Dw – dochody własne, Pc – udziały w podatkach centralnych, Wo – wydatki ogółem, Wm – wydatki majątkowe, No – nadwyżka operacyjna, Dm – dochody majątkowe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

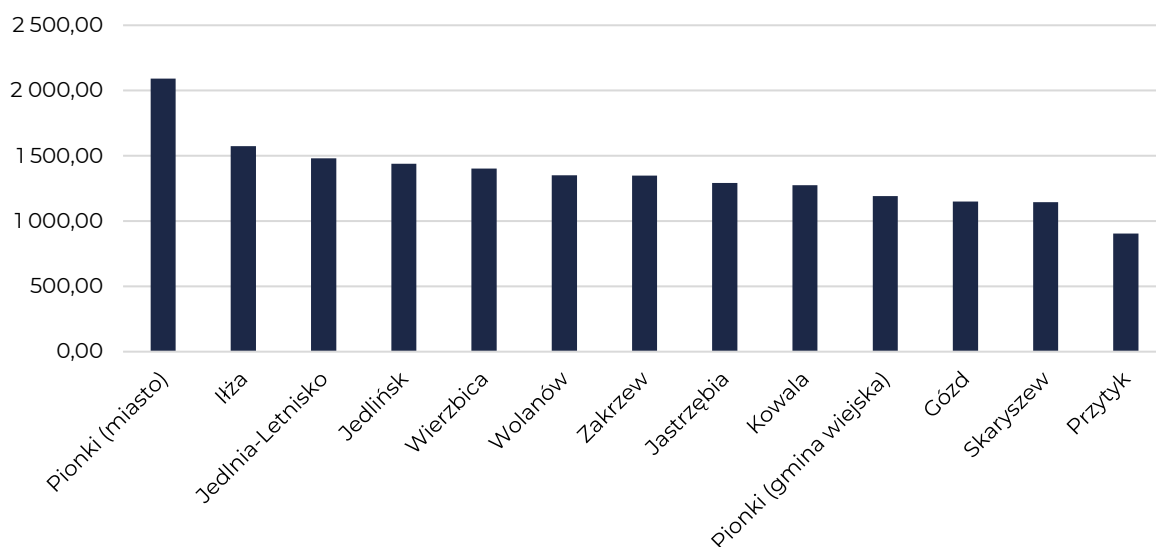
Poniższy wykres przedstawia średni udział nadwyżki operacyjnej w stosunku do dochodów budżetowych dla Powiatu Radomskiego i grupy porównawczej w latach 2016-2020 oznaczający potencjalne zdolności i możliwości jednostki do spłaty zobowiązań oraz finansowania wydatków o charakterze inwestycyjnym. Zakłada się, że jednostka o stabilnej sytuacji finansowej powinna osiągać ten wskaźnik na poziomie 5-10%. Dla Powiatu Radomskiego wynosił on 16% i był najwyższy w stosunku do grupy porównawczej, co oznacza wysoką zdolność kredytową jednostki.

Ryc. 22. Zdolność kredytowa Powiatu Radomskiego na tle grupy porównawczej w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Powyższe wskaźniki finansowe zestawiono również dla gmin wchodzących w skład Powiatu Radomskiego. Najwyższe dochody własne osiągnęło Miasto Pionki generujące ponad 2 tys. zł na mieszkańca. Dalej w kolejności była Gmina Iłża, dla której wskaźnik był o 516,58 zł niższy. Średnie dochody własne na mieszkańca w gminach Powiatu Radomskiego w latach 2016-2020 wynosiły 1 357,23 zł.

Ryc. 23. Dochody własne na mieszkańca gmin Powiatu Radomskiego w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Znacznie niższe wartości w porównaniu do gmin, Powiat Radomski osiąga ze względu na wskaźnik dochodów na mieszkańca. Dla Powiatu Radomskiego w latach 2016-2020 był on średnio o 3 465,41 zł niższy. Pozostałe wskaźniki są wyższe niż średnia dla gmin. Warto również zauważyć, że wśród gmin Powiatu Radomskiego najbardziej odznacza się Miasto Pionki. Pomijając wspomniany wskaźnik dochodów własnych na mieszkańca, osiąga ona również najwyższe wyniki dla 3 spośród 6 przedstawionych poniżej wskaźników: udziału dochodów własnych do dochodów ogółem (50%), udziału podatków centralnych (PIT i CIT) do dochodów ogółem (19%) oraz udziału dochodów własnych do wydatków ogółem (50%). Oznacza to, że Miasto Pionki charakteryzuje się najlepszą kondycją finansową i potencjałem rozwojowym spośród gmin Powiatu Radomskiego. Odwrotną sytuację dla wymienionych wskaźników prezentuje Gmina Przytyk, dla której wynoszą one kolejno: 19%, 7% i 20%.

Tabela 49. Średnie wartości wskaźników finansowych Powiatu Radomskiego oraz gmin wchodzących w jego skład w latach 2016-2020

JST	Do/M	Dw/Do	Pc/Do	Dw/Wo	Wm/Wo	(No+Dm)/Wm
Powiat Radomski	1 085,67	35%	15%	38%	23%	135%
Miasto Pionki	4 212,77	50%	19%	50%	15%	107%
Gmina Gózd	4 987,43	22%	9%	24%	11%	146%
Gmina Jastrzębia	4 935,67	26%	12%	26%	16%	110%
Gmina Jedlińsk	4 564,12	31%	15%	31%	11%	108%
Gmina Jedlnia-Letnisko	4 294,87	34%	19%	35%	14%	111%
Gmina Kowala	4 269,03	30%	14%	30%	7%	132%
Gmina Pionki	4 204,09	28%	12%	28%	15%	99%
Gmina Przytyk	4 710,80	19%	7%	20%	9%	153%
Gmina Wierzbica	4 781,76	29%	11%	29%	9%	112%
Gmina Wolanów	4 627,31	29%	14%	29%	12%	109%
Gmina Zakrzew	4 575,99	29%	14%	29%	20%	102%
Miasto i Gmina Iłża	4 317,45	36%	13%	37%	18%	107%
Miasto i Gmina Skaryszew	4 682,69	24%	11%	24%	9%	106%

średnia dla gmin Powiatu Radomskiego	4 551,07	30%	13%	30%	13%	116%
--------------------------------------	----------	-----	-----	-----	-----	------

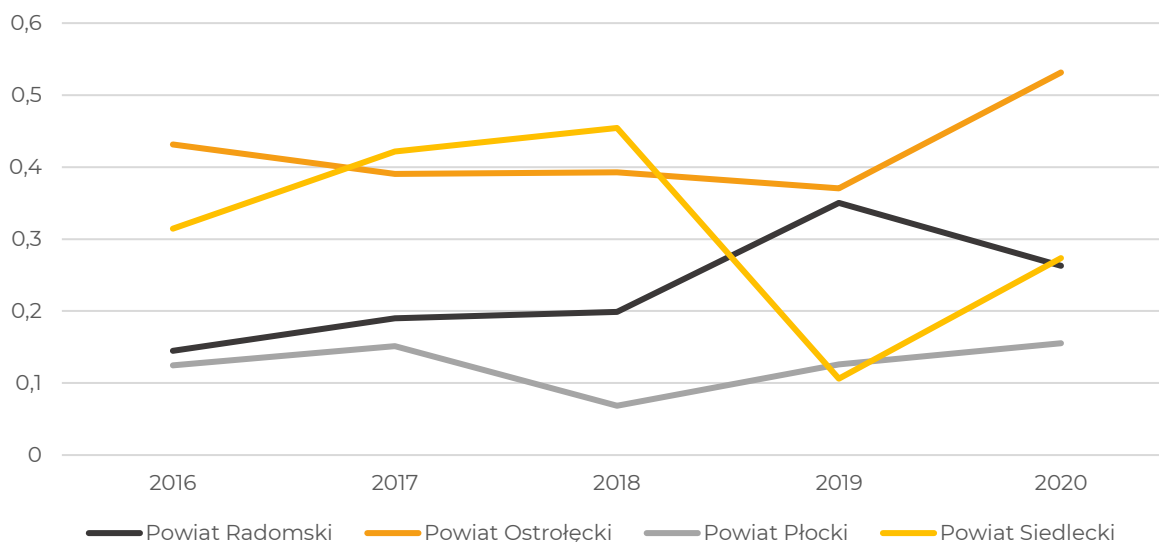
Objaśnienia: Do – dochody ogółem, M – liczba mieszkańców, Dw – dochody własne, Pc – udziały w podatkach centralnych, Wo – wydatki ogółem, Wm – wydatki majątkowe, No – nadwyżka operacyjna, Dm – dochody majątkowe.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Działalność inwestycyjna

Jak wcześniej stwierdzono, w latach 2016-2020 średnia wartość wydatków majątkowych Powiatu Radomskiego wynosiła 23% w stosunku do ogólnych wydatków (około 36 mln zł). Najwyższe wydatki majątkowe wystąpiły w 2019 i 2020 roku (kolejno: 62,2 i 44,9 mln zł). Porównując wyniki z podobnymi powiatami można zwrócić uwagę, że wskaźnik ten w każdym roku analizy przewyższał wskaźnik dla Powiatu Płockiego. W 2019 roku, w którym wydatki majątkowe były najwyższe, wskaźnik ten był również wyższy od Powiatu Siedleckiego, który w tym okresie zajął ostatnią pozycję.

Ryc. 24. Udział wydatków majątkowych w wydatkach ogółem Powiatu Radomskiego na tle grupy porównawczej w latach 2016-2020

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Tabela poniżej przedstawia główne zadania inwestycyjne Powiatu Radomskiego o wartości powyżej 1 mln zł przeprowadzone w latach 2016-2020. Wszystkie te inwestycje dotyczyły działań w zakresie rozwoju dróg, a największą z nich było działanie realizowane w 2019 roku pn. *Rozwój infrastruktury w zakresie zrównoważonej mobilności miejskiej na terenie Gminy Miasta Radomia oraz Powiatu Radomskiego* o wartości 33,9 mln zł w 2019 roku. Inwestycja ta była wdrażana w partnerstwie z Miastem Radomiem, przy współfinansowaniu ze środków Unii Europejskiej w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego na lata 2014-2020. Przedsięwzięcie obejmowało rozbudowę dwóch dróg powiatowych w Gminie Zakrzew: Młódnice – Jarosławice – Cerekiew – Radom oraz Taczówek – Taczów – Milejowice wraz z budową ścieżek rowerowych. Z tego względu corocznie średnio 86% wydatków majątkowych Powiatu Radomskiego stanowiły wydatki w zakresie transportu i łączności (w latach 2017-2019 aż 91%).

Tabela 50. Zadania inwestycyjne Powiatu Radomskiego o wartości powyżej 1 mln zł w latach 2016-2020

Nazwa zadania	Wykonanie
2016	
3508W Radom – Dąbrówka Podłęzna – przebudowa drogi (VII etap) od km 0+331,3 do km 2+038 odcinek długości 1,70 km	1 494 744,99
3527W Antoniówka – Groszowice – Piotrowice – przebudowa obiektu mostowego, przebudowa drogi (I etap) Gmina Jedlnia Letnisko odc. 1,345 km od km 2+850 do 4+195	2 076 297,08
3536W Odechów – Kowalków – Siemno – przebudowa drogi (I etap) odcinek dł. 1,735 km od km 0+0,00 do km 1+735, Gmina Skaryszew	1 221 639,58
3541W od drogi nr 744 – Zalesice – przebudowa drogi (III etap) odcinek dł. 3,40 km od km 0+010 do km 1+240 i od km 2+120 do km 4+288,5, Gmina Wierzbica	1 849 789,90
3542W Wierzbica – Modrzejowice – przebudowa drogi na odcinku dł. 1541,60 m – V etap, Gmina Wierzbica	1 153 973,98
3569W Sucha – Męciszów – przebudowa drogi na odcinku 2,2 km, Gmina Pionki	1 344 310,04
2017	
544W Walentynów – Tomaszów – przebudowa drogi (III etap) odcinek długości 3370,00 m, Gmina Iłża	1 450 977,00
1715W Brzózka – Radom – przebudowa drogi (VI etap) od km 7+110,00 do km 11+271,70 oraz od km 19+500,00 do km 20+457,90, Gmina Jastrzębia	6 229 866,61
3336W Wieniawa – Przytyk – Jedlińsk – opracowanie dokumentacji projektowej odcinek długości 3,0 km, Gmina Przytyk, przebudowa drogi (I etap) Gmina Jedlińsk	1 624 196,30
3527W Antoniówka – Groszowice – Piotrowice – przebudowa drogi (II etap), Gmina Jedlnia Letnisko	1 224 728,67
3545W Wierzbica – Polany – Krzyżanowice – przebudowa drogi od km 0+014,60 do km 2+814,30, Gmina Wierzbica	4 097 726,25
3548W Iłża – Wólka Gonciarska – przebudowa ulicy Wójtowskiej w Iłży	2 190 249,88
3559W Młodocin – Kowala – przebudowa drogi (III etap), Gmina Kowala	1 520 187,41
3566W Konary – Mniszek – przebudowa drogi (I etap), Gmina Wolanów	1 613 721,11
2018	
3336W Wieniawa – Przytyk – Jedlińsk – przebudowa (II etap)	5 327 548,70
3509W Gulin – Wsola – Wojciechów – przebudowa	2 738 510,65
3524W Jedlnia Letnisko-Czarna - przebudowa (I, II etap)	3 499 175,42
3531W Kuczki-Kazimierówka-Skaryszew - przebudowa (I etap)	3 390 988,27
3539W Radom-Gębarzów-Polany - odszkodowania, rozbudowa (I etap)	2 143 517,42
3548W Iłża-Wólka Gonciarska - przebudowa	1 473 104,49
3564W Radom-Augustów - przebudowa (I etap)	1 494 460,24
3566W Konary-Mniszek - przebudowa (II etap)	2 609 802,02
Rozwój infrastruktury w zakresie zrównoważonej mobilności miejskiej na terenie Gminy Miasta Radomia oraz Powiatu Radomskiego (odszkodowania, rozbudowa - droga 3503W i 3507W)	1 223 433,46
2019	
3336W Wieniawa – Przytyk – Jedlińsk – Gmina Przytyk, Jedlińsk	2 959 946,83
3509W Gulin – Wsola – Wojciechów – Gmina Jastrzębia, Jedlińsk, Zakrzew	1 072 041,31
3515W Jedlińsk – Bartodzieje – Łukawa – Głowaczów – Gmina Jastrzębia, Jedlińsk	2 099 245,37
3531W Kuczki – Kazimierówka – Skaryszew, Gmina Gózd, Skaryszew	4 433 608,52
3539W Radom – Gębarzów – Polany – Gmina Skaryszew, Kowala	7 466 342,25
Rozwój infrastruktury w zakresie zrównoważonej mobilności miejskiej na terenie Gminy Miasta Radomia oraz Powiatu Radomskiego	33 850 647,85
2020	
3336W Wieniawa – Przytyk – Jedlińsk – Gmina Przytyk, Jedlińsk	7 230 454,97
3509W Gulin – Wsola – Wojciechów – Gmina Jedlińsk, Jastrzębia, Zakrzew	5 554 240,37
3515W Jedlińsk – Bartodzieje – Łukawa – Głowaczów – Gmina Jedlińsk, Jastrzębia	5 080 551,27
3529W Kiedrzyń – Małęczyn do drogi krajowej nr 9 – Gmina Gózd	1 269 186,28
3531W Kuczki – Kazimierówka – Skaryszew – Gmina Skaryszew, Gózd	4 464 500,83

3542W Wierzbica – Modrzejowice – Gmina Wierzbica

6 493 789,09

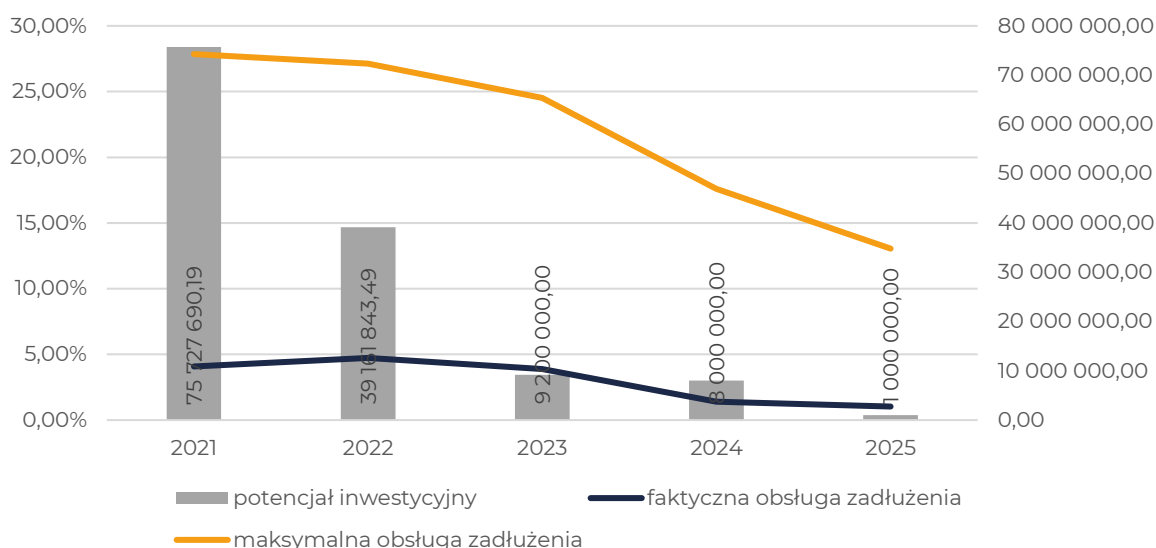
Źródło: opracowanie własne na podstawie sprawozdań budżetowych.

Potencjał inwestycyjny

Wykres poniżej przedstawia kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia Powiatu Radomskiego na lata 2021-2025 zgodnie z uchwałą Nr 352/XXXII/2021 Rady Powiatu w Radomiu z dnia 18 czerwca 2021 r. w sprawie zmiany uchwały Nr 267/XXVI/2020 Rady Powiatu w Radomiu z dnia 28 grudnia 2020 roku dotyczącej Wieloletniej Prognozy Finansowej Powiatu Radomskiego. Pozwala on na ocenę możliwości inwestycyjno-kredytowych Powiatu w przyszłości.

Zgodnie z art. 243 ustawy o finansach publicznych, dopuszczalna wysokość spłaty zobowiązań jednostki w danym roku (faktyczna obsługa zadłużenia) nie może przekroczyć indywidualnie liczonego, maksymalnego wskaźnika obsługi zadłużenia. Jak wynika z wykresu, obecny kształt obsługi zadłużenia Powiatu Radomskiego pozwala na obsługę dodatkowych zobowiązań. Najniższa różnica między wskaźnikami występuje w 2025 roku i wynosi 12,02%.

Ryc. 25. Kształtowanie się wskaźnika obsługi zadłużenia Powiatu Radomskiego na lata 2021-2025

Źródło: opracowanie własne na podstawie uchwały Nr 352/XXXII/2021 Rady Powiatu w Radomiu z dnia 18 czerwca 2021 r. w sprawie zmiany uchwały Nr 267/XXVI/2020 Rady Powiatu w Radomiu z dnia 28 grudnia 2020 roku dotyczącej Wieloletniej Prognozy Finansowej Powiatu Radomskiego.

Dodatkowo na wykresie przedstawiono potencjał inwestycyjny Powiatu rozumiany jako suma środków finansowych pozostałych do dyspozycji, po pokryciu wszystkich bieżących kosztów funkcjonowania (wydatków bieżących) oraz spłacie obecnie zaplanowanych rat kapitałowych (rozchodów) w latach 2021-2025. Wynika z niego, że potencjał inwestycyjny w tym okresie wyniesie około 133,1 mln zł, z czego ponad 75,7 mln zł wydatkowane będzie w 2021 roku. W większości inwestycje dotyczyć będą poprawy stanu infrastruktury Samodzielnego Publicznego Zespołu Zakładów Opieki Zdrowotnej w Pionkach poprzez rozbudowę infrastruktury, rewitalizację istniejącego budynku w jednej lokalizacji wraz z dokumentacją oraz zakupu pierwszego wyposażenia (etap I). Celem inwestycji jest poszerzenie dostępności do nowoczesnej bazy diagnostycznej i nowoczesnej aparatury medycznej w SPZZOZ w Pionkach.

2. Ocena jakości życia w Powiecie Radomskim na podstawie wyników badań ankietowych

Uzupełnieniem diagnozy stanu społeczno-gospodarczego Powiatu Radomskiego jest przeprowadzone badanie ankietowe wśród mieszkańców w formie kwestionariusza online. Jego celem było poznanie opinii dotyczącej jakości życia w Powiecie, zbadanie potrzeb mieszkańców oraz określenie priorytetów rozwojowych na najbliższe lata. Badania prowadzone były w dniach od 13 lipca do 15 września 2021 roku.

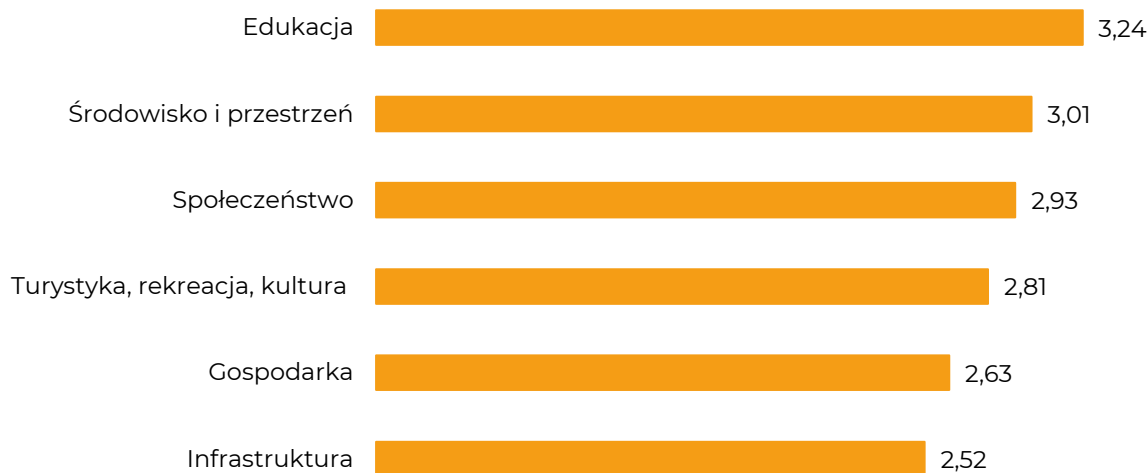
Respondenci odpowiadali na 14 pytań, które obejmowały takie bloki tematyczne jak gospodarka, infrastruktura, środowisko i przestrzeń, społeczeństwo, edukacja, turystyka, rekreacja i kultura. Łącznie zebrano 162 ankiety.

Wśród respondentów dominowali mężczyźni (51,2%). Pod względem wieku mieszkańców najwięcej z nich było w przedziale 31-40 lat (29%) oraz 41-40 (26,5%). Z kolei analizując strukturę wykształcenia, przeważały osoby z wykształceniem wyższym (75,9%), a następnie z wykształceniem średnim (16%). 75,3% wszystkich respondentów było osobami pracującymi.

Ocena sytuacji Powiatu

W ankiecie mieszkańcy Powiatu Radomskiego poproszeni zostali o ocenę w skali od 1 do 5 (gdzie 1 oznaczało ocenę bardzo złą, a 5 – ocenę bardzo dobrą), sytuacji w poszczególnych obszarach funkcjonowania regionu. Najlepiej respondenci ocenili działania w zakresie edukacji (średnia ocen 3,24) oraz jakość środowiska i przestrzeni (średnia ocena 3,01). Najgorzej oceniono infrastrukturę (średnia ocen 2,52) oraz gospodarkę (średnia ocen 2,63). Średni wynik Powiatu Radomskiego dla wszystkich badanych obszarów wyniósł 2,86.

Ryc. 26. Poziom rozwój poszczególnych obszarów według ankietowanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet

Tabela poniżej przedstawia najwyżej i najniżej oceniane przez ankietowanych elementy w poszczególnych obszarach. Najniżej ze wszystkich obszarów oceniony został poziom świadomości ekologicznej mieszkańców (2,25) oraz dostęp do usług medycznych (szpitale, gabinety specjalistyczne, ośrodki zdrowia) (2,34). Mieszkańcy wskazywali również na duży problem w zakresie połączeń komunikacyjnych z Miastem Radom i innymi powiatami

oraz zły stan infrastruktury melioracji szczegółowej (rowy, sieć drenarska, przepusty, itp.). Powyższe elementy uzyskały średnią ocenę poniżej 2,4.

Ryc. 27. Najwyżej i najniżej oceniane elementy w poszczególnych obszarach według ankietowanych

Obszar	Najwyżej oceniane:	Najniżej oceniane:
Społeczeństwo	Jakość funkcjonowania i obsługi klientów w Starostwie Powiatowym	Dostęp do usług medycznych (szpitale, gabinety specjalistyczne, ośrodki zdrowia)
Gospodarka	Dostępność instytucji i placówek usługowych	Połączenia komunikacyjne z Radomiem i innymi powiatami
Środowisko i przestrzeń	Walory środowiska przyrodniczego (las, tereny zielone, zbiorniki wodne)	Świadomość ekologiczna mieszkańców
Infrastruktura	Jakość dróg powiatowych, dojazdowych do sąsiednich miejscowości	Infrastruktura melioracji szczegółowej (rowy, sieć drenarska, przepusty, itp.)
Turystyka, rekreacja, kultura	Atrakcyjność turystyczną Powiatu (liczbę atrakcji turystycznych, turystyczną infrastrukturę techniczną, dostępność komunikacyjną)	Działania promocyjne Powiatu, mające na celu pozyskanie potencjalnych turystów
Edukacja	Dostępność szkół ponadpodstawowych na terenie Powiatu	Dostępność wsparcia dla nauczycieli, rodziców i dzieci oferowanego przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną na terenie Powiatu

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet

Należy podkreślić, że żadna dziedzina funkcjonowania Powiatu nie została oceniona średnio powyżej 4,0. Najwyżej mieszkańcy cenią sobie walory środowiska przyrodniczego (las, tereny zielone, zbiorniki wodne) (3,67), dostępność szkół ponadpodstawowych na terenie Powiatu (3,57), jakość kształcenia w szkołach ponadpodstawowych (3,37) oraz jakość funkcjonowania i obsługi klientów w Starostwie Powiatowym (3,32).

Pożądane priorytety rozwojowe

W ankiecie należało również wskazać główne priorytety rozwojowe Powiatu, na które powinno się zwrócić szczególną uwagę w okresie realizacji Strategii do 2030 r. Wśród najczęściej wskazywanych znalazła się poprawa infrastruktury drogowej (chodników, dróg) (11,3%), stworzenie spójnej sieci ścieżek pieszo-rowerowych na obszarze całego Powiatu (9,9%), poprawa dostępu do opieki zdrowotnej (9,7%) oraz poprawa funkcjonowania transportu zbiorowego (7,5%). Respondenci wskazywali także na konieczność zwiększenia dostępności Internetu, wspierania rozwoju przedsiębiorczości i ułatwienia zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej, poprawę poziomu czystości wód powierzchniowych i podziemnych oraz poprawę świadomości ekologicznej mieszkańców.

Ryc. 28. Główne priorytety rozwoju Powiatu Radomskiego według ankietowanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet.

Dodatkowo mieszkańcy poproszeni zostali o wskazanie wizytówki Powiatu Radomskiego, która może stanowić o jego konkurencyjności i wyróżniać go na tle innych jednostek, tj.:

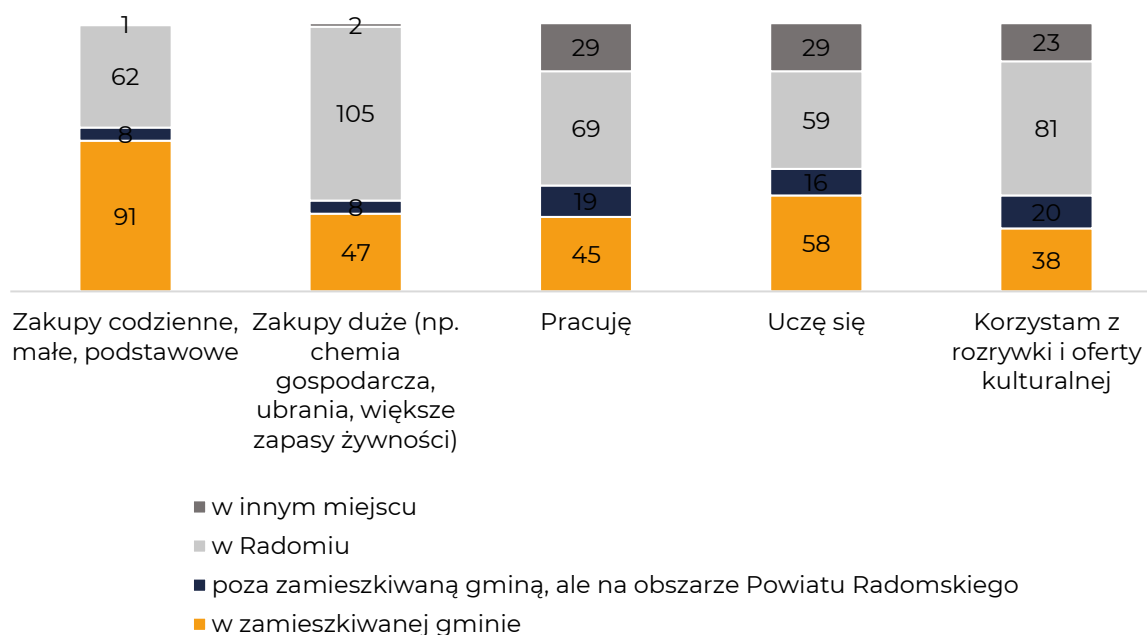
- niższe koszty życia niż w dużych miastach, łatwość osiedlania się - **46 odpowiedzi**,
- atrakcje turystyczne, parki rozrywki, nieskażona przyroda - **44 odpowiedzi**,
- dobra komunikacja na tle kraju (lotnisko, drogi ekspresowe, kolej, drogi lokalne) - **36 odpowiedzi**,
- nowe technologie, innowacje, duże firmy - **24 odpowiedzi**,
- ekologiczne rolnictwo, rodzinne gospodarstwa rolne - **12 odpowiedzi**.

Z uzyskanych odpowiedzi wynika, że mieszkańcy najbardziej cenią sobie niższe koszty życia w Powiecie niż w dużych miastach oraz walory przyrodnicze i turystyczne regionu.

Zaspokajanie podstawowych potrzeb mieszkańców

Kolejnym elementem, który podlegał ocenie był poziom zaspokajania podstawowych potrzeb mieszkańców przez Powiat Radomski, a także siła oddziaływania innych ośrodków, poza Powiatem. Jak wskazują wyniki, respondenci najczęściej robią codzienne zakupy w zamieszkiwanej gminie (56%), jednak po większe zakupy jadą do Radomia (65%). Miejsca pracy, nauki lub rozrywki i kultury są już dość zróżnicowane. Pierwszym wyborem ankietowanych jest Miasto Radom, w którym pracuje 43% osób, 36% się uczy, a 50% korzysta z rozrywki i oferty kulturalnej. Kolejnym wyborem jest zamieszkiwana gmina, a następnie inne miejsca poza Powiatem Radomskim i Miastem Radom.

Ryc. 29. Miejsca wykonywania podstawowych czynności według ankietowanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników ankiet.

Wyniki wyraźnie wskazują, że Miasto Radom zaspakaja wiele kluczowych potrzeb mieszkańców Powiatu Radomskiego. Należy zatem położyć duży nacisk na pogłębianie i podnoszenie skuteczności współpracy między Powiatem Radomskim a Miastem Radom, w celu ułatwienia mieszkańcom korzystania z usług obu jednostek, przy jednoczesnym rozwoju komunikacji (sieci drogowe, ścieżki rowerowe, transport publiczny).

3. Analiza SWOT

Analiza SWOT jest powszechnie wykorzystywana w jednostkach administracji publicznej jako narzędzie diagnozy strategicznej. Pozwala ona porównać silne i słabe strony jednostki wynikające z otoczenia wewnętrznego, z szansami i zagrożeniami dla rozwoju płynącymi z otoczenia zewnętrznego, a także określić ich wzajemne oddziaływanie. Analizę dokonano w oparciu o:

1. Wnioski z opisu charakterystyki Powiatu,
2. Dane liczbowe, opisowe i przestrzenne z Powiatu oraz ze źródeł zewnętrznych,
3. Wyniki badań ankietowych,
4. Wnioski z warsztatu diagnostycznego z Włodarzem Powiatu oraz wybranymi pracownikami Starostwa Powiatowego dotyczącego określenia mocnych i słabych stron Powiatu Radomskiego oraz szans i zagrożeń.

Analizę SWOT dla Powiatu Radomskiego przedstawia poniższe zestawienie:

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
– dogodne położenie geograficzne, – dobrze rozwinięta sieć dróg, – bliskość większych ośrodków miejskich (Radomia, Warszawy, Kielc, Łodzi), – korzystna sytuacja demograficzna (wzrost liczby mieszkańców, stabilne dodatnie saldo migracji, dodatni przyrost naturalny), – funkcjonowanie podstrefy Tarnobrzkiej SSE Euro-Park Wisłosan w Pionkach, podstrefy SSE Starachowice w Iłży, – wysoka efektywność działań podejmowanych przez PUP, – wysokie tempo rozwoju przedsiębiorczości, – korzystne warunki topograficzne do rozwoju rolnictwa oraz związanej z nim działalności przetwórczej, – specjalizacja produkcji rolnej („zagłębie paprykowe”) – walory przyrodnicze, relatywnie wysoki wskaźnik lesistości, – aktywność i współpraca istniejących NGO, – rozbudowana sieć placówek edukacyjnych, – wysoki poziom nauczania, na który wskazują dobre wyniki egzaminów maturalnych, – dobrze rozwinięty system poradni psychologiczno-pedagogicznych,	– kształt powiatu, tzw. obwarzanek, – brak zintegrowanego transportu publicznego, – słaba infrastruktura ścieżek rowerowych, – brak koordynacji działań w zakresie planowania przestrzennego, – niska dostępność komunikacyjna niektórych obszarów Powiatu, – konieczność ciągłej modernizacji dróg powiatowych zmniejszająca wielkość nakładów inwestycyjnych w pozostałych obszarach, – lokalizacja Starostwa Powiatowego w Radomiu, – starzejące się społeczeństwo, – trudna sytuacja na rynku pracy (wysokie bezrobocie, niskie płace, brak atrakcyjnych ofert pracy, migracje zarobkowe mieszkańców poza obszar powiatu), – niska dostępność usług publicznych, – niski wskaźnik PKB na mieszkańca, – brak dużych przedsiębiorstw, – duże rozdrobnienie gospodarstw rolnych, – niekorzystne warunki glebowe (przewaga gruntów o niskich klasach bonitacyjnych) – niewystarczająco rozwinięty sektor NGO, – niewielka baza majątkowa we wła-

- duża liczba pałaców i dworów stanowiąca ciekawą ofertę dla turystów.

- daniu Starostwa Powiatowego, utrudniająca realizację planowanych działań,
- relatywnie duża przestępczość oraz rosnący problem przemocy domowej.

SZANSE

- sąsiedztwo Miasta Radomia,
- promocja produktów regionalnych,
- międzynarodowa promocja Powiatu dzięki współpracy zagranicznej,
- bliskość portu lotniczego,
- modernizacja linii kolejowej Radom – Warszawa,
- intensywny rozwój ekonomii społecznej jako narzędzia do tworzenia nowych miejsc pracy,
- nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej,
- podjęte działania w zakresie restrukturyzacji szpitali w Pionkach i Iłży.

ZAGROŻENIA

- niekorzystne trendy demograficzne,
- zmiany klimatyczne skutkujące pojawianiem się nagłych i gwałtownych zjawisk atmosferycznych, okresów suszy, stepowaniem obszaru powiatu,
- braki na rynku pracy szczególnie związane z niewystarczającą liczbą lekarzy i pielęgniarek,
- starzejąca się kadra pedagogiczna;
- spadek liczby uczniów,
- konkurencja dużych ośrodków miejskich w zakresie usług publicznych (edukacyjnych, zdrowotnych, kulturalnych, turystycznych),
- wzrost natężenia ruchu samochodowego z powodu niskiej jakości połączeń transportu zbiorowego,
- odpływ ludzi młodych do większych ośrodków miejskich,
- niewystarczający poziom finansowania oświaty,
- niewystarczająca współpraca i dialog pomiędzy gminami a Powiatem oraz Miastem Radom.

CZĘŚĆ 2: STRATEGICZNE KIERUNKI ROZWOJU

1. Misja i wizja

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 roku jest kluczowym dokumentem, w którym na podstawie diagnozy aktualnej sytuacji społeczno-gospodarczej oraz opinii mieszkańców, określono zarówno mocne strony decydujące o potencjale Powiatu, jak i obszary problemowe, którym w kolejnych latach należy poświęcić szczególną uwagę.

W procesie tworzenia i realizacji Strategii istotne jest określenie misji i wizji Powiatu. Są to dwa elementy ukazujące w sposób czytelny i spójny najważniejsze kierunki rozwoju.

Misja koncentruje się na podstawowych wartościach, które przyświecają władzom Powiatu i jego mieszkańcom w działaniach zmierzających do rozbudowy potencjału regionu. Stanowi zatem jasny drogowskaz, w jakim kierunku rozwijać się będzie Powiat Radomski oraz jakie wartości uznaje za nadrzędne.

To także odpowiedź na pytania: Kim jesteśmy? Czym się zajmujemy? Co jest naszym priorytetem?

Uwzględniając przyjęte założenia **MISJA Powiatu Radomskiego** brzmi:

Powiat Radomski buduje i pogłębia poczucie więzi łączącej lokalną wspólnotę, motywuje ją do podejmowania działań służących zrównoważonemu rozwojowi oraz zaspakajania potrzeby mieszkańców w oparciu o swój potencjał.

Z kolei **wizja** to obraz Powiatu, który będzie efektem realizacji przyjętych w Strategii działań. Ukazuje Powiat Radomski w perspektywie strategicznej – do 2030 roku. Wizja została wypracowana przy aktywnym udziale mieszkańców. Ma on podkreślać przyjęte w misji wartości oraz ich wpływ na kształtującą się rzeczywistość.

Celem wizji jest motywowanie i inspirowanie do działania zarówno władz Powiatu jak i jego mieszkańców na rzecz osiągnięcia przedstawionych w Strategii celów.

WIZJA Powiatu Radomskiego to:

Powiat Radomski to miejsce bezpieczne i przyjazne, którego mieszkańcy tworzą nowoczesną wspólnotę świadomą swojej tożsamości lokalnej.

Powiat Radomski skupiać się będzie zatem na działaniach, których celem jest zagwarantowanie zrównoważonego i spójnego rozwoju całego obszaru, dbając o podnoszenie jakości życia mieszkańców. Budowa potencjału Powiatu i wzmacnianie jego konkurencyjności opierać się będzie nie tylko na wspieraniu innowacyjności gospodarki, ale także na rozszerzaniu i poprawie jakości usług społecznych oraz czerpaniu z bogatej tradycji i historii regionu.

Na podstawie przyjętych misji i wizji opracowano cele oraz priorytetowe zadania, które stanowią praktyczne narzędzie realizacji założeń Strategii.

2. Obszary strategiczne, cele i kierunki działań

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy sytuacji gospodarczej, społecznej i przestrzennej oraz uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych, a także w procesie konsultacji przeprowadzonych z władzami Powiatu w formie wywiadu pogłębionego oraz z mieszkańcami w formie ankiety, dążąc do osiągnięcia stanu Powiatu opisanego w wizji rozwoju, określono 3 cele strategiczne, którymi są:

Cel strategiczny I: Zapewnienie mieszkańcom Powiatu wysokiego standardu życia poprzez podnoszenie jakości i dostępności usług w obszarze zdrowia, edukacji i pomocy społecznej

Cel strategiczny II: Zrównoważony i spójny rozwój przestrzenny Powiatu przy zachowaniu jego walorów przyrodniczych

Cel strategiczny III: Wzrost konkurencyjności Powiatu dzięki wykorzystaniu jego potencjału gospodarczego, kulturalnego oraz turystycznego

Cele obejmują wszystkie obszary kluczowe dla rozwoju Powiatu, które należą do kompetencji Starostwa.

Dla każdego z celów strategicznych przyjęto cele operacyjne stanowiące ich uszczegółowienie.

CELE STRATEGICZNE		
Cel strategiczny I: Zapewnienie mieszkańcom Powiatu wysokiego standardu życia poprzez podnoszenie jakości i dostępności usług w obszarze zdrowia, edukacji i pomocy społecznej	Cel strategiczny II: Zrównoważony i spójny rozwój przestrzenny Powiatu przy zachowaniu jego walorów przyrodniczych	Cel strategiczny III: Wzrost konkurencyjności Powiatu dzięki wykorzystaniu jego potencjału gospodarczego, kulturalnego oraz turystycznego
CELE OPERACYJNE		
1.1: Rozwój usług pomocy społecznej, pieczy zastępczej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	2.1: Poprawa dostępności komunikacyjnej Powiatu i mobilności mieszkańców	3.1: Rozwój przedsiębiorczości oraz przeciwdziałanie bezrobociu
1.2: Podniesienie jakości kształcenia i rozwój placówek edukacyjnych Powiatu	2.2: Rozwój współpracy w zakresie kształtowania atrakcyjnej przestrzeni publicznej dla mieszkańców i przedsiębiorców	3.2: Rozwój infrastruktury turystycznej
1.3: Zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców Powiatu	2.3: Poprawa stanu środowiska naturalnego	3.3: Promocja Powiatu i jego oferty turystyczno-gospodarczej

Wskazane cele strategiczne oraz operacyjne wynikają z wniosków płynących z opracowanej diagnozy oraz opinii mieszkańców i władz Powiatu na temat sytuacji w regionie oraz najistotniejszych wyzwań.

Cel strategiczny I:

Zapewnienie mieszkańcom Powiatu wysokiego standardu życia poprzez podnoszenie jakości i dostępności usług w obszarze zdrowia, edukacji i pomocy społecznej

Zapewnienie wysokiego standardu życia mieszkańców to główne zadanie władz Powiatu. W tym celu niezbędny jest ciągły rozwój i poszerzanie zakresu usług świadczonych przez instytucje publiczne w kluczowych obszarach życia, takich jak opieka zdrowotna, edukacja oraz pomoc społeczna.

W obszarze **wsparcia osób zagrożonych wykluczeniem**, szczególnie z niepełnosprawnością, niezbędne jest zapewnienie odpowiedniego systemu opieki poprzez sukcesywny rozwój placówek zarówno o charakterze dziennym, jak i stacjonarnym, przy jednoczesnym podnoszeniu ich standardów i poszerzaniu oferty.

Jak pokazują prognozy demograficzne społeczność Powiatu będzie się starzeć, co w konsekwencji spowoduje wzrost liczby osób starszych, dla których konieczne stanie się zapewnienie nie tylko odpowiedniej opieki, ale także oferty usług utrzymujących ich aktywność oraz umożliwiających atrakcyjne spędzanie czasu wolnego.

Konieczne będzie także **dostosowanie oferty edukacyjnej placówek szkolnych** prowadzonych przez Powiat Radomski zarówno do sytuacji demograficznej związanej ze spadkiem liczby dzieci, jak i do wymogów dynamicznie zmieniającego się rynku pracy (szkolnictwo zawodowe). Aby sprostać konkurencji placówek spoza Powiatu, niezbędne wydaje się, oprócz stałego rozwoju infrastruktury oraz podnoszeniu kwalifikacji zawodowych nauczycieli, wprowadzenie sprawnego Zintegrowanego Systemu Zarządzania Oświatą. Umożliwi to elastyczne, a przede wszystkim szybkie i skuteczne reagowanie sieci szkół na zmiany zachodzące w regionie i kraju. Tworzona będzie także oferta skierowana do dzieci niepełnosprawnych w celu zapewnienia im odpowiedniej opieki oraz wsparcia w procesie edukacji.

Kluczowe dla jakości życia mieszkańców jest zapewnienie **dobrego stanu zdrowia** poprzez łatwy dostęp do podstawowych i specjalistycznych usług zdrowotnych oferowanych przez szpitale w Iłży i Pionkach. W tym celu władze Powiatu nie tylko modernizują bazę lokalową i wyposażenie oraz poprawiają skuteczność administracji i zarządzania, ale także podejmują działania zmierzające do zapewnienia odpowiedniej obsady personelu, gwarantują wysoki standard pracy, jak również realizują działania profilaktyczne skierowane do mieszkańców.

Cel strategiczny II:

Zrównoważony i spójny rozwój przestrzenny Powiatu przy zachowaniu jego walorów przyrodniczych

Zrównoważony rozwój Powiatu obejmuje również konieczność zagwarantowania spójności i dostępności całego obszaru w wymiarze komunikacyjnym. Jak pokazała diagnoza w tym zakresie sytuacja w Powiecie jest bardzo zróżnicowana, a najgorzej z centrum skomunikowana jest część południowa. Dlatego władze samorządowe nadal podejmować będą wysiłki na rzecz **podnoszenia jakości infrastruktury drogowej**. Wpłynie to nie tylko na możliwość łatwiejszego i szybszego poruszania się w obrębie Powiatu, ale także ułatwi integrację i współpracę poszczególnych jego części. Wyższy standard sieci drogowej wpłynie także na bezpieczeństwo ruchu drogowego.

Jednocześnie prowadzone będą działania w celu **rozwoju zintegrowanego transportu zbiorowego** obejmującego zarówno operatorów publicznych, jak i prywatnych.

Sprawnie funkcjonujący Powiat, to także dobra współpraca z gminami wchodzącymi w jego skład oraz powiatami sąsiadującymi. Wzajemne wsparcie udzielane przez poszczególne jednostki samorządu terytorialnego pozwoli na skuteczniejsze działania skierowane na rozwój infrastruktury, co bezpośrednio przełoży się na poprawę standardu życia mieszkańców. Z kolei utworzenie spójnej oferty terenów inwestycyjnych ułatwi promocję i przyciąganie nowych inwestorów, a co za tym idzie, tworzenie nowych miejsc pracy.

Skuteczna i szybsza realizacja tych zadań możliwa będzie dzięki wprowadzanej informatyzacji Urzędu oraz rozwojowi sieci szerokopasmowego Internetu dostępnego dla jak największego grona odbiorców indywidualnych i instytucjonalnych.

Wszystkie te działania realizowane będą z poszanowaniem i **dbałością o środowisko naturalne** i różnorodność biologiczną zapewniając ochronę najcenniejszych przyrodniczo obszarów stanowiących ważny potencjał regionu. W tym kontekście nacisk kładziony będzie także na rozwój transportu niskoemisyjnego oraz sieci ścieżek rowerowych jako alternatywy dla ruchu samochodowego.

Cel strategiczny III:

Wzrost konkurencyjności Powiatu dzięki wykorzystaniu jego potencjału gospodarczego, kulturalnego oraz turystycznego

Wzmacnianie potencjału Powiatu Radomskiego opierać się będzie na wykorzystaniu jego najważniejszych zasobów, do których należą przede wszystkim kapitał ludzki, gospodarka, środowisko naturalne oraz bogata tradycja i kultura.

Powiat realizować będzie skuteczne działania na rzecz **przeciwdziałania bezrobociu oraz aktywizacji zawodowej bezrobotnych**. W tym duchu przygotowywana zostanie także oferta edukacyjna w zakresie kształcenia zawodowego dostosowana do aktualnych i przyszłych potrzeb rynku pracy, aby zatrzymać odpływ młodych ludzi. Władze Powiatu będą podejmowały wysiłki w celu zapewnienia odpowiednich warunków dla dalszego rozwoju przedsiębiorczości wśród mieszkańców, zachęcania ich do podejmowania własnej działalności gospodarczej. Jednocześnie prowadzona będzie kampania wśród wszystkich grup społecznych, a szczególnie młodzieży szkolnej i seniorów, na temat **praw konsumentów**, także w zdobywającej coraz większą popularność sprzedaży Internetowej.

Odpowiednia **promocja Powiatu** niezbędna jest w celu budowania pozytywnego wizerunku regionu nie tylko wśród mieszkańców, ale przede wszystkim wśród potencjalnych turystów zainteresowanych bogatą kulturą i historią ziemi radomskiej. W tym celu rozwijana będzie oferta turystyczna obejmująca zarówno rewitalizację zabytków, budowę nowej infrastruktury wypoczynkowej, ale także szeroki wachlarz wydarzeń kulturalnych i sportowych o zasięgu ponadlokalnym realizowanych wspólnie z samorządami gminnymi. W swoich działaniach Władze Powiatu odwoływać się będą do tradycji i potencjału regionu, budując jego atrakcyjność na lokalnych produktach i zasobach.

Osiągnięcie wyznaczonych celów możliwe będzie dzięki realizacji kluczowych działań zaproponowanych w procesie prac nad Strategią.

CEL STRATEGICZNY I: ZAPEWNIENIE MIESZKAŃCOM POWIATU WYSOKIEGO STANDARDU ŻYCIA POPRZECZ PODNOSZENIE JAKOŚCI I DOSTĘPNOŚCI USŁUG W OBSZARZE ZDROWIA, EDUKACJI I POMOCY SPOŁECZNEJ

CEL OPERACYJNY	DZIAŁANIA
Cel operacyjny 1.1: Rozwój usług pomocy społecznej, pieczy zastępczej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	1.1.1. Poszerzanie oferty placówek pomocy społecznej w zakresie całodobowych i dziennych usług opiekuńczo-rehabilitacyjnych, w tym budowa centrum opiekuńczo-mieszkalnego; 1.1.2. Podnoszenie standardów funkcjonowania placówek pomocy społecznej poprzez modernizację infrastruktury oraz podnoszenie kompetencji kadry socjalnej; 1.1.3. Poszerzanie oferty usług opiekuńczych w domu m.in. w formie asystenta rodziny, pomocy wytchnieniowej, rehabilitacji domowej; 1.1.4. Rozwijanie rodzinnych form pieczy zastępczej; 1.1.5. Aktywizacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnością poprzez wspieranie tworzenia zakładów aktywności zawodowej, spółdzielni socjalnych oraz centrum integracji społecznej; 1.1.6. Likwidacja barier funkcjonalnych w obiektach użyteczności publicznej dla osób z niepełnosprawnością; 1.1.7. Rozszerzanie oferty skierowanej do osób starszych; 1.1.8. Budowanie świadomości społecznej i akceptacji dla osób z dysfunkcjami poprzez edukację społeczną, promocję zachowań prospołecznych i działania integracyjne;
Cel operacyjny 1.2: Podniesienie jakości kształcenia i rozwój placówek edukacyjnych Powiatu	1.2.1. Rozbudowa i modernizacja bazy dydaktycznej i sportowej; 1.2.2. Dostosowanie kierunków nauczania do aktualnych potrzeb lokalnego, wojewódzkiego i krajowego rynku pracy; 1.2.3. Stworzenie mechanizmów centralnego zarządzania oświatą poprzez wdrożenie Zintegrowanego Systemu Zarządzania Oświatą; 1.2.4. Doskonalenie kwalifikacji pracowników oświaty w szkołach i placówkach oraz podnoszenie kompetencji uczniów; 1.2.5. Wspieranie rozwoju szkolnictwa specjalnego, w tym dostosowywanie placówek edukacyjnych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami; 1.2.6. Utworzenie Uniwersytetu III Wieku; 1.2.7. Promocja placówek edukacyjnych zarówno wśród uczniów z Powiatu, jak i całego regionu;
Cel operacyjny 1.3: Zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców Powiatu	1.3.1. Modernizacja i rozwój placówek opieki zdrowotnej; 1.3.2. Podniesienie dostępności i jakości opieki zdrowotnej poprzez poprawę warunków pracy kadry medycznej oraz zwiększenie liczby lekarzy (np. przez wprowadzenie programu stypendialnego dla studentów medycyny);

- 1.3.3. Prowadzenie działań profilaktyki zdrowotnej;
- 1.3.4. Promocja zdrowego stylu życia wśród mieszkańców;
- 1.3.5. Współpraca z Policją i Strażą Pożarną na rzecz zachowania wysokich standardów bezpieczeństwa obywateli

CEL STRATEGICZNY II: ZRÓWNOWAŻONY I SPÓJNY ROZWÓJ PRZESTRZENNY POWIATU PRZY ZACHOWANIU JEGO WALORÓW PRZYRODNICZYCH

CEL OPERACYJNY	DZIAŁANIA
Cel operacyjny 2.1: Poprawa dostępności komunikacyjnej Powiatu i mobilności mieszkańców	2.1.1. Budowa i modernizacja dróg powiatowych oraz współpraca z gminami i województwem w zakresie rozwoju spójnej i bezpiecznej sieci komunikacji drogowej w regionie; 2.1.2. Poprawa jakości infrastruktury drogowej szczególnie w zakresie bezpieczeństwa ruchu; 2.1.3. Stworzenie zintegrowanego systemu komunikacji uwzględniającego zbiorowy transport publiczny i prywatny ze szczególny uwzględnieniem rozwiązań nisko- i zeroemisyjnych; 2.1.4. Rozbudowa sieci ścieżek rowerowych zarówno z funkcją komunikacyjną jak i turystyczną; 2.1.5. Wsparcie rozwoju infrastruktury sieci Internetu szerokopasmowego oraz wspieranie rozwoju usług elektronicznych;
Cel operacyjny 2.2: Rozwój współpracy w zakresie kształtowania atrakcyjnej przestrzeni publicznej dla mieszkańców i przedsiębiorców	2.2.1. Współpraca z gminami w zakresie opracowywania planów miejscowych zgodnych z regułami i porządkiem architektoniczno-budowlanym; 2.2.2. Wspieranie działań w zakresie rozwoju infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i gazowej w Powiecie; 2.2.3. Współpraca z gminami w zakresie kompleksowego przygotowywania terenów pod działalność gospodarczą i nowe budownictwo mieszkaniowe; 2.2.4. Poprawa jakości i efektywności usług świadczonych przez Starostwo Powiatowe w Radomiu i jednostki podległe m.in. poprzez informatyzację (e-usługi) oraz wdrożenie cyfrowego systemu komunikacji społecznej i zarządzania oświatą; 2.2.5. Stałe aktualizowanie i rozwijanie e-usług w zakresie geodezji i kartografii; 2.2.6. Wzmacnianie skutecznej współpracy w zakresie rozwoju Powiatu z Miastem Radom oraz gminami;
Cel operacyjny 2.3: Poprawa stanu środowiska naturalnego	2.3.1. Ochrona cennych przyrodniczo obszarów przed degradacją; 2.3.2. Propagowanie i wspieranie działań w zakresie ochrony powietrza, wód oraz gleb; 2.3.3. Wspieranie działań w zakresie uporządkowania gospodarki odpadami, w tym w procesie usuwania i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest; 2.3.4. Upowszechnienie oraz wspieranie stosowania metod rolnictwa ekologicznego i rozwoju produkcji

żywności ekologicznej;

- 2.3.5. Prowadzenie zrównoważonej gospodarki leśnej w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa;
- 2.3.6. Zwiększenie efektywności zapobiegania i usuwania skutków klęsk żywiołowych;
- 2.3.7. Planowanie, realizacja i monitoring działań z zakresu zarządzania kryzysowego w Powiecie;
- 2.3.8. Promowanie wśród mieszkańców wiedzy na temat zachowań proekologicznych oraz dbania o środowisko naturalne;

CEL STRATEGICZNY III: WZROST KONKURENCYJNOŚCI POWIATU DZIĘKI WYKORZYSTANIU JEGO POTENCJAŁU GOSPODARCZEGO, KULTURALNEGO ORAZ TURYSTYCZNEGO

CEL OPERACYJNY	DZIAŁANIA
Cel operacyjny 3.1: Rozwój przedsiębiorczości oraz przeciwdziałanie bezrobociu	3.1.1. Współpraca z gminami w zakresie opracowania wspólnej oferty inwestycyjnej i rozwoju atrakcyjnych terenów inwestycyjnych; 3.1.2. Rozwój oferty usług świadczonych przez instytucje rynku pracy na rzecz aktywizacji zawodowej; 3.1.3. Promocja zawodów technicznych jako dobrej perspektywy na rynku pracy w oparciu o przemysłowe i rzemieślnicze tradycje regionu; 3.1.4. Prowadzenie edukacji konsumenckiej skierowanej do wszystkich grup społecznych;
Cel operacyjny 3.2: Rozwój infrastruktury turystycznej	3.2.1. Tworzenie i promocja powiatowych produktów turystycznych w oparciu o lokalną historię i tradycję; 3.2.2. Poszerzanie oferty turystycznej wraz z niezbędną infrastrukturą zarówno w obrębie Powiatu, jak i będących częścią szlaków ponadregionalnych lub krajowych we współpracy z gminami; 3.2.3. Utworzenie interaktywnej aplikacji mobilnej promującej ofertę turystyczną i kulturalną Powiatu; 3.2.4. Rozwój układu komunikacyjnego, w tym sieci ścieżek rowerowych, w zakresie ułatwiającym dostęp do atrakcji turystycznych Powiatu; 3.2.5. Utworzenie interaktywnej mapy ścieżek rowerowych Powiatu; 3.2.6. Wspieranie rozwoju bazy noclegowej i gastronomicznej; 3.2.7. Wspieranie renowacji i rewitalizacji obiektów zabytkowych i pomników historii na terenie Powiatu Radomskiego;
Cel operacyjny 3.3: Promocja Powiatu i jego oferty turystyczno-gospodarczej	3.3.1. Wspieranie organizacji imprez kulturalnych, sportowych i gospodarczych o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym na terenie Powiatu; 3.3.2. Wypromowanie wydarzenia o randze krajowej organizowanego na terenie Powiatu, które mogłoby stać się wizytówką całego subregionu; 3.3.3. Inicjowanie współpracy międzynarodowej.

3. Spójność kierunków rozwoju z innymi dokumentami strategicznymi

Cele strategiczne oraz cele operacyjne ujęte w niniejszej Strategii odnoszą się do zidentyfikowanych problemów i potencjału rozwojowego Powiatu Radomskiego. Cele Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 roku są również spójne z dokumentami strategicznymi wyższego rzędu o randze krajowej i wojewódzkiej. Wynika z tego, iż komplementarność celów wyznaczonych w Strategii z innymi działaniami oraz priorytetami wpływa na skuteczność i efektywność realizacji dokumentu.

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku stanowi podstawowy i nadrzędny dokument strategiczny regionu, przesądzający o kierunkach prowadzonej przez samorząd województwa mazowieckiego polityki, a także przenoszący na poziom regionalny ustalenia dokumentów krajowych i unijnych i ustanawiający ramy do tworzenia bardziej szczegółowych dokumentów na poziomie regionu. Strategia wpisuje się w ramy czasowe przyszłej perspektywy programowania Unii Europejskiej oraz przenosi na poziom regionalny zapisy dokumentów przyjętych przez rząd Rzeczypospolitej Polskiej i Komisję Europejską.

W Strategii rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku „Innowacyjne Mazowsze” za priorytetowy cel strategiczny przyjęto:

Rozwój produkcji ukierunkowanej na eksport w przemyśle zaawansowanych i średniozaawansowanych technologii oraz w przemyśle i przetwórstwie rolno-spożywczym.

Oprócz celu priorytetowego w dokumencie przyjęto trzy cele strategiczne:

1. *Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii,*
2. *Poprawę dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego,*
3. *Poprawę jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki.*

Uzupełnieniem powyższych celów strategicznych są dwa ramowe cele strategiczne:

1. *Zapewnienie gospodarcze zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowiska,*
2. *Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia.*

Poniższa tabela przedstawia spójność celów operacyjnych zawierających się w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 roku z kierunkami działań wskazanych w Strategii rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku.

Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 roku

Priorytetowy cel strategiczny: Rozwój produkcji ukierunkowanej na eksport w przemyśle zaawansowanych i średniozaawansowanych technologii oraz w przemyśle i przetwórstwie rolno-spożywczym:

2.2.
2.3.
3.1.

- Tworzenie warunków do generowania i absorpcji innowacji
- Rozwój produkcji: tworzenie warunków przyjaznych dla inwestorów i przedsiębiorców
- Wspieranie tworzenia i rozwoju przedsiębiorstw produkcyjnych
- Umieędzynarodowienie gospodarcze
- Tworzenie warunków do zwiększenia inwestycji pozarolniczych – głównie w przemyśle rolno-spożywczym

Cel strategiczny 1: Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii:

- Wykorzystanie i wzmacnianie specjalizacji regionalnych
- Wspieranie rozwoju nowych technologii, w szczególności biotechnologii i biomedycyny, nanotechnologii, fotoniki i optoelektroniki, technologii informacyjno-komunikacyjnych (TIK) i kosmicznych
- Wspieranie rozwoju miast regionalnych i subregionalnych
- Restrukturyzacja miast w celu wzmocnienia ich funkcji społeczno-gospodarczych
- Wzmacnianie potencjału rozwojowego i absorpcyjnego obszarów wiejskich
- Zwiększenie dostępu do szerokopasmowego Internetu i e-usług

2.1.
2.2.

Cel strategiczny 2: Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu oraz kształtowanie ładu przestrzennego:

- Zwiększenie dostępności komunikacyjnej wewnątrz regionu
- Spójność wewnątrzregionalna – koncentracja na najbardziej zaopóźnionych podregionach
- Rozwój form transportu przyjaznych dla środowiska i mieszkańców
- Zapobieganie nadmiernej suburbanizacji i kreowanie ładu przestrzennego
- Udrożnienie systemu tranzytowego

2.1.
2.2.

Cel strategiczny 3: Poprawa jakości życia oraz wykorzystanie kapitału ludzkiego i społecznego do tworzenia nowoczesnej gospodarki:

- Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego
- Aktywizacja rezerw rynku pracy oraz działania na rzecz poprawy sytuacji demograficznej
- Rozwój priorytetowych dla regionu dziedzin nauki
- Wzrost wykorzystania zasobów ludzkich poprzez zwiększenie mobilności zawodowej i przestrzennej
- Przeciwdziałanie zjawisku wykluczenia społecznego, integracja społeczna
- Wyrównanie szans edukacyjnych
- Podnoszenie standardów funkcjonowania infrastruktury społecznej oraz działania na rzecz ochrony zdrowia i bezpieczeństwa publicznego

1.1.
1.2.
1.3.
2.1.
3.1.

Ramowy cel strategiczny 1: Zapewnienie gospodarce regionu zdywersyfikowanego zaopatrzenia w energię przy zrównoważonym gospodarowaniu zasobami środowiska:

- Dywersyfikacja źródeł energii i jej efektywne wykorzystanie
- Wspieranie rozwoju przemysłu ekologicznego i eko-innowacji
- Zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska
- Modernizacja i rozbudowa lokalnych sieci energetycznych oraz poprawa infrastruktury przesyłowej
- Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym
- Poprawa jakości wód, odzysk/unieszkodliwianie odpadów, odnowa terenów skażonych oraz ograniczenie emisji zanieczyszczeń
- Produkcja energii ze źródeł odnawialnych

2.1.
2.3.

Ramowy cel strategiczny 2: Wykorzystanie potencjału kultury i dziedzictwa kulturowego oraz walorów środowiska przyrodniczego dla rozwoju gospodarczego regionu i poprawy jakości życia:

- Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału dziedzictwa kulturowego do zwiększenia atrakcyjności turystycznej regionu
- Upowszechnianie kultury i twórczości
- Kreowanie miast jako centrów aktywności kulturalnej
- Wspieranie rozwoju sektora kreatywnego
- Wykorzystanie dziedzictwa kulturowego w działalności gospodarczej

3.2.
3.3.

W Strategii rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku zidentyfikowano obszary strategicznej interwencji (OSI), w których występują problemy będące barierą rozwoju regionu. OSI zostały zidentyfikowane zgodnie z celami zapisanymi w Krajowej strategii rozwoju regionalnego (KSRR). W Planie zagospodarowania przestrzennego województwa mazowieckiego przedstawiono delimitację funkcjonalnych obszarów problemowych, które zawierają się w obszarach strategicznej interwencji. Zadania te przypisane zostały do określonego terytorium i wzajemnie zintegrowane. Celem wyznaczenia OSI i obszarów problemowych było umożliwienie koordynacji działań strategicznych wpisujących się w politykę rozwoju i planowania przestrzennego regionu i ułatwienie przyporządkowania właściwych narzędzi interwencji publicznej, co warunkuje większą skuteczność i efektywność podejmowanych działań.

W województwie mazowieckim na poziomie regionalnym zostały wyznaczone dwa typy OSI: problemowe oraz bieguny wzrostu. Powiat Radomski zaklasyfikowany został do radomskiego obszaru strategicznej interwencji, należącego do obszarów problemowych wymagających interwencji z poziomu regionalnego (wnioskowanego do włączenia do Programu Operacyjnego Polska Wschodnia), a także do obszarów o najniższym poziomie dostępu do usług publicznych wyznaczonych na poziomie województwa mazowieckiego oraz w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego.

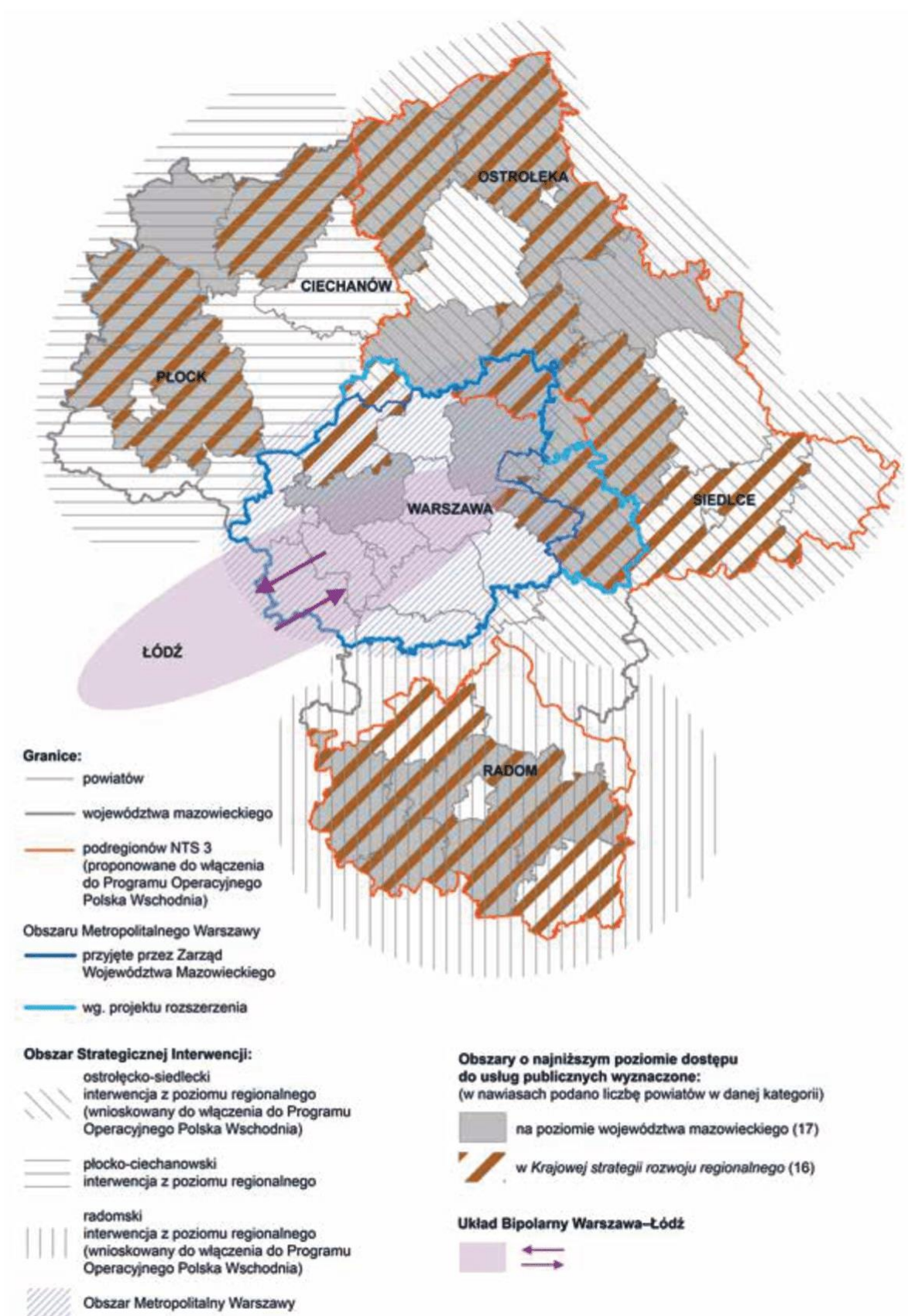
Obszar radomski obejmuje całą południową część województwa mazowieckiego. W podziale OSI na typy, obszar ten wyznaczony został jako problemowy, zgodnie z celami KSRR:

2.2. Wspieranie obszarów wiejskich o najniższym poziomie dostępu mieszkańców do dóbr i usług warunkujących możliwości rozwojowe,

2.3. Restrukturyzacja i rewitalizacja miast i innych obszarów tracących dotychczasowe funkcje społeczno-gospodarcze.

Jak wskazuje Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku, obszar ten charakteryzuje się znaczącą koncentracją negatywnych zjawisk społeczno-gospodarczych, w tym słabym dostępem do usług publicznych. Większość z powiatów wyznaczonego OSI charakteryzuje się najwyższym w województwie mazowieckim udziałem długotrwale bezrobotnych w ogólnej liczbie bezrobotnych. Należą do nich miasto Radom – 61,4% oraz powiaty: przysuski – 68,3%, szydłowiecki – 65,6%, radomski – 63,8%, zwoleński – 62,0% i kozienicki – 61,8% (stan na I półrocze 2012 roku). Bezrobocie ma charakter strukturalny, co wynika z rozbieżności między podażą pracy i popytem na pracę (transformacja gospodarcza). Jest to obszar o silnie zarysowanych problemach i najsłabszej w regionie dynamice rozwoju. Z tego względu, podobnie jak w przypadku subregionu ostrołęcko-siedleckiego, Samorząd Województwa Mazowieckiego postuluje włączenie go do interwencji z poziomu krajowego w ramach polityki regionalnej w ramach programu rozwoju dla Polski Wschodniej. Skumulowanie działań z różnych poziomów zarządzania oraz wsparcie z różnych źródeł finansowania ma na celu lepsze i skuteczniejsze wsparcie tej części regionu.

Ryc. 30. Obszary strategicznej interwencji

Źródło: Strategia rozwoju województwa mazowieckiego do 2030 roku.

Polityka prowadzona wobec obszaru radomskiego ma na celu pobudzenie społeczno-gospodarcze, w tym restrukturyzację branż przemysłowych oraz odnowę tkanki miejskiej. Obszar ten powinien otrzymać wsparcie inwestycyjne prowadzące w szczególności do wzrostu znaczenia ośrodka regionalnego Radomia oraz jego obszaru funkcjonalnego. Wzmocnienia wymagają istniejące związki komunikacyjne oraz gospodarcze z OMW. Podejmowane działania powinny wzmacniać powiązania Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego z przedsiębiorstwami branży przemysłowej.

Do najważniejszych działań skierowanych do **radomskiego obszaru strategicznej interwencji** należą:

- 1) Poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru, w tym:
 - modernizacja linii kolejowej Radom – Łódź i Kielce – Radom – Warszawa,
 - budowa dróg ekspresowych S7 i S12 oraz zachodniej obwodnicy Radomia,
 - rozwój regionalnego portu lotniczego Radom-Sadków;
- 2) Rozwój specjalizacji przemysłowych obszaru, w tym:
 - wsparcie rozwoju specjalizacji branżowej przemysłu: obróbki metali, telekomunikacji, przemysłu obuwniczego, zbrojeniowego, podwykonawstwa przemysłowego i wykorzystania nowoczesnych technologii,
 - rozwój szkolnictwa wyższego i zawodowego, w tym głównie sprzężenie potencjału naukowego Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego w Radomiu ze szkołami zawodowymi oraz sektorem przedsiębiorstw branży przemysłowej obszaru,
 - wsparcie rozwoju Instytutu Technologii Eksploatacji – Państwowego Instytutu Badawczego w Radomiu oraz wdrożenie wyników jego badań do produkcji,
 - rozwój strefy ekonomicznej w otoczeniu portu lotniczego Radom Sadków;
- 3) Wsparcie kompleksowych programów rewitalizacyjnych w celu przywrócenia właściwych funkcji miast lub ich dzielnic, a także zmiany funkcji zdegradowanych terenów, w tym:
 - wsparcie rozwoju Parku Kulturowego Stary Radom,
 - odnowę Pionkowskiego Parku Przemysłowego,
 - renowację Zespołu Pałacowo-Parkowego w Kozienicach;
- 4) Zachowanie bezpieczeństwa energetycznego poprzez:
 - rozbudowę i modernizację sieci energetycznych oraz zwiększenie przepustowości gazociągów wysokiego ciśnienia subregionu radomskiego.

4. System realizacji strategii, monitoring i ewaluacja

Prawidłowy przebieg procesu realizacji założeń Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 roku jest kontrolowany poprzez odpowiednie jej wdrażanie, a następnie monitoring, jak i ewaluację. Poprzez gromadzenie i analizę danych, wprowadzony zostanie system stałej kontroli i oceny efektów realizacji ustaleń Strategii. Pozwoli to na identyfikację zaistniałych nieprawidłowości, a następnie rozwiązanie oraz zapobieganie ich negatywnym skutkom w przyszłości.

Jednym z elementów wdrażania niniejszej Strategii jest obowiązek pracowników Starostwa oraz jednostek organizacyjnych do zapoznania się z dokumentem oraz wyznaczenie obszarów, za które każda jednostka, wydział lub pracownik będą odpowiedzialni. Podmiotami zaangażowanymi w proces realizacji strategii będzie sektor publiczny (władze samorządowe, Starostwo Powiatowe, jednostki organizacyjne Powiatu, inne jednostki samorządu terytorialnego), sektor prywatny (partnerzy prywatni i biznesowi, przedsiębiorcy, inwestorzy, organizacje otoczenia biznesu, zrzeszenia gospodarcze) oraz sektor społeczny (mieszkańcy, organizacje pozarządowe, liderzy społeczni, osoby publiczne). Z kolei za etap wdrażania, monitorowania, ewaluacji i aktualizacji Strategii odpowiedzialny będzie Zarząd Powiatu, Rada Powiatu oraz odpowiednie komórki Starostwa Powiatowego w Radomiu, jednostki organizacyjne i partnerzy Powiatu.

Dodatkowo, rekomenduje się przyjęcie lub aktualizację szczegółowych planów i programów określających dokładny zakres działań koniecznych do realizacji działań danego celu strategicznego. Stanowiąc będą one podstawę do koordynacji podmiotowej, przedmiotowej, przestrzennej i czasowej ich realizacji oraz zapewnienia niezbędnych źródeł ich finansowania (własnych i zewnętrznych). Powinny one zawierać:

- termin rozpoczęcia i zakończenia (część z nich może mieć charakter ciągły, np. w zakresie bezpieczeństwa publicznego - w tej sytuacji nie określa się terminu jego zakończenia),
- etapy realizacji (w sytuacji jeśli jest to pożądane lub niezbędne z punktu widzenia jego specyfiki),
- określenie podmiotu odpowiedzialnego za jego wykonanie oraz podmiotów współpracujących lub współodpowiedzialnych,
- koszty finansowe, społeczne (w kategoriach korzyści lub niekorzyści dla mieszkańców lub ich części) i ekologiczne związane z jego realizacją,
- źródła finansowania,
- spodziewane efekty z jego realizacji dla mieszkańców Powiatu, gospodarki lokalnej, ochrony środowiska przyrodniczego, finansów Powiatu, itp.).

Wdrażając Strategię, Powiat będzie dbać o dobrą współpracę z otoczeniem społeczno-gospodarczym, w tym z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, ale również z innymi jednostkami samorządu terytorialnego oraz administracją rządową. Dodatkowo Powiat będzie aktywnie uczestniczyć w konsultacjach innych Strategii przyjmowanych przez podmioty z jej otoczenia.

Dodatkowo Powiat Radomski będzie dążyć do wprowadzenia rozwiązań związanych z inteligentnym zarządzaniem, wykorzystując nowoczesne technologie informacyjno-komunikacyjne. Narzędzia te zapewnią sprawną pracę Starostwa Powiatowego, jednostek podległych, ale również wpłyną na ochronę środowiska i możliwości pomiaru jakości życia w Powiecie.

W celu wdrożenia praktyki angażowania organizacji pozarządowych we wspólne działania na rzecz rozwoju Powiatu, projekty będą realizowane w partnerstwie z NGO. Dzięki temu przy realizacji przedsięwzięć uda się dotrzeć do coraz większej liczby odbiorców ze względu na aktywność stowarzyszeń i fundacji w poszczególnych częściach Powiatu.

Powiat Radomski na bieżąco analizuje możliwości pozyskania zewnętrznych źródeł finansowania działalności, w tym kierunków działań przewidzianych w Strategii, zarówno stanowiących wydatki bieżące i majątkowe. Analizy te obejmują:

- fundusze unijne, w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Mazowieckiego, ogólnopolskich programów operacyjnych, Krajowego Planu Odbudowy, Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich;
- środki budżetu państwa i państwowych funduszy celowych;
- programy finansowane ze środków Samorządu Województwa Mazowieckiego;
- inne, nieunijne fundusze międzynarodowe, np. Fundusze Norweskie;
- inne zwrotne i bezzwrotne źródła finansowania, dystrybuowane przed podmioty publiczne i prywatne.

Powyższe instrumenty finansowe, jak i środki własne Powiatu wskazują na potencjalne źródła finansowe, z których mogą być pozyskane środki na realizację zadań określonych w Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 roku. Głównymi źródłami finansowania celów rozwojowych będą dochody własne Powiatu, takie jak udział w podatku dochodowym od osób fizycznych oraz pozostałe środki publiczne. Jednocześnie wiele zadań przewidzianych w Strategii realizowanych będzie w ramach bieżącej działalności poszczególnych komórek Starostwa Powiatowego w Radomiu oraz jednostek organizacyjnych Powiatu.

Realizacja części zadań przewidzianych w Strategii wymaga również i zakłada współpracę z gminami wchodzącymi w skład Powiatu Radomskiego, Miastem Radomiem oraz Województwem Mazowieckim i ich jednostkami organizacyjnymi. Współpraca ta może obejmować również wymiar finansowy, w tym przekazanie dotacji na realizację zadania. Efektem tej współpracy będzie niewątpliwie podniesienie efektywności wydatkowania środków finansowych z budżetu, lepsze zaspokajanie zbiorowych potrzeb społecznych, umacnianie poczucia podmiotowości mieszkańców oraz uzyskanie możliwości wczesnego reagowania na problemy lokalne, a w konsekwencji wzrost jakości życia mieszkańców Powiatu i poprawę warunków funkcjonowania podmiotów gospodarczych.

Podstawą do określenia ram finansowych działań strategicznych stanowić będzie budżet Powiatu oraz wieloletnia prognoza finansowa. Powiat będzie utrzymywać nadwyżkę operacyjną w sposób nie zagrażający dyscyplinie finansów publicznych i umożliwiającą spłatę wcześniej zaciągniętych zobowiązań. Pozostałe środki, a także dochody majątkowe przeznaczane będą na realizację zaplanowanych inwestycji. Długookresowe cele strategiczne określane będą w wieloletniej prognozie finansowej. W celu oddania realności prognozy oraz rzetelności finansowego przedstawienia planowanych działań, wieloletnia prognoza finansowa oddawać będzie wszystkie wydarzenia, które mają lub mogą mieć wpływ na gospodarkę finansową Powiatu, a przede wszystkim uzależnione będą od czynników makroekonomicznych, takich jak: PKB, inflacja, tempo wzrostu wynagrodzeń, czy planowane zmiany systemowe np. w podatkach dochodowych. Na tej podstawie wyznaczane będą możliwe do przeznaczenia limity wydatków w poszczególnych latach na wyznaczone przedsięwzięcia. W przypadku zaciągania zwrotnych źródeł finansowania, kształt wskaźnika obsługi zadłużenia określonego w art. 243 ustawy o finansach publicznych w każdym roku prognozy powinien uwzględniać obsługę dodatkowych zobowiązań Powiatu.

Zgodnie z Wieloletnią Prognozą Finansową Powiatu Radomskiego na lata 2021-2025 (uchwała Nr 352/XXXII/2021 Rady Powiatu w Radomiu z dnia 18 czerwca 2021 r.), potencjał inwestycyjny Powiatu rozumiany jest jako suma środków finansowych pozostałych do dyspozycji, po pokryciu wszystkich bieżących kosztów funkcjonowania (wydatków bieżących) oraz spłacie obecnie zaplanowanych rat kapitałowych (rozchodów), w latach 2021-2025 wyniesie około 133,1 mln zł.

Z kolei efekty Strategii będą monitorowane i opisywane w corocznym Raporcie o stanie powiatu, który jest obowiązkowym dokumentem zgodnie z art. 30a ust. 1 ustawy o samorządzie powiatowym. Zgodnie z powyższą ustawą „Raport obejmuje podsumowanie działalności zarządu w roku poprzednim, w szczególności realizacją polityk, programów, strategii, uchwał rady powiatu i budżetu obywatelskiego”. Jednocześnie monitorowanie strategii umożliwi także rzetelne informowanie podmiotów zewnętrznych o uzyskanych wynikach, zrealizowanych działaniach, osiągniętych celach i planowanych strategicznych inwestycjach czy projektach.

Monitoring działań będzie odbywać się również za pomocą wskaźników, które zostały określone dla danych celów operacyjnych, co prezentuje poniższa tabela.

Tabela 51. Wskaźniki monitorujące Strategię Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 roku

Cel operacyjny	Przykładowe wskaźniki	Trend	Źródło danych
1.1. Rozwój usług pomocy społecznej, pieczy zastępczej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	- liczba miejsc w placówkach świadczących całonocowe i dzienne usługi opiekuńczo-rehabilitacyjne (szt.) - liczba zmodernizowanych placówek pomocy społecznej (szt.) - liczba osób korzystających z usług opiekuńczych w domu (os.) - liczba budynków użyteczności publicznej, w których zlikwidowano bariery funkcjonalne (szt.) - liczba osób zagrożonych wykluczeniem społecznym korzystających z oferty Powiatu (os.)	↑	BDL, Starostwo Powiatowe
1.2. Podniesienie jakości kształcenia i rozwój placówek edukacyjnych Powiatu	- liczba zmodernizowanych obiektów infrastruktury oświatowej (szt.) - zdawalność egzaminu maturalnego (%) - udział absolwentów szkół ponadpodstawowych kontynuujących naukę na uczelniach wyższych (%) - udział dostosowanych placówek edukacyjnych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami (%) - udział osób dorosłych uczestniczących w kształceniu i szkoleniach w grupie osób w wieku 25-64 lata (%)	↑	BDL, OKE, Starostwo Powiatowe
1.3. Zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców Powiatu	- liczba lekarzy przypadających na 1 pacjenta w placówkach opieki zdrowotnej Powiatu (os.) - liczba prowadzonych działań profilaktyki zdrowotnej (szt.) - liczba interwencji PSP w Radomiu na terenie Powiatu (szt.)	↑ ↓	BDL, Starostwo Powiatowe, PSP
2.1. Poprawa dostępności komunikacyjnej Powiatu i mobilności mieszkańców	- udział przebudowanych/rozbudowanych dróg powiatowych w ogólnej długości (%) - długość rozbudowanych/przebudowanych dróg (km) - długość wyremontowanych dróg powiatowych	↑	BDL, Starostwo Powiatowe, badania własne

	(km) - długość wybudowanych ścieżek rowerowych/ciągów pieszko-rowerowych (km) - odsetek mieszkańców Powiatu Radomskiego objętych izochromą 30 minut dostępności transportem zbiorowym do Radomia (%) - wypadki drogowe na 1 tys. ludności (szt.) - kolizje drogowe na 1 tys. mieszkańców (szt.) - ranni na 100 wypadków (os.) - zabici na 100 wypadków (os.)	↓	
2.2. Rozwój współpracy w zakresie kształtowania atrakcyjnej przestrzeni publicznej dla mieszkańców i przedsiębiorców	- udział powierzchni pokrytej miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w całkowitej powierzchni Powiatu (%) - udział pozwoleń i zgłoszeń z projektem wydanych w oparciu o miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego (%) - liczba ludności na 1 km² powierzchni zabudowanej i zurbanizowanej (os.) - odsetek gruntów zabudowanych i zurbanizowanych w całkowitej powierzchni Powiatu (%) - liczba usług publicznych prowadzonych w ramach systemu e-usług (szt.)	↑	BDL, Starostwo Powiatowe
2.3. Poprawa stanu środowiska naturalnego	- udział gospodarstw domowych ogrzewanych ekologicznymi źródłami ciepła w ogólnej liczbie gospodarstw domowych (%) - udział odpadów segregowanych w ogólnej liczbie odpadów (%) - ilość usuniętych i unieszkodliwionych wyrobów zawierających azbest (Mg) - wskaźnik lesistości powiatu (%) - liczba dni z przekroczeniem dopuszczalnych poziomów benzo(α)pirenu i pyłu zawieszonego PM10 (dni)	↑ ↓	BDL, Starostwo Powiatowe
3.1. Rozwój przedsiębiorczości oraz przeciwdziałanie bezrobociu	- udział powierzchni terenów inwestycyjnych w ogólnej powierzchni Powiatu (%) - liczba oferowanych usług na rzecz aktywizacji zawodowej (szt.) - liczba oferowanych zawodów technicznych w oparciu o przemysłowe i rzemieślnicze tradycje regionu (szt.) - udział aktywnych zawodowo pracujących w wieku produkcyjnym w ogólnej liczbie osób w wieku produkcyjnym (%)	↑	Starostwo Powiatowe
3.2. Rozwój infrastruktury turystycznej	- liczba turystów odwiedzających Powiat (os.) - liczba nowo wybudowanych obiektów noclegowych i gastronomicznych (szt.) - długość wybudowanych ścieżek rowerowych/ciągów pieszko-rowerowych (km) - liczba zrewitalizowanych obiektów zabytkowych i pomników historii na terenie Powiatu (szt.)	↑	badania własne
3.3. Promocja Powiatu i jego oferty turystyczno-gospodarczej	- liczba zorganizowanych imprez kulturalnych, sportowych i gospodarczych o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym wspieranych przez Powiat (szt.) - liczba zorganizowanych wydarzeń o randze krajowej na terenie Powiatu (szt.) - liczba zorganizowanych wydarzeń w ramach współpracy międzynarodowej (szt.)	↑	Starostwo Powiatowe, badania własne

Dodatkowo, narzędziem wspomagającym monitorowanie wdrażania Strategii będzie tabela ewaluacyjna stanowiąca Załącznik nr 2 do niniejszego dokumentu. W tabeli znajduje się miejsce na wprowadzenie jednostki odpowiedzialnej za realizację celów, a także kolumny z planowaną datą wykonania zadania oraz datą faktyczną. Na podstawie tego uzupełniona zostanie ostatnia część tabeli ewaluacyjnej, zawierająca informacje o stanie realizacji zadania. W ten sposób można będzie ocenić, w jakiej części osiągnięto założony cel operacyjny, a dalej strategiczny.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik nr 1: Wzór ankiety

Strategia Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 r.

Szanowni Państwo,

Zwracamy się z prośbą o wypełnienie ankiety w celu przygotowania Strategii Zrównoważonego Rozwoju Powiatu Radomskiego do 2030 r.

Prosimy Państwa o zastanowienie się i udzielenie odpowiedzi na poniższe pytania. Wyniki ankietyzacji będą wykorzystane w procesie formułowania celów rozwoju powiatu i wyboru obszarów priorytetowych.

Ankieta ma charakter anonimowy.

1. Jak Pan/Pani ocenia jakość życia w powiecie?

(Prosimy o wpisanie znaku X w odpowiednie pola poniższych tabel)

UWAGA! W przyjętej skali 1 oznacza najniższą, natomiast 5 najwyższą ocenę.

GOSPODARKA						
Jak oceniasz:	Nie dotyczy / nie mam zdania	1	2	3	4	5
Atrakcyjność inwestycyjną powiatu (np. dostępność terenów inwestycyjnych, otoczenie biznesu)						
Możliwość uzyskania zatrudnienia na terenie Powiatu						
Warunki prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej na terenie Powiatu (np. sprawność przeprowadzenia procesu uzyskania pozwolenia na budowę)						

Dostępność transportu zbiorowego (publicznego, prywatnego)						
Połączenia komunikacyjne z Radomiem i innymi powiatami						
Dostępność instytucji i placówek usługowych						

INFRASTRUKTURA						
Jak oceniasz:	Nie dotyczy / nie mam zdania	1	2	3	4	5
Sieć ścieżek pieszo-rowerowych na terenie Powiatu						
Jakość dróg powiatowych, dojazdowych do sąsiednich miejscowości						
Bezpieczeństwo przy głównych drogach w związku z ruchem aut osobowych i ciężarowych						
Infrastrukturę melioracji szczegółowej (rowy, sieć drenarska, przepusty itp.)						
Rozwój instalacji pozyskujących energię z OZE na terenie Powiatu						
Dostosowanie infrastruktury do potrzeb osób ze szczególnymi potrzebami (np. osób starszych, osób z niepełnosprawnościami)						

ŚRODOWISKO I PRZESTRZEŃ						
Jak oceniasz:	Nie dotyczy / nie mam zdania	1	2	3	4	5
Walory środowiska przyrodniczego (las, tereny zielone, zbiorniki wodne)						
Jakość powietrza na terenie powiatu						
Czystość wód powierzchniowych						
Czystość terenów zieleni (lasów, parków)						
Świadomość ekologiczną mieszkańców						

SPOŁECZEŃSTWO						
Jak oceniasz:	Nie dotyczy / nie mam zdania	1	2	3	4	5
Atrakcyjność Powiatu jako miejsca zamieszkania						
Aktywność społeczną mieszkańców						
Organizację i skuteczność działania systemu pomocy społecznej na terenie powiatu (poradnictwo specjalistyczne, zakres i skutecz-						

ność udzielanej pomocy)						
Dostęp do usług medycznych (szpitale, gabinety specjalistyczne, ośrodki zdrowia)						
Wsparcie osób ze szczególnymi potrzebami (Domy Pomocy Społecznej, Środowiskowy Dom Samopomocy)						
Jakość funkcjonowania i obsługi klientów w Starostwie Powiatowym						
Współpracę Starostwa Powiatowego z organizacjami pozarządowymi						
Dostępność wsparcia oferowanego przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Radomiu						
Jakość funkcjonowania Szpitali w Iłży i Pionkach						
Jakość programów wsparcia oferowanych przez Powiatowy Urząd Pracy (skuteczność systemu pośrednictwa pracy, poradnictwa zawodowego, oferowane formy wsparcia)						
Bezpieczeństwo publiczne						

EDUKACJA						
Jak oceniasz:	<i>Nie dotyczy / nie mam zdania</i>	1	2	3	4	5
Dostępność szkół ponadpodstawowych na terenie Powiatu						
Jakość kształcenia w szkołach ponadpodstawowych na terenie Powiatu						
Jakość infrastruktury w szkołach ponadpodstawowych (sale lekcyjne, sale sportowe, wyposażenie pracowni szkolnych) na terenie Powiatu						
Wsparcie dla uczniów z trudnościami w nauce w szkołach ponadpodstawowych na terenie Powiatu						
Dodatkową ofertę (kółka zainteresowań, klasy sportowe, dodatkowe zajęcia itp.) w szkołach ponadpodstawowych na terenie Powiatu						
Dostępność wsparcia dla nauczycieli, rodziców i dzieci oferowanego przez poradnię psychologiczno-pedagogiczną na terenie Powiatu						

TURYSTYKA, REKREACJA, KULTURA						
Jak oceniasz:	<i>Nie dotyczy</i>	1	2	3	4	5

	/nie mam zdania					
Atrakcyjność turystyczną Powiatu (liczbę atrakcji turystycznych, turystyczną infrastrukturę techniczną, dostępność komunikacyjną)						
Poziom bazy sportowo-rekreacyjnej na terenie Powiatu						
Poziom bazy turystyczno-wypoczynkowej						
Poziom bazy gastronomicznej						
Działania promocyjne Powiatu, mające na celu pozyskanie potencjalnych turystów						
Jakość i różnorodność wydarzeń kulturalno-rozrywkowych						

2. Proszę o zaznaczenie 5 aspektów, które są najistotniejsze do poprawy w Powiecie Radomskim w okresie realizacji Strategii (do 2030):

- ☐ poprawa infrastruktury drogowej (chodników, dróg)
- ☐ poprawa funkcjonowania transportu zbiorowego
- ☐ stworzenie spójnej sieci ścieżek pieszo-rowerowych na obszarze całego powiatu
- ☐ rozwój oferty sportowej i turystycznej
- ☐ rozwój przedsiębiorczości/ ułatwienie zakładania i prowadzenia działalności gospodarczej
- ☐ poprawa poziomu czystości wód powierzchniowych i podziemnych
- ☐ zwiększenie dostępu do Internetu
- ☐ rozwój usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną (przez Internet)
- ☐ poprawa sprawności funkcjonowania Starostwa Powiatowego i podległych mu jednostek
- ☐ wsparcie dla budowy instalacji pozyskujących energię odnawialną ze słońca, wiatru, biomasy
- ☐ poprawa świadomości ekologicznej mieszkańców
- ☐ poprawa dostępu do świadczeń w zakresie pomocy społecznej
- ☐ zwiększenie dostępności do programów mających na celu zmniejszenie bezrobocia i patologii społecznych
- ☐ poprawa dostępu do opieki zdrowotnej
- ☐ promocja powiatu, w tym promocja turystyczna
- ☐ rozwój współpracy międzynarodowej
- ☐ podniesienie poziomu nauczania w szkołach ponadpodstawowych
- ☐ modernizacja i doposażenie szkół ponadpodstawowych
- ☐ stworzenie atrakcyjnej oferty zajęć pozalekcyjnych dla młodzieży
- ☐ poprawa bezpieczeństwa publicznego
- ☐ modernizacja energetyczna budynków publicznych i wielorodzinnych budynków mieszkaniowych
- ☐ wspieranie działań i organizacja wydarzeń kulturalnych, artystycznych oraz organizacji pozarządowych
- ☐ wsparcie rozwoju rolnictwa

- ☐ inne (jakie?)

3. Co Pana/i zdaniem powinno być wizytówką Powiatu Radomskiego:

- ☐ nowe technologie, innowacje, duże firmy
- ☐ ekologiczne rolnictwo, rodzinne gospodarstwa rolne
- ☐ atrakcje turystyczne, parki rozrywki, nieskażona przyroda
- ☐ niższe koszty życia niż w dużych miastach, łatwość osiedlania się
- ☐ dobra komunikacja na tle kraju (lotnisko, drogi ekspresowe, kolej, drogi lokalne)

4. Proszę o określenie, gdzie wykonuje Pan(i) następujące czynności:

- **zakupy codzienne, małe, podstawowe**
 - ☐ w zamieszkiwanej gminie
 - ☐ poza zamieszkiwaną gminą, ale na obszarze powiatu radomskiego
 - ☐ w Radomiu
 - ☐ w innym miejscu
- **zakupy duże (np. chemia gospodarcza, ubrania, większe zapasy żywności)**
 - ☐ w zamieszkiwanej gminie
 - ☐ poza zamieszkiwaną gminą, ale na obszarze powiatu radomskiego
 - ☐ w Radomiu
 - ☐ w innym miejscu
- **pracuje**
 - ☐ w zamieszkiwanej gminie
 - ☐ poza zamieszkiwaną gminą, ale na obszarze powiatu radomskiego
 - ☐ w Radomiu
 - ☐ w innym miejscu
- **uczysz się/uczą się Pana/i dzieci**
 - ☐ w szkole na terenie zamieszkiwanej gminy
 - ☐ w szkole poza zamieszkiwaną gminą, ale na obszarze powiatu radomskiego
 - ☐ w Radomiu
 - ☐ w innym miejscu
- **korzysta z rozrywki i oferty kulturalnej**
 - ☐ w zamieszkiwanej gminie
 - ☐ poza zamieszkiwaną gminą, ale na obszarze powiatu radomskiego
 - ☐ w Radomiu
 - ☐ w innym miejscu

5. Gdzie w perspektywie najbliższych 5 lat chciałby/chciałaby Pan(i) mieszkać

- ☐ w miejscu obecnego zamieszkania
- ☐ w innej miejscowości na terenie obecnie zamieszkiwanej gminy
- ☐ w innej gminie obszarze powiatu radomskiego
- ☐ w Radomiu
- ☐ w innym miejscu w Polsce
- ☐ za granicą

METRYCZKA

(prosimy o wpisanie znaku X w odpowiednie pola)

Jestem mieszkańcem:

- ☐ Gminy Gózd
- ☐ Gminy Iłża
- ☐ Gminy Jastrzębia
- ☐ Gminy Jedlińsk
- ☐ Gminy Jedlnia-Letnisko
- ☐ Gminy Kowala
- ☐ Gminy Pionki
- ☐ Gminy Przytyk
- ☐ Gminy Skaryszew
- ☐ Gminy Wierzbica
- ☐ Gminy Wolanów
- ☐ Gminy Zakrzew
- ☐ Miasta Pionki
- ☐ Miasta Radom
- ☐ Gminy poza powiatem radomskim i Radomiem

Płeć:

- ☐ kobieta
- ☐ mężczyzna

Wiek:

- ☐ poniżej 18 lat
- ☐ 18-30 lat
- ☐ 31-40 lat
- ☐ 41-50 lat
- ☐ 51-60 lat
- ☐ powyżej 60 lat

Wykształcenie

- ☐ podstawowe
- ☐ zawodowe
- ☐ średnie
- ☐ wyższe

Zatrudnienie:

- ☐ uczeń
- ☐ student
- ☐ rolnik
- ☐ przedsiębiorca
- ☐ osoba pracująca
- ☐ osoba bezrobotna
- ☐ emeryt / rencista
- ☐ inne (jakie?)

Dziękujemy za poświęcony czas i wypełnienie ankiety.

Załącznik nr 2: Tabela ewaluacyjna

CEL STRATEGICZNY I: ZAPEWNIENIE MIESZKAŃCOM POWIATU WYSOKIEGO STANDARDU ŻYCIA POPRZECZ PODNOSZENIE JAKOŚCI I DOSTĘPNOŚCI USŁUG W OBSZARZE ZDROWIA, EDUKACJI I POMOCY SPOŁECZNEJ

Cel operacyjny	Kierunki działań	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (TAK / NIE)
Cel operacyjny 1.1: Rozwój usług pomocy społecznej, pieczy zastępczej i przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu	1.1.1. Poszerzanie oferty placówek pomocy społecznej w zakresie całodobowych i dziennych usług opiekuńczo-rehabilitacyjnych, w tym budowa centrum opiekuńczo-mieszkalnego;				
	1.1.2. Podnoszenie standardów funkcjonowania placówek pomocy społecznej poprzez modernizację infrastruktury oraz podnoszenie kompetencji kadry socjalnej;				
	1.1.3. Poszerzanie oferty usług opiekuńczych w domu m.in. w formie asystenta rodziny, pomocy wytchnieniowej, rehabilitacji domowej;				
	1.1.4. Rozwijanie rodzinnych form pieczy zastępczej;				
	1.1.5. Aktywizacja zawodowa i społeczna osób z niepełnosprawnością poprzez wspieranie tworzenia zakładów aktywności zawodowej, spółdzielni socjalnych oraz centrum integracji społecznej;				
	1.1.6. Likwidacja barier funkcjonalnych w obiektach użyteczności publicznej dla osób z niepełnosprawnością;				
	1.1.7. Rozszerzanie oferty skierowanej do osób starszych;				
	1.1.8. Budowanie świadomości społecznej i akceptacji dla osób z dysfunkcjami poprzez edukację społeczną, promocję zachowań pro-				

	społecznych i działania integracyjne;				
Cel operacyjny 1.2: Podniesienie jakości kształcenia i rozwój placówek edukacyjnych Powiatu	2.2.1. Rozbudowa i modernizacja bazy dydaktycznej i sportowej;				
	2.2.2. Dostosowanie kierunków nauczania do aktualnych potrzeb lokalnego, wojewódzkiego i krajowego rynku pracy;				
	2.2.3. Stworzenie mechanizmów centralnego zarządzania oświatą poprzez wdrożenie Zintegrowanego Systemu Zarządzania Oświatą;				
	2.2.4. Doskonalenie kwalifikacji pracowników oświaty w szkołach i placówkach oraz podnoszenie kompetencji uczniów;				
	2.2.5. Wspieranie rozwoju szkolnictwa specjalnego, w tym dostosowywanie placówek edukacyjnych do potrzeb osób z niepełnosprawnościami;				
	2.2.6. Utworzenie Uniwersytetu III Wieku;				
	2.2.7. Promocja placówek edukacyjnych zarówno wśród uczniów z Powiatu, jak i całego regionu;				
Cel operacyjny 1.3: Zapewnienie bezpieczeństwa zdrowotnego mieszkańców Powiatu	1.3.1. Modernizacja i rozwój placówek opieki zdrowotnej;				
	1.3.2. Podniesienie dostępności i jakości opieki zdrowotnej poprzez poprawę warunków pracy kadry medycznej oraz zwiększenie liczby lekarzy (np. przez wprowadzenie programu stypendialnego dla studentów medycyny);				
	1.3.3. Prowadzenie działań profilaktyki zdrowotnej;				
	1.3.4. Promocja zdrowego stylu życia wśród mieszkańców;				

1.3.5. Współpraca z Policją i Strażą Pożarną na rzecz zachowania wysokich standardów bezpieczeństwa obywateli

CEL STRATEGICZNY II: ZRÓWNOWAŻONY I SPÓJNY ROZWÓJ PRZESTRZENNY POWIATU PRZY ZACHOWANIU JEGO WALORÓW PRZYRODNICZYCH

Cel operacyjny	Kierunki działań	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (TAK / NIE)
Cel operacyjny 2.1: Poprawa dostępności komunikacyjnej Powiatu i mobilności mieszkańców	2.1.1. Budowa i modernizacja dróg powiatowych oraz współpraca z gminami i województwem w zakresie rozwoju spójnej i bezpiecznej sieci komunikacji drogowej w regionie;				
	2.1.2. Poprawa jakości infrastruktury drogowej szczególnie w zakresie bezpieczeństwa ruchu;				
	2.1.3. Stworzenie zintegrowanego systemu komunikacji uwzględniającego zbiorowy transport publiczny i prywatny ze szczególnym uwzględnieniem rozwiązań niski i zeroemisyjnych;				
	2.1.4. Rozbudowa sieci ścieżek rowerowych zarówno z funkcją komunikacyjną jak i turystyczną;				
	2.1.5. Wsparcie rozwoju infrastruktury sieci Internetu szerokopasmowego oraz wspieranie rozwoju usług elektronicznych;				
Cel operacyjny 2.2: Rozwój współpracy w zakresie kształtowania atrakcyjnej przestrzeni publicznej dla mieszkańców i przedsiębiorców	2.2.1. Współpraca z gminami w zakresie opracowywania planów miejscowych zgodnych z regułami i porządkiem architektoniczno-budowlanym;				
	2.2.2. Wspieranie działań w zakresie rozwoju infrastruktury wodno-kanalizacyjnej i gazowej w Powiecie;				

	2.2.3. Współpraca z gminami w zakresie kompleksowego przygotowywania terenów pod działalność gospodarczą i nowe budownictwo mieszkaniowe;				
	2.2.4. Poprawa jakości i efektywności usług świadczonych przez Starostwo Powiatowe w Radomiu i jednostki podległe m.in. poprzez informatyzację (e-usługi) oraz wdrożenie cyfrowego systemu komunikacji społecznej i zarządzania oświatą;				
	2.2.5. Stałe aktualizowanie i rozwijanie e-usług w zakresie geodezji i kartografii;				
	2.2.6. Wzmacnianie skutecznej współpracy w zakresie rozwoju Powiatu z Miastem Radom oraz gminami;				
Cel operacyjny 2.3: Poprawa stanu środowi- ska naturalnego	2.3.1. Ochrona cennych przyrodniczo obszarów przed degradacją;				
	2.3.2. Propagowanie i wspieranie działań w zakresie ochrony powietrza, wód oraz gleb;				
	2.3.3. Wspieranie działań w zakresie uporządkowania gospodarki odpadami, w tym w procesie usuwania i unieszkodliwiania wyrobów zawierających azbest;				
	2.3.4. Upowszechnienie oraz wspieranie stosowania metod rolnictwa ekologicznego i rozwoju produkcji żywności ekologicznej;				
	2.3.5. Prowadzenie zrównoważonej gospodarki leśnej w lasach niestanowiących własności Skarbu Państwa;				

	2.3.6. Zwiększenie efektywności zapobiegania i usuwania skutków klęsk żywiołowych;				
	2.3.7. Planowanie, realizacja i monitoring działań z zakresu zarządzania kryzysowego w Powiecie;				
	2.3.8. Promowanie wśród mieszkańców wiedzy na temat zachowań proekologicznych oraz dbania o środowisko naturalne;				

**CEL STRATEGICZNY III: WZROST KONKURENCYJNOŚCI POWIATU DZIĘKI WYKORZYSTANIU JE-
GO POTENCJAŁU GOSPODARCZEGO, KULTURALNEGO ORAZ TURYSTYCZNEGO**

Cel operacyjny	Kierunki działań	Jednostka odpowiedzialna	Planowany termin wykonania	Faktyczny termin wykonania	Realizacja (TAK / NIE)
Cel operacyjny 3.1: Rozwój przedsiębiorczości oraz przeciwdziałanie bezrobociu	3.1.1. Współpraca z gminami w zakresie opracowania wspólnej oferty inwestycyjnej i rozwoju atrakcyjnych terenów inwestycyjnych;				
	3.1.2. Rozwój oferty usług świadczonych przez instytucje rynku pracy na rzecz aktywizacji zawodowej;				
	3.1.3. Promocja zawodów technicznych jako dobrej perspektywy na rynku pracy w oparciu o przemysłowe i rzemieślnicze tradycje regionu;				
	3.1.4. Prowadzenie edukacji konsumenc-kiej skierowanej do wszystkich grup społecznych;				
Cel operacyjny 3.2: Rozwój infrastruktury turystycznej	3.2.1. Tworzenie i promocja powiatowych produktów turystycznych w oparciu o lokalną historię i tradycję;				

	3.2.2. Poszerzanie oferty turystycznej wraz z niezbędną infrastrukturą zarówno w obrębie Powiatu, jak i będących częścią szlaków ponadregionalnych lub krajowych we współpracy z gminami;				
	3.2.3. Utworzenie interaktywnej aplikacji mobilnej promującej ofertę turystyczną i kulturalną Powiatu;				
	3.2.4. Rozwój układu komunikacyjnego, w tym sieci ścieżek rowerowych, w zakresie ułatwiającym dostęp do atrakcji turystycznych Powiatu;				
	3.2.5. Utworzenie interaktywnej mapy ścieżek rowerowych Powiatu;				
	3.2.6. Wspieranie rozwoju bazy noclegowej i gastronomicznej;				
	3.2.7. Wspieranie renowacji i rewitalizacji obiektów zabytkowych i pomników historii na terenie Powiatu Radomskiego;				
Cel operacyjny 3.3: Promocja Powiatu i jego oferty turystyczno-gospodarczej	3.3.1. Wspieranie organizacji imprez kulturalnych, sportowych i gospodarczych o zasięgu lokalnym i ponadlokalnym na terenie Powiatu;				
	3.3.2. Wypromowanie wydarzenia o randze krajowej organizowanego na terenie Powiatu, które mogłoby stać się wizytówką całego subregionu;				
	3.3.3. Inicjowanie współpracy międzynarodowej;				